

ΕΥΤΟΣ

ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Τεύχος 190.
Φεβράρης 1987
Τιμή £1.00

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

σας συμφέρει και μας συμφέρει

ονόμα

Διεύθυνση

τηλ:

10 χιλία 12 τευχη

Ανανεώστε τη συνδρομή σας!

Λαϊκή ταβερνα «Κοκος» (Αστεριά)

διευθυντής ο γνωστός Κοκος (Ρίλαξ)

(πίσω από το Γραφείο Δημοσίων Πληροφοριών)

Λεωφόρος Αγ. Ομολογητών - 93: Αγιοι Ομολογητές

τηλ. 446648 & 458420

Frέσχος

- φαΐ καθε μεσημερι
- φυσικες τροφες για υγιεινη διατροφη

- χρησιμοποιουμε προϊοντα απο βιολογικες καλλιεργειες στο μεγαλυτερο δυνατο βαθμο.
- σας περιμενουμε.

L & M Health' Food Stores LTD

Χυτρων 11 τηλ. 461466

εστιατόριο - ταβέρνα
το αρχοντικό

Λαϊκή γειτονιά - τηλ. 450080

- Τα μεσημέρια προσφέρουμε πρότυπη παραδοσιακή κουζίνα σε τιμές μαγειριού.
- Το βράδυ μπορείτε ν' απολαύσετε όλη τη σειρά κυπριακών μεζέδων (ΜΕΦΡΕΣΚΟ κρέας) σ' ένα ήσυχο περιβάλλον. Τιμή £3.00 το άτομο.

Μπυραρία το «καπηλειό»

Λαϊκή γειτονιά - τηλ. 450080

- Ζεστό περιβάλλον κοντά στη παραδοσιακή τσιμινιά.
- Ζωντανή μουσική με το Ττόμη στο μουζιζούκι και τον Άγιρο στη κιθάρα.
- Διαλεγμένοι μεζέδες καπηλειού.
- Οι πιο χαμηλές τιμές μπυραρίας χωρίς καμμιά υπερτίμηση για τη μουσική.

MASTER IN BUSINESS ADMINISTRATION
INDIANA CENTRAL UNIVERSITY

INTERCOLLEGE
OF MANAGEMENT AND COMMUNICATION STUDIES

17, Heracles Ave., Tel. 456892 - 456813, P.O.Box 4005, NICOSIA CYPRUS

αντι-εκδοτικου

Όταν η σύνταξη του τεύχους αυτού, είχε ήδη τελειώσει, πήραμε την ακόλουθη επιστολή:

Αξ. Κύριε

Αναφερόμεθα είς δημοσίευμα σας περιεχόμενον είς τάς 13η, 14η και 15η σελίδας της έκδοσεως τοῦ περιοδικοῦ "Εντός τῶν τειχῶν" τοῦ 'Ιανουαρίου 1987 τό διποίον έκτυπούται καὶ κυκλοφορεῖται ἀπό ἐσᾶς.

Τό δημοσίευμα αὐτό, δύναμαστικῶς ἀναφέρεται εἰς τὸν κ. Νίκον Παναγιώτου καὶ συνιστᾶ σοβαροτάτην δυσφήμησιν τοῦτου.

Υπόδ. τάς περιστάσεις ἐνετάλημεν παρὰ τοῦ κ. Νίκου Παναγιώτου ὅπως ζητήσαμεν ἀπό σᾶς τά δικλούθα:

- (1) Πλήρη ἀπολογίαν ἀνασκευάζουσα τοῦ δυσφήμιστικοῦ διε τὸν πελάτην μας ἵσχυρισμούς καὶ ἡ δοπία ἀφοῦ ἔγκριθῇ ἀπό ἡμᾶς νέ δημοσιευθῇ εἰς τὴν ἐπομένην ἔκδοσιν τοῦ ὡς ἄνω περιοδικοῦ σας εἰς θέσιν τὴν δοπίαν ἡμεῖς θά ἐπιλέξωμεν.
- (2) 'Ανδληψιν ὑποχρεώσεως ἀπό ὑμᾶς ὅπως μή συνεχίσετε ἡ ἐπαναλάβετε παρομοίας φύσεως δημοσιεύματα διε τὸν πελάτην μας.

Εὑελπιστοῦμεν δτι θά συνεργασθῆτε μαζί μας ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος.

Διατελοῦμεν
ΜΑΡΚΙΔΗ & ΜΑΡΚΙΔΗ

Εμμαν.
Εμμιδη Μαρκίδου

Ομολογούμε ότι σκεφθήκαμε αμέσως την πιθανότητα να ικανοποιήσουμε τις απαιτήσεις επιστολής και να «τελειώνουμε». Σε περίπτωση που πράγματι υπάρχει λιβελλος, τα δικαστικά ἔξοδα και το πιθανό πρόστιμο μπορούν εύκολα να στοιχίσουν την ὑπαρξή του περιοδικού μας. Επιπλέον μια ἀρνηση μας να «συνεργασθούμε μαζί σας επὶ του ως ἀνω θέματος» θα μπορούσε να παρεξηγηθεῖ, από τους «κακούς αναγνώστες», σαν υποστήριξη του βιβλίου «Ιστορία της Νεώτερης Κυπριακής Λογοτεχνίας» («INKΛ»).

Η ἀπόψη μας για την «INKΛ» είναι εξ' ολοκλήρου αρνητική. Παρ' όλα αυτά δεν την έχουμε εκφράσει, διότι επὶ του παρόντος, δεν είμαστε σε θέση να την τεκμηριώσουμε επαρκώς. Διαφωνούμε με τις ἡδη γνωστές κριτικές και δεν μπορούμε, ἐστω για χάριν ευκολίας, να προσυπογράψουμε καμιά. Υπάρχουν σ' αυτές μερικά ορθά στοιχεία, που θα πρέπει ὄμως να συμπληρωθούν με πολλά ἄλλα και να ενταχθούν σε ένα συνολικό εναλλαχτικό «σκεφτικό» πάνω στο θεμελιώδες ζήτημα της προσέγγισης της Ιστορίας και δη της Ιστορίας της λογοτεχνίας.

Τα δύο κείμενα για το ζήτημα, που εδημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος, δεν ξεφεύγουν από την πιο πάνω εκτίμηση μας και επιπλέον υποκύπτουν στην κακή συνήθεια να πνίγουν την ουσία, ὅταν υπάρχει, στην εμπάθεια. Ήταν, ομολογούμε, ένας βεβιασμένος τρόπος για να μπούμε σαν ἐντυπο, στη συζήτηση για την «INKΛ» χωρίς μάλιστα να μπορέσουμε να ξεφύγουμε από το γενικό κλίμα και να προσφέρουμε κάτι περισσότερο.

Παρ' όλα αυτά η προσφυγή στα δικαστήρια και στη χρήση του αποικιοκρατικού νόμου που διέπει ακόμα την δημόσια ἐκφραστή, δεν μπορεῖ, παρά να θέτει ακόμα μεγαλύτερα εμπόδια στην οποιαδήποτε ποιοτική ἀνόδο της συζήτησης και στο θέμα αυτό και γενικότερα. Αντίθετα, πιστεύουμε, η κοινωνία (και οι ἀνθρωποι των γραμμάτων ειδικά) θα πρέπει σύσσωμη να στραφεί ενάντια σ' αυτό το νόμο και να δουλέψει για τη μέγιστη επέχταση του δικαιώματος της ελεύθερης ἐκφραστής. Η τυχόν ασυδοσία που μπορεί να προκύψει ας μείνει στην κρίση των αναγνωστών, τα ωφελήματα θάναι ανεκτιμήτης αξίας.

Για τον πιο πάνω λόγο και χωρίς ακόμα να ξέρουμε αν υπάρχει ἡ αν δεν υπάρχει λιβελλος, δεν μπορούμε να απολογηθούμε, εθελοντικά. Θα εκτιμούσαμε ωστόσο ιδιαίτερα, τυχόν απόφαση του κ. Ν. Παναγιώτου να μην δώσει νομική συνέχεια σ' αυτή την υπόθεση. Το περιοδικό μας θα φιλοξενούσε με ευχαρίστηση τις απόψεις του.

συνδεσμος εκδοτων;

εγκληματικοτητα — αυταρχικοτητα

Γινονται από την αρχή αυτού του χρόνου προσπάθειες για την ιδρυση ενός συνδέσμου εκδοτών, βιβλίων και περιοδικών. Από μια πρώτη ένας τέτοιος συνδυασμός είναι αναγκαίος. Είναι επιτέλους, επείγουσα ανάγκη να πιεστεί αυτό το κράτος να συμπεριφερθεί πιο «πολιτισμένα» και να δώσει τη δέουσα προσοχή (και λεφτά) για την ανάπτυξη της εκδοτικής δραστηριότητας, δηλαδή της πνευματικής.

Ανάμεσα στα αιτήματα που συζητούνται για να υποβληθούν στη κυβέρνηση είναι η δημιουργία ταμείου που θα δίνει χαμηλότοκα δάνεια στους εκδότες, η παραχώρηση έκπτωσης £150 από το φόρο εισοδήματος για αγορά βιβλίων, η επιχορήγηση του κυπριακού βιβλίου, η υποχρεωτική διδασκαλία της Κυπριακής λογοτεχνίας στα σχολεία, η σύσταση Συμβουλίου Γραμμάτων κ.ά. Είμαι βέβαιος ότι τα τελικά αιτήματα θα πρέπει να διαμορφωθούν μετά από πολύ προβληματισμό, και μάλιστα όχι μόνο των εκδοτών αλλά ολόκληρης της κοινωνίας, κι ότι θα απαιτηθεί παρατεταμένη δημόσια συζήτηση. Κι' αυτό όχι μόνο διότι οι εκδότες κινδυνεύουν να δουν το ζήτημα μόνο «κορπορατίστικα» αλλά και διότι κατά βάση το αντικείμενο των αιτημάτων θα πρέπει νάναι η γέννηση μιας εκδοτικής δραστηριότητας παρά η βοήθεια μιας υπάρχουσας (χωρίς να παραβλέπουμε ότι υπάρχει), το διάβασμα των προϊόντων της (κι' ασφαλώς όχι υποχρεωτικά) και η ποιότητά της.

Ασφαλώς η «τεχνική» πλευρά του ζητήματος μπορεί να βοηθήσει ως ένα βαθμό, η συνολική του όμως (της αναγνωστικότητας και της ποιότητας) δεν είναι πολλά απ' ότι η επανάσταση.

K.A.

Αναφορά στο βίτεο και τις δυνατότητές του έγινε στο Diaspro Art Center. Βασικός ομιλητής ο παραγωγός του ΡΙΚ Αντης Ροδίτης.

Προβάλλοντας την ανανεωμένη εκθεμέλιων νέα ταινία του για την Λευκωσία πέτυχε πραγματικά και δίκαια νομίζω να εντυπωσιάσει την μικρή συνάρθροιση για την τεχνική του κατάρτιση.

Απέτυχε όμως στην τεχνική της ιδεολογίας του, που ήταν αναπόφευκτη η επιρροή της στην ταινία. Πράγμα που έπρεπε να γνωρίζει κι ο δήμος Λευκωσίας που γι' αυτόν γυρίστηκε.

Κι εξηγούμαι ενώ αντιπαραβέτει την ελληνική με την τούρκικη σημαία δεν κάνει το ίδιο και με την τουρκοκυπριακή, παρά μόνο προβάλλει αυτήν, σύμβολο παράνομου κράτους-χωρίς τουλάχιστον να την αντιπαραβάλλει, με την κυπριακή σημαία-σύμβολο νόμιμου κράτους. Προτίμησε ν' αποφύγει την τελευταία επιμέλως. Και ποιος εχθρός της κυπριακής ανεξαρτησίας δεν θα γελούσε επινίκια κάτια απ' τα μουστάκια του γι' αυτή την «αποφυγή».

Το αποκορύφωμα της αποτυχίας της τεχνικής της ιδεολογίας του κ. Ροδίτη

αδρό κουμάρι θεσμοποιήθηκε στην ουσία, η ανδρική χειροδοκία εναντίον των συζύγων έγινε σφάξιμο κ.λ.π.

Ο πολλαπλασιασμός των «κρουσμάτων» είναι τέτοιος που μπορούμε να μιλούμε πλέον για ένα κοινωνικό φαινόμενο που αποκρυσταλλώνει τις γενικότερες τάσεις στη κοινωνία μας.

Πώς αντιδρά το κράτος σ' αυτή την κατάσταση; Φυσικά ανάλογα με τη φύση του: συζητώντας για αύξηση των ποινών, για επαναφορά της θανατικής ποινής, για αύξηση της αστυνομικής δύναμης, τιμώντας τον αστυνομικό που σκότωσε τον νεαρό της χαρτοπαιχτικής λέσχης του Ολυμπιακού κ.λ.π. με αύξηση δηλαδή της αυταρχικότητας.

Η βάση αντίθετα της κοινωνίας αρχίζει να διαμορφώνει τη δική της αντιμετώπιση του φαινομένου που ναι μεν δεν έχει φτάσει σε οργανωμένη μορφή, όμως υπάρχει σαν αντίληψη. Παραδείγμα η στάση του κόσμου σ' ότι αφορά τα εγκλήματα «πτυμάχω» (από την πλευρά κύρια των γυναικών) ή ακόμα η στάση του κόσμου (κύρια της νεολαίας αυτήν τη φορά) ως προς το φόνο του νεαρού κλέφτη του Ολυμπιακού.

K.A.

η ιδεολογία μέσα από το βίτεο

ήλθε στο τέλος της ομιλίας του για το βίτεο και της δυνατότητές του.

Αφού πρόβαλε μια φάση από τον τελευταίο ποδοσφαιρικό αγώνα μεταξύ των ομάδων Κύπρου-Ελλάδας που προβλήθηκε κι από το Ρ.Ι.Κ., μας μίλησε για μια απορία του γιού του που την δημιουργήθηκε βλέποντας τον αγώνα:

— Μα παπά δεν παίζουν τους εθνικούς ύμνους πριν τον αγώνα.

— Νομίζω γιε μου.

— Ε και ποιους εθνικούς ύμνους έπαιξαν.

—

— Αφού έχουμε τον ίδιο.

—

— Τον έπαιξαν δυο φορές;

—

Αρπάζοντας αυτό το «πετυχημένο» παράδειγμα ο κ. Ροδίτης κατηγόρησε το Ρ.Ι.Κ. ότι εκμεταλεύομένο την δυνατότητα και δύναμη της μαζικής επικοινωνίας αλλοιώνει ή εξανεμίζει την ελληνική μας ταυτότητα.

Μα είναι πηγαία αυτή η ταυτότητα δεν έχει να φοβηθεί τίποτα. Επιβιώνει και χωρίς την βοήθεια της τηλεόρασης ή του εθνικού ύμνου.

γ.θ.

Τεύχος 19ο.
Φεβράριος 1987
Τιμή £1.00

Το μηνιαίον περιοδικό της
Παλιάς Λευκωσίας.
Διεύθυνση: Μίνωας, 6B
Παλιά Λευκωσία
Τηλ.: 431278

- Διευθύνεται από συνταχτική επιτροπή
- Υπεύθυνος για τον νόμο: Κωστής Αχνιώτης
- Επιμέλεια: Γιώργος Θεοδούλου

Για τα υπογραμμένα κείμενα ευθύνονται οι συγγραφείς τους.

περιεχομένα

• εκδοτικό	1
• στο ποδι	2
• περιεχομένα	3
• στο ποδι	4
• ο λογος στη μπουλτοζα	5
• μια απώντηση στον κηρυκα: γιωργου Θεοδουλου, νικου περιστιανη	6
• ενα θεατρικο πειραμα: γιωργου Θεοδουλου	8
• ελληνοτουρκικη φιλια, μικης θεοδωρακης κ.λ.π. νικου περιστιανη	10
• το μηλο του «εντος»: εικονογραφημα της φροσως	13
• η θρησκευτικη ζωη στην κυπρο διαδικασια εκκοσμικευσης: νικου περιστιανη	14
• «ανοδος και πτωση της κυπριακης δημοκρατιας» μια συνεντευξη του κυριακου μακριδη με το γιωργο θεοδουλου	18
• δυο σελιδες μαριος αθηαινιτης	20
• γκορπατσιωφ προς τους σοβιετικους συγγραφεις: μια μεταφραση απο την «Liberation»	22
• οι αλλαγες στη σοβιετικη ενωση: μια συνεντευξη του μ. ραπτη με τον κ. αχνιωτη	24
• οι σχεσεις τ/κυπριων - ε/κυπριων στην πυλα: μια μεταφραση απο τον τ/κυπριακο τυπο	26
• τα παζαρια της λευκωσιας τον 19ο αιωνα: ταξιδιωτικο του λουι σαλβατορ σε μεταφραση της ελενης παπαδημητριου	28
• η «κατερινα κορναρο» του ν. τονιτσεττη: του ανδρεα ιακωβου	30
• το κλειδι: ελενας τουμαζη ρεμπελινας	31
• μικρη εισαγωγη στην εννοια της διαφορας	31
• μικρα διηγηματα: του ν. ταλιωτη	32
• κινηματογραφικος συντονιστικος φορεας	33
• ποιηματα και φωτογραφιες του π. βιμπλιγκερ: ειρενας ιωαννιδου - αδαμιδου	34
• αλληλογραφια	36
• θεατροσκοπιο: β. κυριαζη	38
• πως πρεπει να μελετηθει η νεοτερη κυπριοτικη λογοτεχνια: γ. λευκη	39

αγαπης πορεια τελος!

Η παγκύπρια πορεία αγάπης πορεύτηκε για 10η και τελευταία φορά.

Οι λόγοι που έπεισαν την επιτροπή της να σταματήσει τις πορείες αγάπης είναι δύο. Τους ανακοίνωσε η πρόεδρος της πορείας Ουρανία Κοκκίνου σε δημοσιογραφική διάσκεψη πριν την 10η πορεία. Συγκεκριμένα ανέφερε:

«Δεν πείσαμε τους πιο πολλούς πως είναι «μακάριον το διδόναι μάλλον ει λαμβάνειν»... και δεν νομίζω να πετύχαμε στο βαθμό που θέλαμε...».

Αυτός είναι ο πρώτος λόγος λήξης του θεσμού της πορείας αγάπης. Ανταποκρινόμενη στην επιθυμία μας για περισσότερες διευκρινήσεις η δ. Κοκκίνου είπε:

«Αυτοί που μπορούν δεν δίνουν. Δίνουν κυρίως οι φτωχοί. Ο ευδαιμονισμός και ο καταναλωτισμός απασχολεί περισσότερο τους πλουσίους».

Δεύτερος λόγος που υπαγορεύει την λήξη αυτού του θεσμού, όπως υποστήριξε πάλι η δ. Κοκκίνου είναι:

«...Το πρόβλημα της μόρφωσης στην πρωτογενή του μορφή δεν είναι εκπαιδευτικό, ούτε οικονομικό και κοινωνικό αλλά πνευματικό. Προσανατολισμοί και κατευθύνσεις είναι καθαρά πραγματιστικοί και στοχεύουν μόνο στον επαγγελματισμό και τον κοινωνικό ή απομικό ευδαιμονισμό. Άνοιξαμε δρόμους και λεωφόρους στη νέα γενιά, χωρίς ευθύνες και πνευματικούς οραματισμούς».

Τους αποκρύψαμε την ιστορική αλήθεια, τους παραπλανήσαμε με ωραιολογίες και υποσχέσιες καμουφλάραμε την αναπτηρία μας για να μη βλέπουν τα δεκανίκια και τα ακρωτηριασμένα μέλη και με-

τατρέψαμε τον εθνικό αγώνα σε φιλολογία και πολιτιστική κίνηση...».

Σε ερώτηση μας ποιούς θεωρεί υπεύθυνους γι' αυτήν την κατάσταση και ιδιαίτερα για την απόκρυψη της ιστορικής αλήθειας προς τους νέους, η δ. Κοκκίνου, χωρίς ενδοισαμούς, κατηγόρησε το εκπαιδευτικό μας σύστημα.

«Κάποιον δεν πάει καλά η εκπαίδευση και κάποιοι ανεξέλεγκτα τώρα και παλιά, διαστρεβλώνουν την ιστορία. Επίσης δε βοηθά τους νέους η εκπαίδευση για να γίνουν υπεύθυνα άτομα με οραματισμούς».

Αυτά από μια λειτουργό - για τριάντα χρόνια - της εκπαίδευσης μας. Κάτι θα ξέρει.

Σημειώνουμε πως ήταν παρόν κι ο διευθυντής της Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης κ. Φιλιππίδης. Αναμένουμε τις αντιδράσεις του Υπουργείου Παιδείας.

γ.θ.

βρυκολακες προ των πυλων!

Ο φόβος του AIDS συνεχίζεται αμείωτος ίως μάλιστα να ταν πιο έντονος, πλησίον του πανικού, αν γνωρίζαμε τον πραγματικό αριθμό κρουσμάτων. Πράγμα αδύνατο βέβαια, μια και τα πιο πολλά τεστ για AIDS γίνονταν σε ιδιωτικούς γιατρούς και στο εξωτερικό. Εξαιτίας μάλλον κάπιου αλλού φόβου, του στιγματισμού για «παρ’ ολίγον AIDS».

Τον φόβον λοιπόν του AIDS εκμεταλεύονται από την στιγμή της εμφάνισης του, οι απανταχού βρυκόλακες, επιστρατεύοντας κάθε δύναμη τους ενάντια στο σεξ. Προτείνοντας τον «ασφαλή έρωτα» ή καλύτερα την αποχή. Η φιλευστλαχνία τους περιορίζεται στην «προφύλαξη» του ανθρώπου για το καλό του.

aids: η χρυση ευκαιρια

Είναι η χρυση ευκαιρια των βρυκόλακων της κοινωνίας, για να ξεσπαθώσουν με τους διάφορους ρατσισμούς τους. Ενάντια στους Αφρικανούς, τους ομοφυλόφιλους, τις πόρνες και κάθε ομάδα που η κυριαρχη ιδεολογία θα την προτιμούσε στο περιθώριο. Τους άναψαν το πράσινο φως η κάθε λογής επιπόλαιες ιατρικές ανακοινώσεις ή δημοσιογραφικές «επιτυχίες». Κι άλλο που δεν θέλει η πλειονότητα της κοινωνίας μας. Ξαλαφώνει με την φόρτωση των δεινών σε αποδιοποπαίους τράγους. Επέρχεται η κάθαρση της με το κάψιμο της μάγισσας. Δεν λέμε πως δεν είναι τεράστιο το πρόβλημα δημόσιας υγείας, αλλά η οπισθοδρόμηση της κοινωνικής εξέλιξης δεν είναι λύση.

Η περισκεψη για την εξεύρευση συν-

μαστεί η ανθρωπια μας. Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα στο διεύθυντι χώρο, αλλά και στον τόπο μας, διωγμού αυτών των ατόμων. Δεν πέρασε καιρός που ορισμένοι γιατροί, και νοσηλευτικό προσωπικό νοσοκομείου μας, δεν πλησιάζαν ασθενή διότι ήταν φορέας.

γ.θ.

Παλια Λευκωσία και συντήρηση

Αυτοκρατειρας Θεοδώρας (πρασινη γραμμη)

Ενώ οι προκηρύξεις για εμμονή στη συντήρηση της Παλιάς Λευκωσίας συνεχίζονται αμειώτες, ένα νέο δείγμα της αξίας τους, στο επίπεδο όμως αυτή τη φορά της πράξης συντέλεση στη στις αρχές του Γενάρη.

Πρόκειται για την κατεδάφιση ενός σπιτιού στην Αυτοκρατειρας Θεοδώρας, απέναντι ακριβώς από την εκκλησία του Αγίου Κασσιανού. Το σπίτι που συμπεριλαμβάνοταν στον νέον προς έγκριση κατεδαφίστηκε, δείχνοντας ακόμα μια φορά ότι ο καταλογός αυτούς χρησιμεύει περισσότερο σαν προειδοποίηση προς τους ιδιοχτήτες να χαλουψούν τα σπίτια τους όσο είναι καιρος παρα σαν προστασία.

Η συγκεκριμένη περιπτώση κατεδαφίσης είναι τελείως αδικαιολόγητη και αψυχολόγητη ακόμα και από τη πλευρά της κερδοσκοπίας. Το κατεδαφισμένο σπίτι βρισκόταν ακριβώς στο νότιο σύνορο της πράσινης γραμμής και επομένως το άδειο οικοπέδο, μαλλον δεν μπορεί να γίνει εκμεταλλεύσιμο πριν την λύση του Κυπριακού. Δηλαδή ο ιδιοχτής της «γλύτωσε» τα έξοδα της συντήρησης μείον τα έξοδα της κατεδαφίσης.

ο λογος στη μπουλτοζα

Οι γειτονιές του Αγίου Κασσιανού και της Χρυσαλινιώτισσας αποτελούν τους μοναδικούς συνολικά διατηρημένους πυρήνες της Παλιάς Λευκωσίας (εχτός κατεχομένων). Σύμφωνα μάλιστα με πληροφορίες μας τα 200.000 δολλαρια που δώρος (ε.ο.κ) ευαισθησία στη συντήρηση η άλλη! θα χρησιμοποιηθούν για την συντήρηση των δύο αυτών γειτονιών.

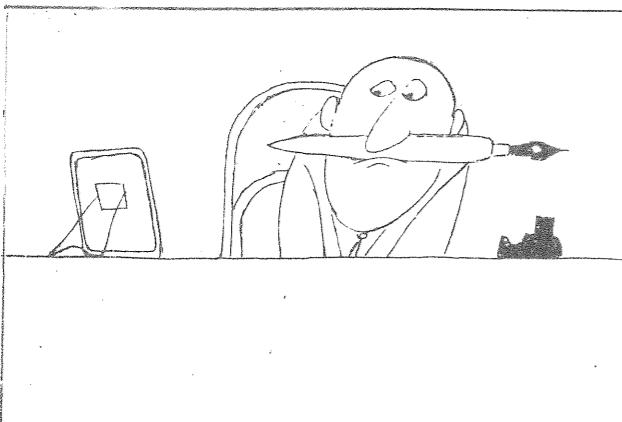
Εν πάσῃ περιπτώσει ακόμα ένα «δοντι» αφαιρέθηκε πλέον από τη συνεχή δόμηση των κατω γειτονιών. Διπλα του υπήρχε ήδη ένα κενό οικόπεδο από το 1974. Μέχρι τότε διατηρείτο εκεί ένα διπατο, που πλήγηκε από βλήμα όλου, κι ο ιδιοχτής του «έβαλε» μια μπουλτοζα να το κατεδαφίσει ολοκληρωτικα «για να γλυτωσεις» που τις φασαριες.

Πέρα από πλήγμα στη συντήρηση της γειτονιάς η κατεδαφίση αποτελεί και αμυντικό λάθος, διότι το περίου ο λόγος σπίτι προστάτευε από τις σφαίρες και τα μπροστινά του χτίρια. Έται μεγάλωσε το βαθος της επικινδυνης ζώνης στα «ευθέα» πυρά. Αφού λοιπόν το σπίτι χαλαστηκε σχεδόν στο σύνολο του, οι εγκέφαλοι του δημαρχείου (ιωας και του στρατου) κατάλαβαν το λάθος τους και ζήτησαν να

γίνεται εμφανές ότι μια σειρά από προγούμενες κατεδαφίσεις έγινε μπορέτα να αποφευχθούν λόγω της δυναμικής παρέμβασης των ενδιαφερομένων πολιτών. Μια προχειρη βολιδοσκόπηση, έδειξε ότι αρκετά άτομα βαρέθηκαν να τρέχουν κάθε φορά που ένα σπίτι χαλιεται, δηλαδή κάθελγο. Ο στόχος δηλαδή της εξουσίας για να «αποενεργοποιηθεί» το κίνημα της συντήρησης της Παλιάς Λευκωσίας, επιτυγχάνεται σιγά-σιγά.

Όπως και σε ανάλογες εριπτώσεις στο παρελθόν και η συγκεκριμένη κατεδάφιση θέτει επί τάπτως το ζήτημα της σύστασης μιας επιτροπής επαγρύπνησης για τη συντήρηση της Παλιάς Λευκωσίας η οποία να συντονίζει και να ενεργοποιει στην κατάλληλη στιγμή τα μέλη της, στο καλύτερο δυνατό βαθμό.

Ο «κήρυκας» και η καταχρηση της εξουσιας του τυπου

γραφουν νικος περιστιανης και γιωργος θεοδουλου

τεκμηριωμένη ανάλυση ή αντιπαράθεση στις θέσεις του δημοσιεύματος του ΕΝΤΟΣ. Αρκέστηκε απλώς σε μια βαθυστόχαστη ανάλυση της θεωρίας της «προστιθέμενης βλακείας». Την παραθέτουμε αυτούσια γιατί αποτελεί ένα «μαργαριτάρι», ένα λαμπρό δείγμα της δημοσιογραφίας μας:

Και προτού τελειώσω θάθελα να πω προς τους δύο δημοσιογράφους, Γιώργο Θεοδούλου και Νίκο Περιστιάνη, δύο κουβέντες για τα γραφόμενά τους στις σελίδες 4, 5, 6, 7 που προηγήθηκαν της συνέντευξης με τον Ψυχολόγο.

Λοιπόν, σύμφωνα με την θερμοδυναμική, υπάρχουν δύο ειδών αξιες: Έκεινες που μπορούν να προστεθούν κι εκείνες που δεν είναι δυνατόν να προστεθούν. Οι δύο δημοσιογράφοι - λογουχάρη - μπορούν να σηκώσουν διπλάσιο βάρος όσο ο καθένας τους χωριστά. Άρα, η μνήκη τους δύναμη προστίθεται. Αντίθετα, οι θερμοκρασίες του σώματος τους δεν προστίθενται. Οι 37 βαθμοί του κυρίου Θεοδούλου και οι 37 του κυρίου Περιστιάνη, δεν βγάζουν άθροισμα 74 βαθμούς, όσο κι αν πλησιάσει ο ένας τον άλλο. Η ευφυΐα επίσης δεν προστίθεται - όσο κι αν συνεργάζονται σ' ένα κείμενο - γιατί αναζητά δικούς της δρόμους.

Η βλακεία όμως, δυστυχώς προστίθεται, γιατί ακολουθεί πάντα μονόδρομο.

Αυτή είναι η θεωρία της προστιθέμενης βλακείας, την οποία όλοι οι δημοσιογράφοι όταν συνεργάζονται σε ένα ρεπορτάζ ή κείμενο, πρέπει να γνωρίζουν.

Και στην προκειμένη περίπτωση, όλο το ρεπορτάζ που αναφέρεται στην είδηση του «Κ» δεν είναι τίποτε άλλο, παρά η επιβεβαίωση της θεωρίας της προστιθέμενης βλακείας.

Ο ρεπόρτερ

Εκφασισμός του τύπου

Πίσω από την τρομερή της «ευφυΐα» κρύβεται έναν παρανοϊκό αυταρχισμό. Προώθει τον εκφασισμό του τύπου. Έναν φασισμό, που φοβάται τον οποιοδήποτε διάλογο, που παρασιωπά τις αντιθέτες απόψεις που χρησιμοποιούνται δύναμη που του δίνει η οποιαδήποτε εξουσία (του... τύπου στην προκειμένη περίπτωση) για να αυτοεπιβεβαιωθεί και να υπερισχύσει αγνοώντας τους πάντες και τα πάντα.

Γιατί όμως ο ρεπόρτερ δεν απαντά στις θέσεις του δημοσιεύματος, ή έστω γιατί δεν τις σχολιάζει όπως έκανε με την συνέντευξη του ψυχολόγου, παρά μόνο καταφέγγιει σε φτηνές εχυπνάδες; Αρκείται μόνο στην αναφορά των αριθμών των σελίδων του ΕΝΤΟΣ που είναι δημοσιεύμένη μια κριτική μας για τα δημοσιεύματα του «Κήρυκα» πάνω στο επίμαχο θέμα.

Προκαλούμε πάντως τον «Κήρυκα» να δημοσιεύσει την κριτική που του κάναμε, και η οποία επισφράγισε

την βλακεία μας, όπως λέει, και να αντιπαραθέσει τα δικά του επιχειρήματα ενάντια στις δικές μας θέσεις. Αμφιβάλλουμε βέβαια για την τόλμη και για την εξυπνάδα του ρεπόρτερ — που βολεύεται πίσω από το φευδώνυμο του, και την δύναμη που του δίνει η εξουσία του τύπου.

ευχαριστούμε τον «κήρυκα»

Όσον αφορά τη συνέντευξη με τον ψυχολόγο, θέλησε να του δώσει την ευκαιρία να προβάλει και τις δικές του θέσεις για την υπόθεση. Ευχαριστούμε λοιπόν τον «Κήρυκα» που αναδημοσιεύνει απόκλητη την συνέντευξη μας βοήθησε έστω κι άθελα του. Δόθηκε έτσι η ευκαιρία στο αναγνωστικό του κοινό να διαβάσει και τις απόψεις του ψυχολόγου. Ήταν ο μόνος τρόπος να πει έστω κι ανώνυμα ότι είχε να πει χωρίς να χρησιμοποιηθεί το όνομα του (κι ο μόνος τρόπος οι θέσεις του να μπουν στο «Κήρυκα»).

Και πάλι ευχαριστούμε τον «Κήρυκα» για την εξυπηρέτηση. Θέλουμε να ευχαριστήσουμε επίσης την εν λόγω εφημερίδα για την επιβεβαίωση της θέσης μας όσον αφορά τους κινδύνους της εξουσίας του τύπου. Γιατί πέρα από την αναδημοσιεύση της συνέντευξης του ψυχολόγου (που βρήκαν φαίνεται αρκετά «ζυνηρή» ή «εμπορική» για την προβάλλουν) ο ρεπόρτερ προχώρησε σ' ένα πνευματώδες, σαρκαστικό επίλογο χλευάζοντας μας για την... βλακεία μας! Που στηρίζει αυτή την «εξυπνάδα» του; Όχι βέβαια σε κάποια επιχειρήματα που ίσως μας προβλημάτιζαν περί της ποιότητας του εγκεφάλου μας. Ούτε σε καμιά

Σε σι ύφεση

* από ενα ποιημα του υπουργου παιδειας

ΕΚΔΗΛΩΣΗ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ
με τη νεολαία
και το λαό
ΤΗΣ

ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ

Ο Αλανί μπαζει στην επανάσταση και ο Κονδώρας τουκίζεται.

- Εισηγήση από την Διπρούγια Εγγρήγορος
- Βιγτεο ταινίες
- συζήτηση
- Τρίτη 24 Φεβρουαρίου 9.00 μμ
- στο Καρέδεατρο Erayyād

Η καλλιτεχνική δημιουργία στη Κύπρο είναι ακόμα προσωπική υπόθεση. Οι «μοναχικές» και «φθηνές» (σε σχέση με το εισόδημα του καθενός) τέχνες αντεπιέχουνται ως ένα βαθύδιο στο επίπεδο που ξέρουμε. Οι συλλογικές όμως υποφέρουν απελπιστικά. Πιο πολύ από όλες, ο κινηματογράφος. Το πως και ποιός κινηματογράφος μπορεί να αναπτυχθεί στη Κύπρο είναι μεγάλο ζήτημα.

Οι πρώτες προσπάθειες, που γίνονται τα τελευταία χρόνια, προσκρούουν καθημερινά στην έλλειψη υποδομής σ' ότι αφορά την χρηματοδότηση, τα τεχνικά μέσα, το τεχνικό προσωπικό, την έλλειψη πείρας των πάντων για τα πάντα. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες η παραγωγή μιας ταινίας καταντά μια μεγάλη περιπέτεια όπου ο σκηνοθέτης μένει μόνος αντιμετωπίζοντας μια συνολικά εχθρική κοινωνία που προσπαθεί λες να ματαίωσει την προσπάθεια. Οι δυσκολίες αρχίζουν από τις πιο μικρές λεπτομέρειες όπως είναι η εξεύρεση μιας ηλεκτρογεννήτριας, ενώς κατάλληλου αυτοκινήτου (εκατοντάδες λίρες ενοίκια), μιας κάμερας που ποτέ δεν είναι σε καλή κατάσταση, ανιδιοτελούς βοήθειας διότι ποτέ δεν υπάρχουν λεφτά για τη χρηματοδότηση ενώς συμπληρωμένου συνεργείου κ.λ.π. και φθάνουν στις γραφειοκρατικές εμπλοκές για να δοθεί το επόμενο μέρος της χρηματοδότησης, για να δοθεί άδεια για να τραβήγχει μια σκηνή κοντά στη γραμμή αντιπαράστης, για να εισαχθεί το φίλμ κ.λ.π., για να εισαχθούν ξενοι τεχνικοί, τα πήγαινε-έλα στην Αθήνα για το μοντάζ κ.λ.π.

Θα περίμενε κανείς μια εχθρική η ουδέτερη στάση από τη δικαιωσύνη του Πανίκου θα υποχρεώθηκε να την πάρει με το χέρι του. Στις 7 του Φλεβάρη η πειθαρχική επιτροπή θα του επιβάλει ποινή. Ήδη δεκάδες άνθρωποι της τέχνης και των γραμμάτων έχουν υπογράψει ένα ψήφισμα διαμαρτυρίας, ενάντια στη στενόθωρη και αυταρχική αυτή στάση του Υπουργείου Παιδείας. Ελπίζουμε ότι πέρα από τη δικαιωσύνη του Πανίκου θα υποχρεώθει τελικά το Υπουργείο Παιδείας να επανεξετάσει τη σχέση του, με τα πολιτιστικά πράγματα προς το καλύτερο.

K.A.

Το γερμανικό ντουέτο Sack un Pack πέρασε για δεύτερη φορά από την Λευκωσία. Αυτή τη φορά δεν τους απολαύσαμε σε κουκλοθέατρο, αλλά στην Θεατρική Δυναμική Δράση, όπως ονομάζουν οι ίδιοι την καλλιτεχνική τους μέθοδο. Πρόκειται για τους Dieter Baum και Hein Haun οι οποίοι, αφού μύησαν κατά κάποιο τρόπο δώδεκα άτομα σ' αυτήν την μέθοδο, ετοιμασαν τρεις παραστάσεις παιχνίδια που παιχτήκαν στα δημοτικά Λατούν, Καιμακλιού και στην πύλη Αμμοχώστου. Αξειστημένωτο και απολαυστικό ήταν το μάζεμα των παιδιών στο Καιμακλί με την μέθοδο του «μαγικού αυλού» και των τελάληδων του δρόμου.

Η 12μελής ομάδα «εκπαιδευόταν» από τους Dieter και Hein αφιλοκερδώς για 15 συνεχείς μέρες στο Χοροθέατρο της Αριάννας Οικονόμου η οποία κι εμπνεύστηκε αυτή την φιλοξενία του ντουέτου. Την προσπάθεια της Αριάννας και του Sack un Pack υποστήριξε το Υπουργείο Εξωτερικών της Ο.Δ. Γερμανίας και η Μορφωτική Υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας της Κύπρου.

Βασικοί υποστηριχτές όμως της προσπάθειας απ' ότι φάνηκε εκ των υστέρων, εκτός από το ντουέτο ήταν τα μέλη της ομάδας. Η Μορφωτική Υπηρεσία, το πολιτιστικό τμήμα του δήμου Λευκωσίας, η Π.Α.Κ. κι άλλοι οργανισμοί και «επίσημα» άτομα που προσκλήθηκαν δεν «τίμησαν» με την παρουσία τους τις παραστάσεις-παιχνίδια.

μην ειδατε το ουρανιο τοξο;

Για να δώσουμε μια γεύση της Θεατρικής Δυναμικής σε όσους δεν παρευρέθηκαν στην Πύλη Αμμοχώστου στις 17 του Γενάρη δινούμε εκτός από τις φωτογραφίες και μια «εικονογράφηση», του παραμυθενιού παιχνιδιού που παιχτήκε απ' όλα τα παιδιά που είχαν την τύχη να βρεθούν εκεί.

οι κλόσουν

Μετά από μια σύντομη κωμική πράξη των τριών κλόσουν-χρωμάτων που δύπινησαν κάπως τους θεατές έγινε ο διαχωρισμός των παιδικών ομάδων. Κάθε κλόσον με την μπογιά του χρώματος του στο χέρι έβαψε τις μύτες των παιδιών.

οι «γονείς» και τα «παιδιά»

Στη συνέχεια οι «γονείς» έδειξαν την μηχανικότητα

της σημερινής αγχωτικής ζωής και τα «παιδιά» το αντίθετο, την ζωντανία τους και την αγάπη στη φύση.

πρόσκληση στο χρωματοφάξιμο

Κάποια στιγμή το ουράνιο τόξο που δεν το προσέχουν οι μεγάλοι κακοφανίζεται και φεύγει. Έτσι μένουν όλα μαυρόσπιτα. Τα «παιδιά» και οι κλόσουν, όλοι μέλη της ομάδας που εκπαιδεύσαν οι δύο κολωνοί, προσκαλούν τα παιδιά για να φάσουν όλοι μαζί, να βρουν τα χρώματα κι επομένως το ουράνιο τόξο. Ο κάθε κλόσον οδηγεί τα παιδιά-θεατές που έχουν μύτη του χρώματος του στη χώρα του. Εκεί τα παιδιά παίζουν διάφορα παιχνίδια μέχρι να φτάσουν στο δράκο που φυλάει ένα από τα τρία βασικά χρώματα.

μπλε χώρα

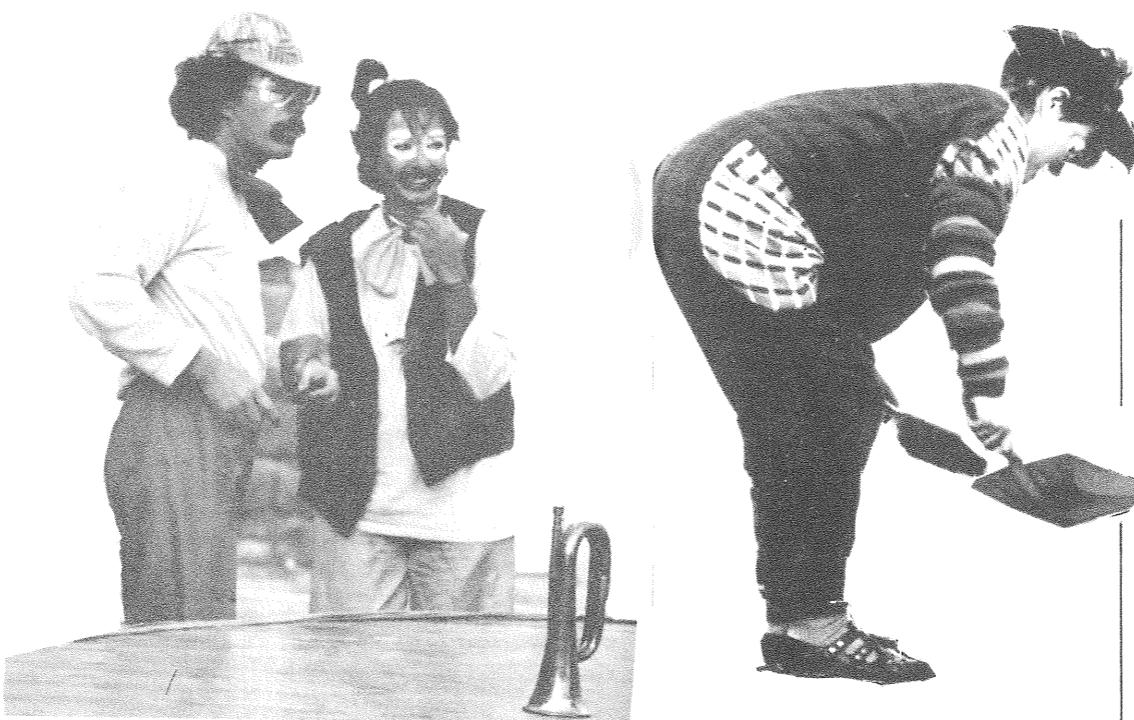
Ας δούμε για παράδειγμα τι γινόταν στην μπλε χώρα.

«γεμισε και παρε» το ουρανιο τοξο

γράφει ο γιώργος θεοδούλου

Στιγμές μύησης στην Θεατρική Δυναμική Δράση.

Θεατρικη δυναμικη δραση

Μια σύντομη συζήτηση είχαμε με τους δύο Κολωνούς που αποτελούν το Sack un Pack για την

ΕΝΤΟΣ: Ποιά η φιλοσοφία αυτής της μεθόδου και ποιοι οι στόχοι της;

Dieter: Με την μέθοδο μας υποχρεώνουμε τα παιδιά να μην ταραμένουν παθητικοί θεατές. Δεν βλέπουν ή ακούν μόνο. Μπαίνουν στην ιστορία. Ανεβαίνουν στην «σκηνή». Σε εισαγωγικά η σκηνή, διότι όλος ο χώρος όπου παίζουμε είναι σκηνή. Όπως στην πύλη Αμμοχώστου που ήταν όλο το πάρκο. Κι έτσι συμμετέχοντας όλα τα παιδιά χρησιμοποιούν όλες τις αισθήσεις τους, την κίνηση την έκφραση τους... Αυτή είναι η διαφορά με το παιδικό θέατρο, όπου τα παιδιά είναι αμέτοχοι θεατές.

Hein: Η έμφαση δίνεται στην εμπειρία. Δεν προσπαθούμε να κάνουμε τα παιδιά ηθοποιούς. Η Θεατρική Δυναμική Δράση προσφέρει ποικιλία κινήτρων για δράση, εμπειρία. Ανοιγεί «πόρτες» στα παιδιά πρωθείται η σφαιρική αντίληψη και η ανακάλυψη και δραστηριοποίηση όλων των δυνατοτήτων τους.

Παράδειγμα όταν βλέπουμε ένα λουλούδι το βλέπουμε μόνο συνολικά και το πολύ να το μωριστούμε. Ασχολούμενοι όμως μ' αυτό μπορούμε να δούμε κι άλλα στοιχεία του όπως τα φύλλα του. Κι αν θέλουμε να δούμε πιο πολλά σημεία του προχωρούμε στο μικροσκόπειο. Μ' αυτό θα δούμε τα «κνεύρα» του κι άλλες λεπτομέρειες. Ετοι το γνωριζουμε καλύτερα και σφαιρικά.

Αυτός ο τρόπος εμπειριών κι αντιμετώπισης της ζωής προσφέρεται με την μεθόδο μας στα παιδιά.

ΕΝΤΟΣ: Η εφαρμογή αυτή της μεθόδου έφερε κάποια εμφανή αποτελέσματα ή είναι βασικά μακροπρόθεσμη η επίδραση της;

Hein: Ως τώρα δουλεύαμε μόνο με παιδιά στη Γερμανία. Πρώτη φορά είχα-

μέθοδο της Θεατρικής Δυναμικής Δράσης που εφαρμόζουν βασικά σε παιδιά.

με εμπειρία αυτής της μεθόδου με παιδιά άλλης χώρας. Γι' αυτό ήταν και για μας σημαντική η εμπειρία με τα Κυπριόπουλα.

Τα παιδιά στην χώρα μας λάμβαναν μέος με πολλές επιφυλάξεις. Φοβούνταν πως δεν ήξεραν να παίζουν θέατρο, να τραγουδήσουν ή να χορεψουν και μάλιστα αγνώστους ρόλους τραγούδια και χορούς.

Η δουλειά μας ήταν να ξεθαρρέψουμε τα παιδιά. Να τους εμφυσήσουμε αυτοπεοίθηση. Αυτή είναι και η σημαντικότερη προσφορά της μεθόδου μας.

Dieter: Τα παιδιά εδώ στον τόπο σας αντιμετωπίσαν πιο θαρραλέα τις παραστάσεις-παιχνίδια μας. Έλαβαν μέρος χωρίς πολλούς ενδιασμούς.

ΕΝΤΟΣ: Μ' άλλα λόγια δεν είσαστε ηθοποιοί όπως πολλοί νομίζουν;

Hein: Σίγουρα όχι. Δεν παιζουμε θέατρο. Δεν είμαστε ηθοποιοί. Η δουλειά μας είναι να προσφέρουμε την ευκαιρία στα παιδιά να εξερευνήσουν τις δυνατότητές τους και στη συνέχεια να εκφραστούν.

Dieter: Κάθε άνθρωπος, παιδι ή ενήλικος, χρειάζεται ποικιλία τρόπων έκφρασης. Δεν ικανοποιείται μόνο με τις λέξεις. Έχει ανάγκη της έκφρασης με το γράψιμο, το σχέδιο, τον χορό, την κίνηση... Εστω κι αν δεν τα «καταφέρνει» όπως μπορεί να νομίζουν οι άλλοι. Σημασία έχει η έκφραση κι όχι η «επιτυχία». Όπως την θεωρούν οι άλλοι.

Με το να πούμε σ' ένα παιδί «τι ωραίο σχέδιο» ή «μπράβο σου τραγουδάς σαν τον τάδε» δεν πετυχαίνουμε σπουδαία πράγματα. Κάθε παιδί κάνει το καλύτερο για τον εαυτό του.

Δεν είναι σοφό να συγκρίνουμε την ποιότητα έκφρασης των παιδιών.

Ο Θεοδωράκης, η διάσκεψη Ε/Κ και Τ/Κ στο Λονδίνο και η «Ελληνοτουρκική» φιλία

VIKOS περιστιανής

Οι πρόσφατες ενέργειες και δηλώσεις του Μ. Θεοδωράκη, καθώς και η ενδιαφέρουσα «διάσκεψη» Ελληνο-Κυπρίων και Τουρκο-Κυπρίων στο Λονδίνο, φέρνουν ξανά στο προσκήνιο το πολυσυζητημένο μα και πάντα επίκαιρο θέμα της «Ελληνο-τουρκικής φιλίας» και της «επαναπροσέγγισης». Στην ανάλυση που ακολουθεί προσπαθούμε να επισημάνουμε τα πιο σημαντικά στοιχεία από αυτές τις εμπειρίες και να επιχειρήσουμε μια τοποθέτηση στο τόσο αμφιλεγόμενο αυτό θέμα. Η βασική θέση του άρθρου είναι ότι πρέπει να διαχωρίσουμε την ανάγκη επαφής των λαών από την επαφή των κρατών. Οι θέσεις Θεοδωράκη παρ' ότι αναζωογονητικές και σημαντικές έχουν σαν κύριο τραπό την ασάφεια ως προς τον διαχωρισμό αυτό. Η «διάσκεψη» Ε/Κ και Τ/Κ, μια προσπάθεια επαφής στο επίπεδο των λαών, δείχνη τους περιορισμούς που υπάρχουν όταν οι οποιεσδήποτε προσπάθειες «επαναπροσέγγισης» προσκρούουν στην αντίθεση και την υπόσκαψη που προέρχεται από τα επίσημα κράτη.

◦ Θεοδωράκης και η Ε/Τ φίλια

Στα τέλη του Νοέμβρη ο Θεοδωράκης και ο Τούρκος συνθέτης τραγουδιστής Ζουλφού Λιβανελλί έδωσαν στην Κωνσταντινούπολη τέσσερις κοινές συναυλίες που φαίνεται να είχαν πολύ μεγάλη επιτυχία... Πέντε τραγούδια του Μίκη που κυκλοφόρησαν σε δίσκο στα τούρκικα, πούλησαν 200,000 αντίτυπα σε τρεις μόνο μήνες — έτσι που στον Θεοδωράκη απονεμήθηκε στην Τουρκία χρυσός δίσκος. Οι επισκέψεις του Θεοδωράκη στην Τουρκία καταδικάστηκαν από διάφορους Έλληνες δημοσιογράφους με επακόλουθο τις γνωστές δηλώσεις Θεοδωράκη και την ένταση της διαμάχης.

Η επισκεψη του Μ.Θ. στην Τουρκια καταδικαστηκε για δύο κυριως λόγους:

- (α) Γιατί θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να προβάλει η Τουρκία προς τα έξω ένα προσωπείο δημοκρατικότητας, που βέβαια δεν υπάρχει.

(β) Γιατί θα μπορούσε η Τουρκία να εκμεταλλευτεί το γεγονός για επιτελειώ κατανάλωση

Τα επιχειρήματα αυτά, που μόνιμα προβάλλονται από κάποιους σε οποιεσδήποτε παρόμοιες προσπάθειες τα αντέκρουσαν οι ίδιοι οι Τούρκοι αριστεροί. Για παράδειγμα, ο Τούρκος δημοσιογράφος Εμίλ Γκαλίπ Σανταλσί, μιλώντας για το πρώτο επιχείρημα (δηλ., της προβολής ενός δημοκρατικού προσωπίου της Τουρκίας προς τα έξω) θύμισε ότι οι κύριες χώρες που θα ενδιέφερε την Τουρκία να «πειστή» είναι εκείνες της δυτικής Ευρώπης. Αυτές ούμως είχαν ήδη δεκτή την Τουρκία σαν πρόεδρο του «Συμβουλίου Ευρώπης», κύρι-

ου οργάνου για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αρκετά πριν την επίσκεψη του Μ.Θ.

Οι δηλώσεις του Θεοδωράκη ήταν οπωσδήποτε πιο αμφιλεγόμενες από την επίσκεψη του στην Τουρκία. Από τη μια οι δηλώσεις του αποτελούν ένα ράπισμα ενάντια στην υποκρισία των δύο κρατών που συντηρούν μια μόνιμη κατάσταση ετοιμότητας για σύγκρουση, που δικαιολογεί με τη σειρά της μια συνεχή κινδυνολογία για επερχόμενους εξωτερικούς κινδύνους, δίκαιολογώντας έτσι τα λάθη και τις αδυναμίες των αντιστοιχών κυβερνήσεων. Από την άλλη χαρακτηρίζονται από τέτοια πολιτική ασάφεια, ασυνέπεια, αντιφάσεις και υπερβολές που κάνουν κατανοητές τις τόσες αρνητικές αντιδράσεις που δημιουργούν.

Έτσι ο Μ.Θ. τοποθετήθηκε σωστά αρνούμενος να δεχτεί τη λογική μιας Τουρκίας που επιτίθεται και μιας Ελλάδας που είναι το θύμα. Κατάγγειλε τις δύο χώρες σαν εξ ίσου υπεύθυνες για τον συνεχή εξοπλιστικό ανταγωνισμό. Κατάγγειλε επίσης τη σημερινή «συμπαράταξη» Ελλάδας-Κύπρου γιατί αναπτύσσει τον εθνικισμό και έτσι διαιωνίζει τη διχοτόμηση. Θύμισε τις ευθύνες όλων για το κυπριακό πρόβλημα — την προβληματική της ιδέας Ελλαδο-Τουρκίας είναι πολιτικό θέμα και στην πολιτική το τι μετρούν είναι τα αντιτίθεμενα συμφέροντα — όχι οι καλές προθέσεις και τα ευγενή αισθήματα. Είναι λάθος να θέλουμε την Ελλάδα να αρχίσει επίσημο διάλογο με την Τουρκία έτσι, χωρίς όρους, χωρίς προϋποθέσεις, για χάρη της καλής θέλησης. Η Ελλάδα δεν μπορεί, δεν πρέπει να διαπραγματευτεί με ενεχυριασμένη την Κύπρο, στο έλεος του τουρκικού στρατού.

καταπίεση της Τ/Κ κοινότητας από την Ε/Κ πλειοψηφία πριν το '74, την ευθύνη του Ελληνικού στρατού για το πραξικόπημα στην Κύπρο που έδωσε στην Τουρκία τη δικαιολογία για την εισβολή («...πως είναι δυνατόν να ξεχνάμε ΕΜΕΙΣ τις δικές μας ευθύνες; Όταν εμείς οι Έλληνες στείλαμε Ελληνικά στρατεύματα να σκοτώσουν τον Μακάριο...Στην πρώτη αυτή φάση είχαμε εμείς μεγάλες ευθύνες και μάλιστα προκαλέσαμε την εισβολή. Δεν την δικαιολογώ, όμως λέω ξεκάθαρα ότι την

Η Ελλάδα δεν πρέπει να μπει σε ένα διάλογο, που όπως θυμίζει ο Β. Φίλιας («Νέα», 13/1/87). «Πρώτον θα γινόταν με τους όρους του αντιπάλου, δεύτερον δεν θα διεξήγετο εφ' όλης της ύλης, αλλά στο περιορισμένο εκείνο πεδίο, που ενδιαφέρει τους Τούρκους, τρίτον θα ξεκινούσε με την τοποθέτηση ως διαπραγματεύσιμων θεμάτων μόνο εκείνων που αναφέρονται σε μονομερείς ελληνικές υποχωρήσεις και δεν θα έβαζε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων οπιδήποτε θα μπορούσε να πειθα-

ναγκάσει την Τουρκία σε αντίστοιχες υποχωρήσεις, τέταρτον δεν θα έθιγε το τεράστιο πρόβλημα του συσχετισμού των ενόπλων δυνάμεων και γενικότερα της εξοπλιστικής ισχύος,... πέμπτον θα υφιστάμεθα διεθνή μείωση του κύρους της χώρας αν δεχόμαστε τέτοιους ειδους «διάλογο» και , ταυτόχρονα, θα υπεσκάπτετο και θα εφθείρετο ανεπανόρθωτα το ηθικό του λαού, από τη στιγμή που θα μπαίναμε σε τέτοιες διαδικασίες».

Πέρα από τα πιθανά κέρδη και την εξυπρέτηση των συμφερόντων της Τουρκίας από ένα «άνευ όρων» διάλογο «καλής θέλησης», θα πρέπει να θυμηθούμε επίσης ότι το πρόβλημα έχει να κάνει και με ένα πιο πλατύ πλέγμα συμφερόντων. Να θυμηθούμε δηλαδή ότι το πρόβλημα δεν είναι μια απλή Ελληνοτουρκική διαφορά αλλά έχει να κάνει με την αντιπαράθεση των δύο υπερδυνάμεων και την χρήση της Τουρκίας από την Αμερική και τους νατοϊκούς συμμάχους της για έλεγχο της Σοβιετικής.

Ενώσης (καθώς και έλεγχο της πολύ σημαντικής και εύφλεκτης Μέσης Ανατολής και Ασίας). Οπόταν ένας διάλογος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας θα γινόταν υπό την στενή επιβλεψη των άμεσα ενδιαφερομένων δυνάμεων — που θα επηρεάζαν και αναλόγως των δικών τους συμφερόντων την έκβαση ενός τετραιου διαλόγου.

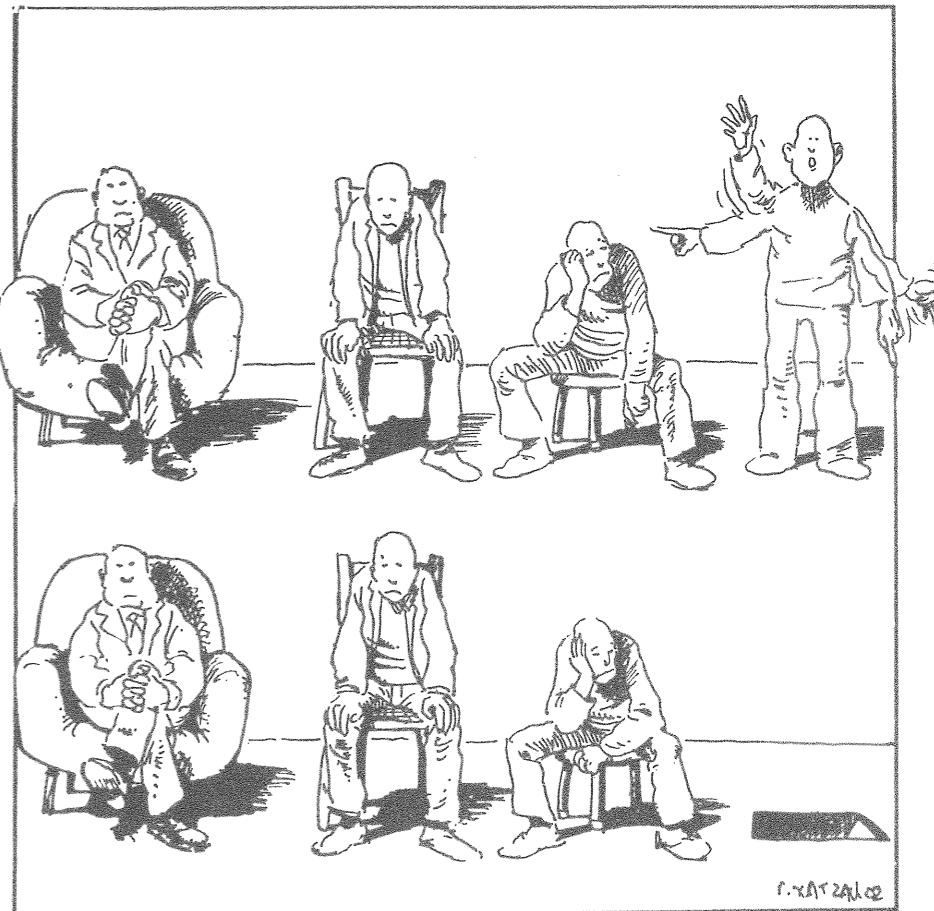
Το συμπέρασμα δεν είναι βέβαια ότι δεν πρέπει να υπάρξει οποιοσδήποτε διάλογος μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας. Αν υπάρξει όμως τότε θα πρέπει να γίνει κάτω από κάποιες προϋποθέσεις. Και δεν θα πρέπει να σηριζεται μονάχα στην καλή θέληση — αλλά στην κατάλληλη στάθμιση και εκμετάλλευση των αντιτιθέμενών συμφερόντων (π.χ. με την επαναδιαπραγμάτευση της συμμετοχής της Ελλάδας στο NATO, τους όρους προσανατολής των βάσεων).

Ποιά λοιπόν είναι η συνεισφορά του Θεοδωράκη στην υπόθεση αυτή; Πιστεύουμε ότι η παρέμβαση του Μ.Θ. παρ' ότι απυχής στην εισήγηση για κατεύθειαν και άνευ όρων διάλογο μεταξύ των δύο κρατών (για τους λόγους που αναφέρθηκαν πιο πάνω), ήταν σημαντική και θετική στο επίπεδο της ανάγκης για διάλογο μεταξύ των δύο λαών και των εκπροσώπων του. Φαίνεται ότι όσον αφορά την Τουρκία, η πρωτοβουλία ήταν άνων ποκετές φωτιές.

· Οπως σημειώνει η Αμαλία Βαν Χεντ (περιοδικό «Άντι» 2 Ιαν. 1987):

«Πιθανότα η πρωτοβουλία της «φιλίας των Λαών» να μην ξεπεράσει τα στενά πλαίσια των καλλιτεχνικών ανταλλαγών, γα μην ωτάσει ποτέ στα

ανταντικά, τα μέλη φασούνται στα κέντρα των πολιτικών αποφάσεων. Επίτευγμα της είναι αναμφισβήτητα, πως λειτουργήσεις σαν καταλύτης μιας σειράς δημοσίων συζητήσεων — στην Τουρκία — για τις Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Πως συσπειρώσεις κύρια τους αριστερούς σε μέτωπο εναντίον μιας κυβέρνησης που προβάλλει προς τα έξω την «καλή της

卷之三

σημαντική για να διατηρήσουμε το όραμα μιας ενιαίας και ανεξάρτητης Κύπρου, θέλουμε να θυμίσουμε την πρόσφατη «Διάσκεψη» Ε/Κ και Τ/Κ στο Λονδίνο, πρωτοβουλία της οργάνωσης «Φίλοι της Κύπρου». Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της «Διάσκεψης» αυτής ήταν η πλατειά συμμετοχή εκπροσώπων από τις δύο κοινότητες. (Είναι αξιοσημείωτο ότι από Ε/Κ πλευράς συμμετείχαν εκπρόσωποι από όλα τα κόμματα που μας εξέπληξαν με το γεγονός ότι συμφώνησαν σε συγκεκριμένη πρόταση — Διακήρυξη — άσχετα με την κομματική τους προέλευση!!).

Πρέπει να σημειωθεί ότι παρόμοιες κοινές συναντήσεις μεταξύ Ε/Κ και Τ/Κ, με πρωτοβουλία της ιδίας οργάνωσης «Φίλοι της Κύπρου», είχαν γίνει και

«Πιστεύω πώς η ίδια του Μίκη άξιζε καλύτερη τύχη. Προτείνει ένα άνοιγμα στο αδιέξοδο, σπάει τον φαύλο κύκλο του αιώνια ανατροφοδοτούμενου μίσους. Δίνει τη δυνατότητα, παράλληλα — και άσχετα — με την επίσημη κυβερνητική πολιτική, να υπάρχει και μια άλλη ανθρώπινη πνευματική επικοινωνία. Όχι βέβαια με την τουρκική κυβέρνηση —

Μάλιστα οι Τούρκοι ήταν οι πρώτοι που έβαλαν στο παρελθόν. Για παράδειγμα, πριν δύο περίπου χρόνια, είχαν γίνει συναντήσεις συνδικαλιστών και, αργότερα, δημοσιογράφων. Και στις δύο περιπτώσεις οι Ε/Κ και Τ/Κ είχαν φτάσει σε σημαντικές συμφωνίες για ανταλλαγές και για μέτρα «οικοδόμησης εμπιστοσύνης» ή γενικά «επαναπροσέγγισης» — χωρίς όμως να υλοποιηθούν λόγω παρεμβάσεων των ηγεσιών των δύο κοινοπήτων.

η «διασκεψη» ε/κ και
τ/κ στο λογδινο

Ακριβώς επειδή πιστεύουμε ότι η επαφή μεταξύ E/K και T/K στο επίπεδο του λαού και εκπροσώπων του (και άσχετα με τη φάση στην οποία βρίσκονται οι «επίσημες» επαφές) είναι πολύ

νηση για συμμετοχή. Δυστυχώς η προσπάθεια κατέρρευσε και πάλι μετά από παρεμβάσεις και ενστάσεις που προέρχονταν κυρίως από την πλευρά της Τ/Κ ηγεσίας.

Παρά την αυτοχή έκβαση της «διάσκεψης», θέλουμε να επισημάνουμε τη σημαντικότητα του επιχειρήματος και τα σημαντικά βήματα που σημειώθηκαν σε αυτή τη προσπάθεια. Κατ' αρχάς το γεγονός και μόνο ότι παρά την πάροδο δεκατριών τώρα χρόνων από την εισβολή και την αποκοπή της μιας κοινότητας από την άλλη, συνεχίζουν να γίνονται προσπάθειες για συνέχιση ή επανακατάσταση της επικοινωνίας είναι από μόνο του σημαντικό και αποτελεί άθλο. Θάθελα να τονίσω εδώ το γεγονός ότι η πρωτοβουλίες σε κάθε περίπτωση ξεκινούν από εκπροσώπους του λαού (έστω και αν η Επιτροπή της οργάνωσης «Φίλοι της Κύπρου» περιλαμβάνει και γνωστές πολιτικές προσωπικότητες που προσδίδουν μεγαλύτερο κύρος στην προσπάθεια). Δεν είναι τυχαίο που και η προσπάθεια Θεοδωράκη ξεκίνησε με την επιτροπή «Φιλίας των Λαών». Αυτές οι προσπάθειες δείχνουν ότι η ανάγκη και η επιθυμία για συνεννόηση βγαίνει μέσα από τον λαό και δεν είναι κάτι φτωχότο που κάποιοι ξένοι πρεσβεύουν!

Είναι επίσης πολύ σημαντικό το γεγονός ότι η διάσκεψη προχώρησε σε διατύπωση κοινής διακήρυξης που αρχικά τουλάχιστον έγινε αποδεκτή από την πλειοψηφία των παρευρισκομένων και αποσύμφθηκε μόνο μετά από τις παρεμβάσεις Ντενκτάς. Η διακήρυξη αυτή αποτελεί ιστορικό ντοκουμέντο, για αυτό και την δημοσιεύουμε εδώ μαζί με

KOINΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΔΕΚΤΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΙΣ 4.12.1986

- Είμαστε υπέρ της επαναπροσέγγισης των δυο κοινοτήτων μας, για να πρωθεθεί η αμοιβαία κατανόηση και εμπιστοσύνη, που είναι αναγκαία για μια δικαίη και βιώσιμη λύση που θα οδηγήσει σε επανένωση της Κύπρου πάνω σε μια διζωνική, δικοινοτική ομόσπονδη βάση.
- Πρέπει να ενθαρρυνθούν πολιτιστικές ανταλλαγές και κοινές κοινωνικές και αθλητικές εκδηλώσεις και εμείς που μετέχουμε στη Διάσκεψη θα ιράξουμε ότι μπορούμε για να πρωθεθούμε τέτοιες δραστηριότητες όπως αυτές που αναφέρονται στον Πίνακα που επισυνάπτεται.
- Πιστεύουμε ότι η νεολαία πρέπει να μεγαλώσει μέσα σε κλίμα διακοινοτικής φιλίας και ότι πρέπει να αναληφθεί η αναθεώρηση των διδακτικών βιβλίων της ιστορίας ώστε να απαλειφθούν η διασαρέσκεια, η εχθρότητα και η προκατάληψη μεταξύ των δύο κοινοτήτων.
- Το οικονομικό ανισοτήνιο μεταξύ των δύο κοινοτήτων εμπεριέχει δυνατότητες κινδύνου και πρέπει να γεφυρωθεί. Συμφωνούμε να προσπαθήσουμε να επηρέασουμε αυτούς που παίρνουν αποφάσεις και από τις δύο κοινότητες, να εφαρμόσουμε τις Συμφωνίες Κορυφής, να πάρουμε τα κατάλληλα μέτρα για την ομαλοποίηση της κατάστασης στη νήσο και να θέσουμε τα οικονομικά θεμέλια για την προβλεπόμενη ομοιστονδική διάρθρωση.
- Οι προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για μια δικαιηλύση πρέπει να συνεχισθούν με την αποφασιστικότητα να πετύχουν. Αισθανόμαστε καθήκον μας να υποστηρίξουμε τις προσπάθειές του.

το συναπτόμενο κατάλογο μέτρων ή δραστηριότητων που συμφωνήθηκαν σαν βήματα προς την υλοποίηση των αρχών της κοινής διακήρυξης.

Ποιό είναι το συμπέρασμα μας; Σίγουρα δεν είμαστε ρομαντικοί και δεν πιστεύουμε ότι οι δύο ηγεσίες (ειδικά η Τ/Κ που έχει πιο πολλά να χάσει από την επιτυχία της επαναπροσέγγισης) θα αφήσουν τέτοιες προσπάθειες να ευδώσουν ανεξάρτητα από τα συγκεκριμένα συμφέροντα που η κάθε πλευρά διακυβεύει ανά πάσα στιγμή. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν είναι χρέος μας να παλεύουμε για μια σωστή θέση. Σίγουρα ξέρουμε ότι τέτοιες προσπάθειες είναι σε μεγάλο βαθμό καταδικασμένες σε αποτυχία όταν ο Ντενκτάς κρατά την «κάννη του πιστολιού» στραμμένη στο μέτωπό μας... Όταν ο Ντενκτάς μπορεί να

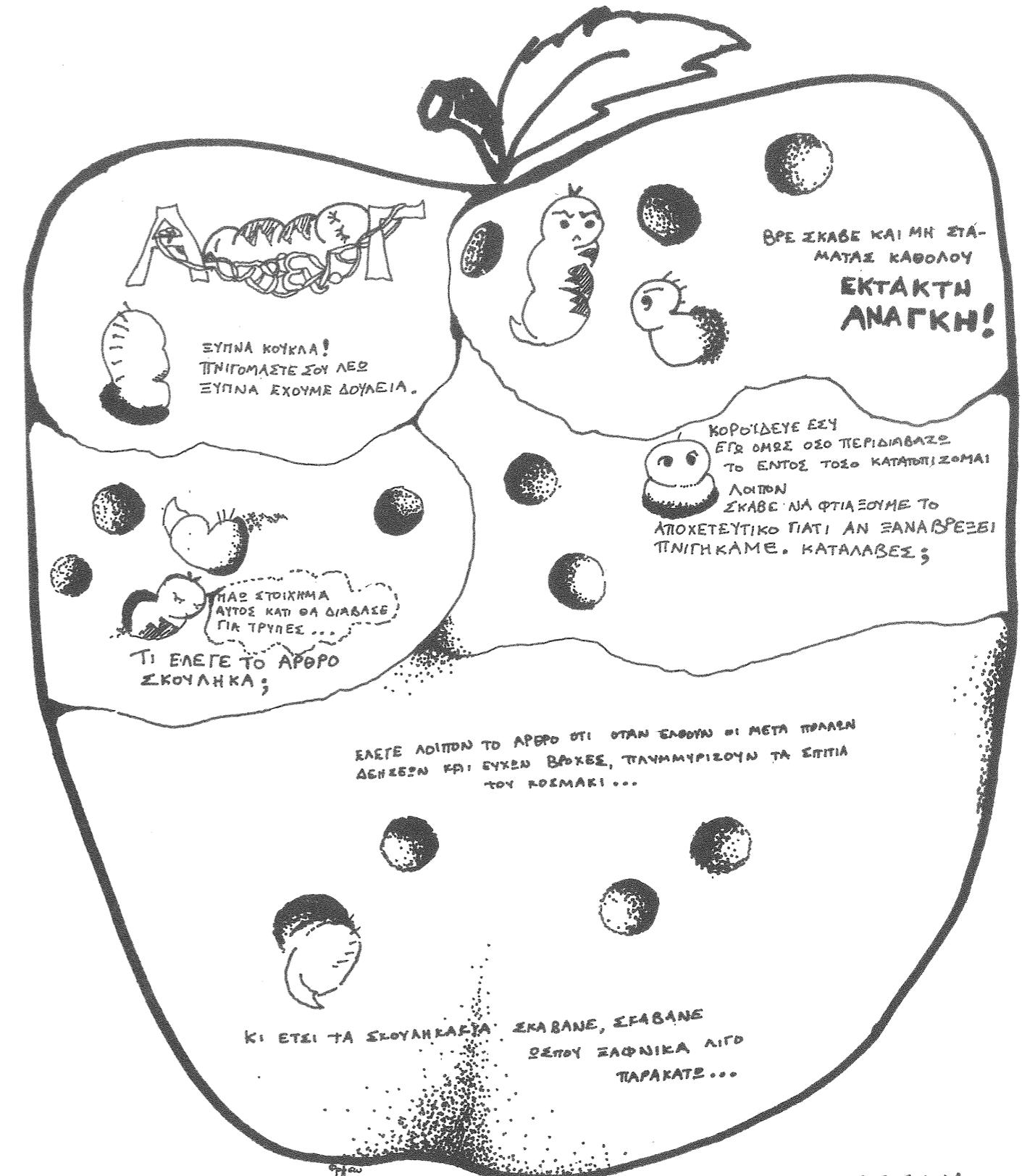
ΣΥΝΑΠΤΟΜΕΝΟ

- Ανταλλαγές
 - Πολιτιστικές εκδηλώσεις
 - Αθλητικές συναντήσεις
 - Επαγγελματικές Οργανώσεις
 - Συναντήσεις επιχειρηματιών
 - Συναντήσεις συνδικαλιστικών ηγετών
 - Συναντήσεις δημοσιογράφων
 - Συναντήσεις ομάδων ειδικών για συζήτηση:-
 - Διατήρηση του περιβάλλοντος και οικολογίας
 - Θέματα Υγείας
 - Διατήρηση εθνικής κληρονομιάς
 - Διατήρηση και συντήρηση εθνικών μνημείων
 - Θεμάτων Οικονομίας
 - Εκκρεμούντα θέματα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
 - Ιδρυση Πανεπιστημίου και για τις δύο κοινότητες.
- Οι μετέχοντες εξέφρασαν τη προθυμία τους να συνεχίσουν τις επαφές τους, χωρίς επηρεασμό των πολιτικών θέσεων των δύο πλευρών.

σταματήσει τέτοιες προσπάθειες όποτε θελήσει...

Για αυτό ακριβώς τον λόγο όσοι πιστεύουμε στην συνεννόηση έχουν χρέος να προσέχουν ακόμα πιο πολύ τους οποιουδήποτε χειρισμούς τους. Όσο πιο εύκολα αποτυχίανουν τέτοιες προσπάθειες τόσο πιο δύσκολη γίνεται η «υπόθεση» της συνεννόησης, και τόσα πιο πολλά επιχειρήματα δίνουν στα χέρια των πολέμιων της. Η κριτική μας για την «διάσκεψη» περιστρέφεται ακριβώς γύρω από την σύνθεση των ομάδων που πήραν μέρος. Γιατί να πάρουν μέρος εκπρόσωποι που πρόσκειντο προς τον Ντενκτάς; Υπήρχε περίπτωση να μην διευκολύνουν την προσπάθεια του τελευταίου για να οδηγήσει σε αδιέξοδο και αποτυχία την συνάντηση;

ΤΟ ΜΗΛΟ ΤΟΥ ΕΝΤΟΣ

Η θρησκευτική ζωή

στην Κύπρο:

διαδικασία

ΕΚΚΟΣΜΙΚΕΥΣΗΣ

ΝΙΚΟΣ ΠΕΡΙΟΤΙΑΝΗΣ

Τελειώνουμε την κοινωνιολογική πρώτη προσέγγιση στο θέμα θρησκεία, εκκλησία και κοινωνία στην Κύπρο με το τρίτο και τελευταίο μέρος.

Το πιο σημαντικό σίγουρα θρησκευτικό γεγονός της περιόδου της ανεξαρτησίας ήταν η ρήξη Αρχιεπισκόπου-Μητροπολιτών. Το γεγονός αυτό μπορεί να χρησιμεύσει σαν συνδετικό κρίκος στα σάσα προηγήθηκαν και στο θέμα της θρησκευτικότητας της περιόδου αυτής.

Η ρήξη αυτή οφειλόταν σε διάφορους λόγους. Σίγουρα σε κάποιο βαθμό μπορεί να υπήρχαν προσωπικά κίνητρα αντιζηλίας ή ματαιομένων φιλοδοξιών εκ μέρους των Μητροπολιτών. Όμως μια κοινωνιολογική πρόσεγγιση «κατανόησης του γεγονότος» («verstehende») θα άρχιζε από τις υποκειμενικές εξηγήσεις των ενδιαφερομένων και ακολούθως θα προσπαθούσε να τις συσχετίσει με τα αντικειμενικά κοινωνικά δεδομένα της περίπτωσης.

Ας αρχίσουμε λοιπόν από ένα έγγραφο των Μητροπολιτών στο οποίο ζητούν την παραίτηση του Μακαρίου από το Προεδρικό αξίωμα — αξιώση που οδήγησε στην εκκλησιαστική ρήξη. Οι κύριοι λόγοι που προκύπτουν για την απάτησή τους είναι ότι:

- (1) Η πολιτική της κυβέρνησης του παρεξέκλινε της «ευθείας εθνικής οδού [Ένωσης]» αποβιλέπουσα εν τη πραγματικότητα εις την δημουργίαν «Κυπριακής συνειδήσεως» [Καταδίκης πολιτικού] «εφικτού».
- (2) «Το κύρος της εκκλησίας εμειώθει» κατά την προεδρία του Μακαρίου «επί κεφαλής μιας Πολιτείας, η οποία ούτε βάρος εθνικὸν ἔχει ούτε Ελληνικὸν χαρακτήρα και προσαντολισμόν».
- (3) Στην ψυχή του πληρώματος [πιστών] της Εκκλησίας που πάντα επικρατούσε η «πίστις και η ελπίς εις τον Θεόν και την εθνικήν δικαίωσιν, υπεισήλθεν ο αθεϊστικός μηδενισμός και η αποστία προς τας αξίας και τα ιδεώδη της θρησκείας και της Πατριόδος».
- (4) «Ἐνώ κατά την τετραετίαν του αγώνος της ΕΟΚΑ ο Ελληνισμός της Κύπρου απειδύθη εις πάλιν πλήρην εθνικής αρετῆς και ενθέου ζήλου, παρεδόθη δε προς υμάς υπό του Διγενή η Νήσος πάλλουσα από εθνικὸν φρόνημα, σήμερον αντικρύζομεν το αποκαρδιωτικὸν θέαμα αφελληνισμού αυτῆς και προσανατολισμού προς ξένας χώρας. Τα ιδανικὰ μικτηρίζονται, οι δε εμμένοντες εἰς την ιδέαν της Ελλάδος και την ΕΝΩΣΙΝ καταπολεμούνται καὶ ποικιλοτρόπως διώκονται».
- (5) Επί της Προεδρίας του Μακαρίου «ο αθεϊστικός και χριστιανομάχος κομμουνισμός εκραταιώθη...» κλπ.

Ο φόρος και οι ανησυχίες των μητροπολιτών (για την έλλειψη πιστούς και ελπίδας, για τον αθεϊστικό μηδενισμό και την έλλειψη προσανατολισμού και ταυτότητας του Κυπρίου περιγράφουν μια νέα κατάσταση πραγμάτων, που σωστά εντόπισαν την υπάρξη της — με τη διαφορά πως η ερμηνεία που της έδωσαν, φορτώνοντας τα πάντα στο πρόσωπο του Μακαρίου, ήταν κοντόφθαλμη. Πρόκειται μάλλον για αλλαγές που είχαν αντικειμενικά κοινωνικο-οικονομικές βάσεις, για αλλαγές που αποτελούν πραγκόσμια πραγματικότητα — τα φαινόμενα του εκμοντερνισμού και της εκκοσμίκευσης. Τα φαινόμενα αυτά πηγάζουν από κοινούτοπορικές εξελίξεις που ξεκίνησαν από τη Δύση της αναγέννησης, πην αυτονόμητον ανθρώπου και την επιδωξή του να γίνει κύριος της μοιραίας του. Ξεπεινάται η αντίληψη ότι τα πράγματα είναι ρυθμισμένα εκ των άνω, από τον Θεό. Ο άνθρωπος πιστεύει ότι η λογική και ο ορθολογισμός είναι σε θέση να αποκαλύψῃ την αλήθεια. «Φορείς αυτής της απόλυτης κατάφασης της ανθρώπινης λογικής είναι τα αστικά στρώματα. Το πιστεύει τους αυτό συνδέεται με εξελίξεις στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, της τεχνολογίας και γενικά με καταστάσεις που στο σύνολό τους στηρίζουν την πίστη του ανθρώπου στις ικανότητές του» (Β. Φίλια).

Η «διαδικασία εξορθολογισμού» επιφέρει μια όλο και πιο ευρύτερη χρήση της λογικής πάνω σε όλες τις πιτσές της ζωής σε μια βάση γενικών κανόνων και αρχών που αποκλείουν τις παραδοσιακές αξίες. Οι κοινωνικές σχέσεις γίνονται απρόσωπες και τυπικές, σε ένα κόδιμο που κυριαρχείται από το εργοστάσιο και τη γραφειοκρατία, και όπου ο άνθρωπος μετατρέπεται σε ένα «εξέργητη της μηχανής» που ο ίδιος κατασκεύασε.

Η «διαδικασία απομυθοποίησης» που συνοδεύει τον εξορθολογισμό, απελευθερώνει και απογυμνώνει τον κόδιμο από την κυριαρχία των μαγικών και υπερφυσικών δυνάμεων (M. Weber).

Όμως η εξειδίκευση του κόδιμου και της γνώσης κατατεμαχίζει την πραγματικότητα και δίνει άπειρες καμάτια δεν μπορεί να απαιτήση την απόλυτη αλήθεια. Ο μοναδικός κόδιμος του χριστιανισμού αντικαθιστάται με έναν πλουραλιστικό κόδιμο στον οποίο κανένα σύνολο αξιών δεν μπορεί να δώσει μια πειστική, ολοκληρωμένη αξία στη ζωή ήτε στο προσωπικό ήτε στο δημόσιο επίπεδο. Η επισήμη και ο ορθολογισμός μπορεί μεν να δημιουργεί τα κατάλληλα μέσα για την επιτεύξη ενός σκοπού — δεν μπορούν όμως να βοηθήσουν στην επιλογή του σωστού σκοπού, δεν μπορούν να βοηθήσουν στον καθορισμό αξιών ή στην ανεύρεση νοήματος στην ζωή.

Αυτά ήταν τα γενικά χαρακτηριστικά της εκμοντερνοποίησης και της εκκοσμίκευσης όπως επηρέασαν τον σύγχρονο κόσμο. Βέβαια η συγκεκριμένη μορφή που παίρνουν τα φαινόμενα αυτά διαφέρει από κοινωνία σε κοινωνία ανάλογα με τις ιδιομορφίες καθε κοινωνικού σχηματισμού. Με πιο τρόπο επηρέασε ο εκμοντερνισμός την Κύπρο; Με πιο τρόπο επηρέαστηκε η θρησκευτικότητα και με πιο τρόπο πραγματώθηκε η εκκοσμίκευση;

Σύμφωνα με την προηγούμενη ανάλυση της διαχρονικής δομής της κυπριακής κοινωνίας, η παραδοσιακή κυπριακή κοινωνία βασιζόταν σε μια οικονομία αγροτική. Επικρατούσαν οι μικροί και μικρο-μεσαίοι οικογενειακοί κλήροι και καλλιέργειες. Όλοι σχεδόν οι αγρότες είχαν ιδιοκτησία/χρήση γης. Μεγάλη σημασία είχαν οι προσωπικές σχέσεις και το αισθήμα της κοινότητας που μεταφράζοταν σε αιληλοβιόθεια και αιληλοεξάρτηση. Όλα φαινόντουσαν «δώρα της φύσης», μια «φυσική τάξη πραγμάτων», το αποτέλεσμα θείκης θέλησης/τάξης. Στην οικογένεια επικρατούσε η πατριαρχική εξουσία του πατέρα-όπως ο Θεός ήταν πατριάρχης της κοινότητας:

«Θεός τους ήταν βασιλιάς ανείκαστος... φοβερός κριτής... και στοργικός... ήξερε να προνοεί και να συγχωρεί» (Εγγλεζάκης).

Ο παπάς είχε ηγετικό ρόλο; ήταν συνήθως πιο εγγράμματος από όλους, μεσολαβούσε και στις διαφορές μεταξύ των χωρικών.

Η λαϊκή σκέψη/φαντασία ήταν μεστή από συμβολισμό και οπτασίες. Μια κοινωνία στην οποία συνεκτικός κρίκος ήταν η παράδοση και το έθιμο, η θρησκεία και η αιληλοβιόθεια. Μια κοινωνία στην οποία υπήρχε «εκλεκτική συγγένεια» μεταξύ του πνεύματος του «φιλόπιστου» και της ορθόδοξης διδασκαλίας του καλού χριστιανού-Σαμαριτή. Μια κοινωνία στην οποία ορθόδοξια ήταν ο τρόπος ζωής, ο αγροτικός τρόπος ζωής, η αγροτική κοινότητα.

Όμως, όπως μας λέγουν οι ιστορικοί της θρησκείας, ήδη από το 1815 έχουμε εισαγωγή των ζένων ιδεολογιών του εκδυτικισμού από τις ανερχόμενες τάξεις των εμπόρων με ζενική προέλευση την φραγκολεβαντινή και επανθησιακή παροικιά.

Η διαδικασία εξορθολογισμού εισάγεται σε πιο μεγάλο βαθμό με την εκκοσμίκευση. Τέτοια χαρακτηριστικά ήταν: — η δημιουργία της αποικιοκρατικής κεντρικής εξουσίας, οι σχέσεις ιδιοκτησίας που καθιερώνονται, μια κάποια εκβιομηχάνιση, γραφειοκρατία, κτλ. Όμως ακόμη οι διαφορές δεν φαίνεται να είναι τόσο μεγάλες, οι σχέσεις από πρωτοποιούνται αλλά και, πιο σημαντικά, μπαίνει ένα νέο στοιχείο που κρατά τη θρησκευτική ζωή σε ψηλά επίπεδα: το στοιχείο αυτό ήταν η σύγκρουση της ορθόδοξης εκκλησίας και της αποικιοκρατικής κυβέρνησης που επέφερε μια ποτέ στενή σύνδεση του εθνικισμού με την θρησκεία και που απεσύρθησε τα αποτελέσματα της εκκοσμίκευσης. Έτσι τώρα ορθόδοξια σημαίνει εθνικισμός, το να είσαι Έλληνας, η ελληνοκυπριακή κοινότητα.

Η περίοδος του αντιποικιακού αγώνα επιφέρει μια ακόμη μεγαλύτερη ταύτιση θρησκείας-εθνικισμού.

Ας πάμε όμως στην περίοδο της ανεξαρτησίας. Στα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας η ευφορία του αγώνα και της φαινομενικής νίκης συνεχίζεται. Η θρησκευτικότητα όχι μόνο δεν μειώνεται αλλά αυξάνεται και αυτό για λόγους που δεν έχουν και άμεση σχέση με τη θρησκεία.

Για παράδειγμα η οικονομία αρχίζει να αναπτύσσεται, σιγά-σιγά στην αρχή, πιο γρήγορα υπερβάτερα. Δημιουργείται έτσι μια ψηλή κοινωνική κίνησης με μεγάλους αριθμούς ατόμων να εισχωρούν στα διογκώμενα μεσαία στρώματα, και να ζητούν να εκφράζουν τις δεξιότητες και εθνικιστικές τους πεποιθήσεις μέσω της συμμετοχής τους στην εκκλησιαστική ζωή. Η θρησκεία ταυτίζεται τώρα με τον τρόπο ζωής των αστών και αποτελεί απόδειξη για την κοινων

της ορθοδοξίας μειώνεται με την ταύτιση αυτή και την συνακόλουθη ρήξη Μακαρίου-Μητροπολίτων. Πιο έντονα ακόμα όταν όλα τα πο πάνω γεγονότα οδηγούν στο πραξικόπεμπτο των Συνταγματαρχών του Ελληνοχριστιανικού Πολιτισμού και των εδώ υποστηρικτών τους, και τέλος στην Τουρκική εισβολή).

Αμέσως μετά το '74 παραπέταται μια αύξηση της θρησκευτικότητας. Είναι φυσικό το πόλεμος, ο ξεριζωμός, και πιο σημαντικά το γεγονός του θανάτου, και της αβεβαιότητας που έφερε το πόλεμος, να συνέτειναν σε μια τέτοια στροφή προς την θρησκεία. Ενώσα ήταν νωπές οι πληγές του πολέμου δεν έλειπαν οι οπαδοίς για αγίους που μιλούσαν για επιστροφή ή για μια θεϊκή επέμβαση ή ακόμα και για το τέλος του κόσμου.

Οσο όμως ξεμακρένουμε από το '74 τόσο πιο έντονα γίνονται τα σημάδια της εκκοσμίκευσης. Έχουμε σε αυτή την περίοδο σορεία παραγόντων που θεωρούνται φορείς της εκκοσμίκευσης. Για παράδειγμα: ο ξεριζωμός του 1/3 του κυπριακού πληθυσμού και ο «εξαναγκαστικός αστισμός» που ακολουθεί, το γεγονός ότι οι περισσότεροι από αυτούς βρίσκονται να ζουν σε συνοικιασμούς ή άλλους χώρους με τους οποίους δεν έχουν άμεση οργανωτική σύνδεση... Η εκβιομηχάνιση που ενθαρρύνεται πιο πολύ με την διάθεση της φτηνής εργατικής δύναμης των εκτοπισθέντων και ειδικά των γυναικών και που σημαίνει και πάλι απορροποιημένη σχέση... Ο επιδεικτικός καταναλωτισμός που παίρνει μια καινούργια ώθηση... Η κατάκλυση της Κύπρου από ξένους που φέρνουν ξένες νοοτροπίες και πρότυπα — τα οποία ενθαρρύνονται από τα μέσα μαζίτης ενημέρωσης, κ.ά.

Τα πιο πάνω δίνουν και μια εξήγηση για την σημαντική αύξηση του προσθλητισμού σ' αλλά δόγματα. Φαίνεται ότι η έλξη των δογμάτων αυτών έγκειται, σε ένα βαθμό, στο ότι προσφέρουν μια καινούργια βάση κοινωνικών σχέσεων μέσα στις μικρές ομάδες και τα στενά προστατευτικά κυκλώματα ανθρώπων σχέσεων σε μια κοινωνία στην οποία σιγά-σιγά οι σχέσεις αρχίζουν να αποπροσδοποιούνται. Για παρόμοιους λόγους φαίνεται να κερδίζουν έδαφος διάφορες άλλες θρησκευτικές οργανώσεις — όπως οι διάφορες ανατολικής πανθεϊστικής νοοτροπίας ομάδες, ο πνευματισμός, κλπ.

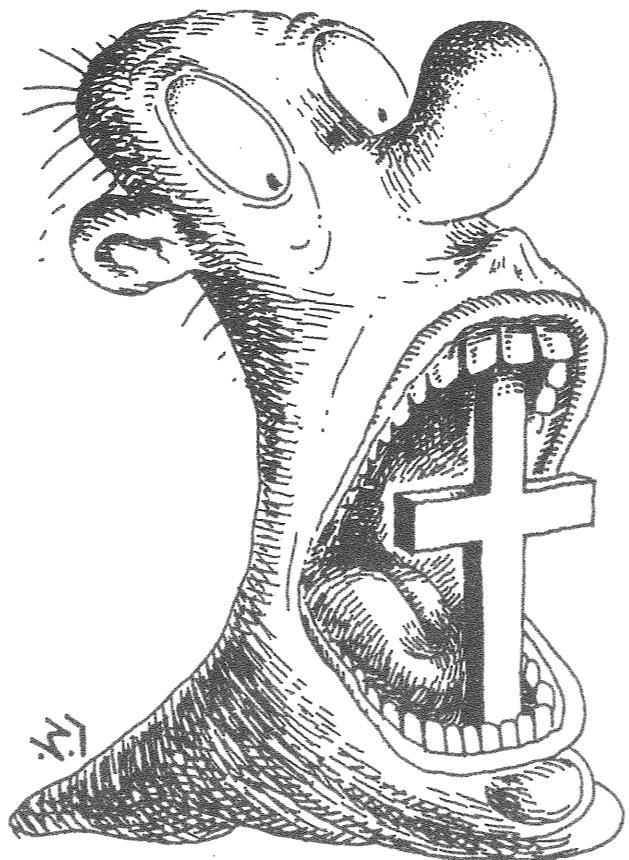
Η ορθοδοξία όμως φαίνεται να περνά μια περίοδο κρίσης. Βρίσκεται εκτεθειμένη σε μια «ένταση της εκκοσμίκευσης» που φαίνεται σε δύο επίπεδα. Πρώτα, σε ένα επίπεδο αντικειμενικής εκκοσμίκευσης — παραπρούμε μια δομική απομόνωση και παραμερισμό της εκκλησίας — ειδικά μετά τον θάνατο του Μακάριου. Η εκκλησία δεν είναι πλέον πολιτικός ηγέτης του έθνους. Δεν εκπροσωπεύεται μόνιμα στην κυβερνηση και στη λήψη αποφάσεων. Δεν ελέγχει την παίδεια ή την ευημερία όπως άλλοτε. Μπορεί βέβαια ακόμα να επηρεάζει, αλλά έχει χάσει πολλή από τη δύναμη και επιρροή της.

Δεύτερο, σε ένα επίπεδο υποκειμενικής εκκοσμίκευσης — δηλ. η θρησκεία έχει χάσει την πιστοκόπτα της στο επίπεδο της ανθρώπινης εμπειρίας. Σύμφωνα με τις στατιστικές που υπάρχουν για τα τελευταία χρόνια, στις εκκλησίες πηγαίνουν περισσότερο μεσόκοπες γυναίκες και γέροι. Η θρησκεία έπαυσε να θεωρείται σαν ένα αξεχώριστο μέρος της ταυτότητας του Κυπρίου. Πάψει να είναι το αξιολογικό σύστημα αναφοράς.

Αποτελούν όμως αυτά ενδείξεις για την εκκοσμίκευση της θρησκευτικής ζωής και μόνο; Η απάντηση, που φαίνεται μάλλον αρνητική, βάζει το πρόβλημα κάτω από νέο πρίσμα. Φαίνεται ότι η εκκοσμίκευση στην Κύπρο που σημειώσαμε πιο πάνω, αποτελεί μέρος ενός πιο γενικού και σημαντικού φαινομένου, ενός φαινομένου που ο Γάλλος κοινωνιολόγος Emile Durkheim ονόμασε «ανομία». Η ανομία είναι μια κατάσταση χαλάρωσης των θηών που οφείλεται σε μια κρίση των αξιών ολόκληρης της κοινωνίας όπου οι παλιές πειθήσεις γκρεμίζονται, οι θεσμοί σείονται και επικρατεί ένα αισθήμα άλλειψης ριζών και κατεύθυνσης, μια άλλειψη βασικού νοήματος ζωής. Το φαινόμενο της ανομίας:

«συνδέεται με την προϊόντα κάμψη και παρακμή ενός κοινωνικού συστήματος και τη γενικότερη προβληματική των μεταβατικών φάσεων στην ιστορία. Παρακμή βέβαια δεν σημαίνει κόπωση και εξάτληση του βιολογικού «αποθέματος» ενός λαού [...] αλλά σημαίνει ότι ένα κοινωνικό σύστημα χάνει τη λειτουργικότητά του, ξεπερνέται από την ίδια την ανάπτυξη των οικονομικο-κοινωνικών δυνάμεων στο πλαίσιο του με αποτέλεσμα να χάνουν το βάρος τους και τη σημασία τους οι αξιες εκείνες, που διαμορφώθηκαν στη φάση της ανόδου του...

...Το σύστημα επομένως είναι εκείνο που παρακμάζει, οπότε και μπαίνουμε κάθε φορά σε μακρόχρονες περιόδους μετάβασης οι οποίες χαρακτηρίζονται από κλονισμό των αξιών που το στηρίζουν. Κλονίζονται πάντοτε οι κοινωνικές παραδεκτές αξιες στο βαθμό που παύουν να είναι λειτουργικές. Τι σημαίνει όμως παύουν να είναι λειτουργικές; Σημαίνει ότι παύουν να είναι αναγκαίες για τη διατήρηση της κοινωνικής συμβίωσης κάτω από τους νέους όρους, τις αλλαγμένες συνθήκες γι' αυτό άλλωστε και αμφισβητούνται». (Β. Φίλιας).

σμία ασκητική.

Τι όμως και αν στο μέλλον δύομε μια αντιστροφή της διαδικασίας της εκκοσμίκευσης που να προέρχεται από αλλαγές στην ίδια την κοινωνία; Τολμώ να κάνω μια υπόθεση. Αν υπάρχει μια επαναστροφή σε μεγάλη σχετικά κλίμακα προς την θρησκεία πιθανότατα αυτή η στροφή να είναι προς την ορθοδοξία και όχι προς άλλο είδος θρησκειών όπως ο πανθεϊσμός ή ο δημικός θρησκείες, οι οποίες κατά τη γνώμη μου βρίσκονται σε μεγάλη αντιδιαστολή με βασικές θεματικές της κυπριακής κοινωνίας/κουλτούρας (όπως η βασική θεματική του εθναρχισμού ρόλου της θρησκείας, τις βιζαντινές μουσικές μας καταβολές, κ.ά.). Η έλξη προς άλλα δόγματα πιστεύω, παντού με σχετίζεται με την γενική αμφισβήτηση των παραδοσιακών κεντρικών κυπριακών αξιών. Η τέτοια έλξη θα εκλείψει εάν υπάρχει μια αναγέννηση των κυπριακών αξιών και μια νέα εμπιστοσύνη στις τις ηθικές δυνάμεις της κοινωνίας μας.

Πρέπει όμως να προσθέσω ότι μια τέτοια στροφή προς την ορθοδοξία δεν θα είναι κατανάγκη προς την κατεύθυνση της ιστορικής εκκλησίας. Θα είναι μάλλον μια αναζήτηση της ορθοδοξίας πιο γενικά, σαν μέρος της πραγματικής ταυτότητας της κοινωνίας μας. Μιας ορθοδοξίας που εκφράζει μιαν άλλη στάση ζωής από τη Διατική στάση, του ορθολογισμού της αστικής επιστήμης και του κεφαλαιοκρατικού/καταναλωτικού τρόπου ζωής. Μια τέτοια διεργασία έχει ήδη αρχίσει στην Ελλάδα, όπου σε ένα διάλογο για και με την ορθοδοξία, οι πρωτοπόροι της ελληνικής σκέψης αναζητούν το πραγματικό πρόσωπο της ορθοδοξίας. Θα ήθελα, τελείωντας να παραθέω αποσπάματα από τις αναζητήσεις σε αυτή την κατεύθυνση ενός σημαντικού έλληνα διανούμενου:

«Η διερεύνηση των ιδιομορφών κάθε χώρας, η γνωριμία με την ιστορία της είναι (...) αναγκαία προϋπόθεση για να ξεπεράσουν οι δυσπλασίες της ιστορίας της κάθε χώρας, για να πραγματοποιηθεί μέσα από την επαναστατική πρακτική, σε κάθε πεδίο κίνησης της ζωής, μέσα από την πάλη των τάξεων, η κατάργηση της κοινωνίας των τάξεων, η είσοδος στην πραγματική ανθρώπινη ιστορία. Η γνωριμία με τον κόσμο και το λόγο της ορθοδοξίας είναι

λοιπόν ένα πρωταρχικό καθήκον για ένα μαρξιστή-λενινιστή...»...«Η Ορθοδοξία, αντίθετα με τη χριστιανική Δύση, βάζει σαν στόχο των ανθρώπων τη θέωση, τη συμμετοχή του Ανθρώπου μέσα από την ένταση της ερωτικής, ως πρός τον 'Άλλο, πράξης κατ' ενέργεια στο χώρο της θεότητας. Στοχεύει δηλαδή η ορθοδοξία στην πλήρη απελευθέρωση του ανθρώπου, στην ενοποίηση της ύλης με το άνθρωπο σαν πράκτορα της θεότητας του, που υπάρχει με θεολογικό λόγο, που καταρρέει με την ορθοδοξία, που είναι εστραμμένος προς τον άλλο. Δρα ως πράξη για τον άλλο, πράξη μετουσίωσης του άλλου, μέσα από το εγώ σε εμείς. Πηγάζει μέσα από τον ερωτισμό, τη διαρκή γονιμοποίηση του γύρω χώρου, που είναι η ουσία της ελληνικής πράξης, μέσα στην ιστορία.»

(Κωστής Μοσκώφ)

Εκείνο που μας ενδιάφερε εδώ είναι το γενικό συμπέρασμα ότι δηλαδή δεν πρόκειται για μια κρίση της θρησκείας και μόνιμα αλλά για μια γενική κρίση ολόκληρης της κυπριακής κοινωνίας.

Υπάρχει όμως και μια δεύτερη παρατήρηση που μας θυμίζει ότι το πρόβλημα της εκκοσμίκευσης της ορθοδοξίας θρησκείας στην Κύπρο περιέρχεται να μην είναι μονάχα πρόβλημα της ορθοδοξίας γενικά. Παραθέτω δύο σχετικά σχόλια του Έλληνα Θεολόγου-Φιλόσοφου Γιανναρά:

- (α) «Για πρώτη φορά στην ιστορία τους οι ορθόδοξες εκκλησίες δεν ταυτίζονται πια με ένα λαό ή καθεμιά και ένα τόπο... Ακόμα και στις λεγόμενες ορθόδοξες χώρες οι ορθόδοξοι δεν έχουμε τη δυνατότητα να διαμορφώσουμε συνολικά, εθνικό-πολιτιστικά πλαίσια της ζωής, είμαστε διάσπαρτοι μέσα σε ευρύτερους πολιτιστικούς χώρους [δηλ. η ορθοδοξία αποτελεί μια φωνή σε μια πλουραλιστική πολυφωνία/σύνολο κοιμοθεωρών].
- (β

«Η ανοδος και η πτωση της κυπριακης δημοκρατιας»

Ο Κύπριος πανεπιστημιακός Κυριάκος Μαρκίδης διδάσκει από το 1972 στο Πανεπιστήμιο του Maine. Περιλαμβάνεται μεταξύ των λίγων διαπρεπόντων επιστημόνων μας που ασχολήθηκαν με το βασικότερο πρόβλημα του τόπου τους: Την πτώση της Δημοκρατίας το '74 και την εισβολή που την διαδέχθηκε.

Σε σύντομη συνέντευξη που είχαμε μαζί του με αφορμή το πολυσυζητημένο βιβλίο του «Η ανοδος και η πτωση της κυπριακης δημοκρατιας» μας σκιαγράφησε κατά την άποψη του τα αίτια της καταστροφής της Κύπρου.

— Πώς άρχισες τους προβληματισμούς σου για το Κυπριακό;

Έτυχε να είμαι στην Κύπρο κατά το πραξικόπημα και την πρώτη εισβολή. Έπαιρνα σημεώσεις και μελετούσα τα γεγονότα. Με βοήθησε σ' αυτό και μια άλλη δουλειά που είχα κάνει παλιά για το ενωτικό κίνημα.

Απ' αυτές τις σημειώσεις γεννήθηκε η μελέτη μου που ασχολείται με τους κοινωνικούς και ιστορικούς παράγοντες που οδήγησαν στο πραξικόπημα και την εισβολή. Της έδωσα τον τίτλο "The Rise and Fall of the Cyprus Republic" δηλαδή «Η ανοδος και η πτωση της Κυπριακής Δημοκρατίας».

— Δεν υπήρξαν αντιδράσεις σ' αυτή την δουλειά σου αφού έριχνες ευθύνες;

Βέβαια. Σ' ορισμένους δεν άρεσε και ίσως έχουν δίκαιο... Δεν ξέρω. Αν και «πτώση της Κυπριακής Δημοκρατίας» εννοούσα φυσικά την καταστροφή που έγινε το '74. Σ' αυτή την εργασία μου μελετώ την εξέλιξη της Κυπριακής Κοινωνίας από την Τουρκοκρατία μέχρι την ανεξαρτησία και φτάνω στους παράγοντες που οδήγησαν στην καταστροφή του '74.

— Έχεις ασχοληθεί όπως είπες και με το ενωτικό κίνημα;

Ναι! Η διατριβή μου ήταν πάνω σ' αυτό. Αυτή περιέχεται σε περίληψη στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου που είπαμε.

— Αυτό το κίνημα πώς γεννήθηκε και σε τι επηρέασε τις εξελίξεις στην Κύπρο;

Το ενωτικό κίνημα το βλέπω σαν αντιδραση - προσπάθεια - της παραδοσιακής κυπριακής κοινωνίας να προσπετευτεί.

για χρόνια. Εται δημιουργήθηκε η Εθναρχία.

φθορα θναρχιας

— Πώς φθάρηκε αυτή;

Όταν ήρθαν οι Άγγλοι έφεραν αλλαγές που υπόσκαψαν το Status της εκκλησίας. Το γεγονός ότι οι Άγγλοι δεν ανεγνώριζαν πλέον τον Εθνάρχη σαν τον πολιτικό αντιπρόσωπο των Ελληνοκυπρίων τους έφερε αντιμετώπους μ' ένα πολύ δυναμικό παράγοντα της Κυπριακής κοινωνίας.

Μετά άρχισαν οι Άγγλοι να επιβάλλουν νομοθεσίες που ήταν τελείως άσχετες με τα παραδοσιακά δεδομένα της Κυπριακής ζωής. Δηλαδή έφεραν αρκετή ενταση μέσα στην ζωή των Κυπρίων. Συνεργούσε βέβαια και η βαρειά νομοθεσία.

Αμα τα πούμε με δύο κούβεντες μπορεί να σταθεί κάποιος σ' ορισμένες λέξεις και να τις παρεχηγήσει.

— Τι το καινούργιο έχει αυτή η ανάλυση σου;

Κατ' αρχήν είναι κάπι που δεν ξανάγνε. Δηλαδή μελέτη της δομικής εξέλιξης της Κυπριακής κοινωνίας και πώς αυτές οι δομικές αλλαγές επηρέασαν την ανάπτυξη της ιδεολογίας της Ενωσης.

Πώς αυτές οδήγησαν στη δημιουργία της ΕΟΚΑ Β' και την ενέργεια του πραξικοπήματος και της εισβολής. Τι επηρέασε την αλλαγή της δομής της κοινωνίας.

— Με λίγα λόγια μπορείς να μας σκιαγραφήσεις αυτή την εξέλιξη;

Πρέπει να πάμε πολύ πίσω. Από την Τουρκοκρατία και την Οθωμανική αυτοκρατορία βλέπουμε:

α) Να διαλύεται η ως τότε αριστοκρατία που ήταν αποτέλεσμα εξωτερικών επεμβάσεων.

β) Να έρχεται και να εξελίσσεται μια νέα μειονότητα στην Κύπρο: Η Τουρκοκυπριακή.

γ) Να παίρνει πίσω η εκκλησία το Status που είχε πριν, ενδυναμωμένο μάλιστα. Γίνεται ο πολιτικός αντιπρόσωπος των ελληνοκυπρίων. Κάτι που ζήσαμε ως πριν λί-

πάλμερ και μετά βλέπουμε πως αυτή διαλύθηκε και γι' αυτό αναπτύχθηκε η αριστερά. Οι δεξιές δυνάμεις, δηλαδή οι αδύνατες αστικές τάξεις, είδαν κινδυνό από τ' αριστερά. Οπότε πού θα πήγαιναν για προστασία: Στην εκκλησία.

Ο Εθνάρχης, μόνος εκπρόσωπος του λαού, κι όλη αυτή η αναταραχή - διαμάχη - έκανε σχεδόν αδύνατη μια ορθολογιστική αντιμετώπιση του πολιτικού μας προβλήματος.

— Γιατί όμως στο τέλος τα πήρε η δεξιά;

Το ενωτικό κίνημα αναπτύχθηκε σε μια περίοδο που υπήρχε μεγάλη ένταση μεταξύ εκκλησίας και αριστερά. Όποιος έπαιρνε στα χέρια του αυτό το κίνημα, το επαναστατικό και αντιπεριολιστικό - όπως ήταν τότε - είχε τελικά την εξουσία, διότι οι Άγγλοι: μ αυτόν, θα διαπραγματεύονταν λύση στον Κυπριακό κοινωνίας.

Μετά το '60 η αριστερά κατετροπώθηκε. Η εκκλησία έπαιξε τον πιο σημαντικό της ρόλο σε μια εποχή που οι δομικές βάσεις της ήταν πολύ περιορισμένες.

Η μπουρζουαζία δεν είχε τη δύναμη να αντιμετωπίσει την ανάπτυξη της αριστεράς και πήγε προς την εκκλησία. Έτσι έφεραν μέσα στο χορό και εκπρόσωπο της για να τους προστατεύσει από τον κινδυνό της αριστεράς, όπως τον έβλεπαν.

Δηλαδή βλέπουμε ότι πριν υπήρχε μια πλατφόρμα που μπορούσε να εξελιχθεί μια πολιτική ηγεσία έξω από την εκκλησία. Άλλα από την δικτατορία του

Πάλμερ και μετά βλέπουμε πως αυτή διαλύθηκε και γι' αυτό αναπτύχθηκε η αριστερά. Οι δεξιές δυνάμεις, δηλαδή οι αδύνατες αστικές τάξεις, είδαν κινδυνό από τ' αριστερά. Οπότε πού θα πήγαιναν για προστασία: Στην εκκλησία.

Επίσης η τάση προς αυτό το κίνημα και η μονοπάληση του από τις δεξιές δυνάμεις υποχρέωσαν την αριστερά που έχανε την πρωτοπορία να υπερβεμπάτζει υπέρ της Ενωσης.

Γι' αυτό κι απεκλείστηκε οτιδήποτε πρόσφεραν σαν λύση οι Άγγλοι: αυτοδιοίκηση κ.λπ. Η μόνη λύση που ήθελε τότε η ηγεσία μας ήταν Ενωση και μόνο Ενωση. Και πήγαμε μ' αυτή την εμμονή μέχρι το '58. Γι' αυτό και χάσαμε τις ευκαιρίες του Χάρτη, Ράκλιφ και άλλων. Οι χαμένες ευκαιρίες όπως λέγονται.

— Επεις πως το '60 κατετροπώθηκε η αριστερά. Μα αυτό δεν έγινε από το δημοψήφισμα του '55;

Αν και από το '40 εντάθηκε το αριστερό κίνημα, εντούτοις στο δημοψήφισμα 90% ψήφισε υπέρ της Ενωσης.

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει και πολλά πράγματα. Απλώς δείχνει ότι μέχρι τότε ήταν μεγάλη η ένταση του ενωτικού κινήματος και επρέαζε και τους αριστερούς. Ήταν πατρώτες κι αυτοί και τότε Ενωση σήμαινε πατριωτισμό.

που θα κάνουν αυτό που θέλουμε ανέφικτο.

— Δηλαδή αν δεν υπήρχε το ενωτικό κίνημα μπορούσε να επιτευχθεί η Ενωση;

Μ' αυτο σελα νά πω απλώς ότι ένας παράγοντας που έκανε ανέφικτη την Ενωση είναι το ιδιο το ενωτικό κίνημα κι ο ανταγωνισμός ποιος θα παίξει τον σημαντικότερο ρόλο, να φανεί πιο εθνικιστής, πιο πρωτοπόρος, πιο σκληρός.

— Η ένωση δηλαδή αυτοκτόνησε;

Ναι, διότι όπως είπα δημιουργήσεις της καταστάσεις που την απέκλεισαν.

— Οι Τουρκοκύπριοι πώς αντέδρασαν στο κίνημα ένωσης με την Ελλάδα;

· Αρχιαν παντούριον. Και ήταν φυσικό οι 100 χιλιάδες Τουρκοκύπριοι που αντιδράσουν, τη στιγμή που οι σχέσεις Ελλάδος - Τουρκίας ουδέποτε ήταν καλές.

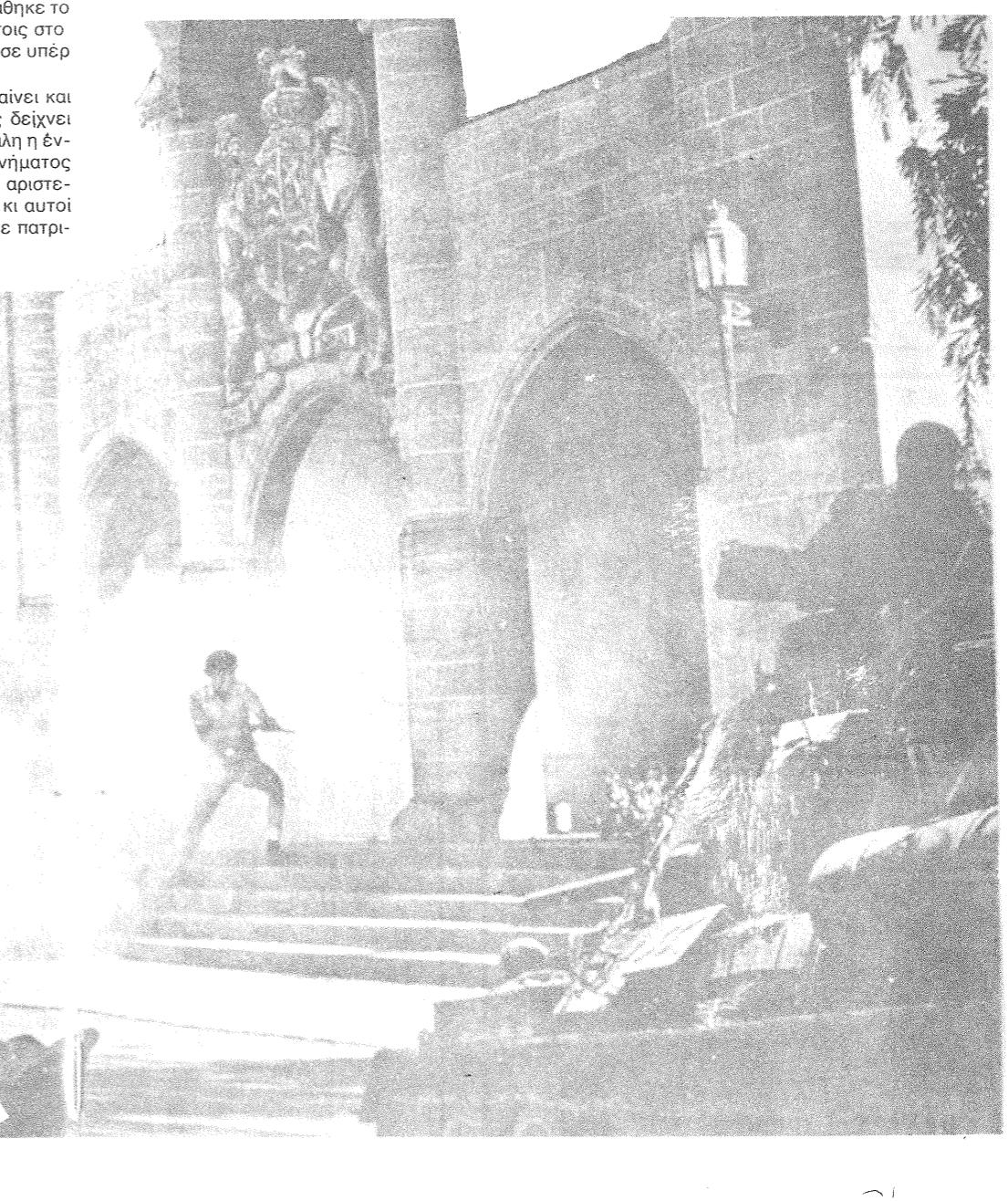
· Πώς να δέχονταν ένωση με την Ελλάδα.

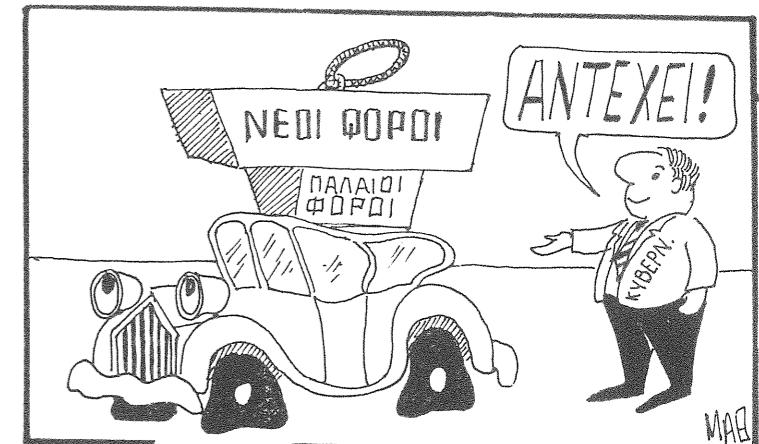
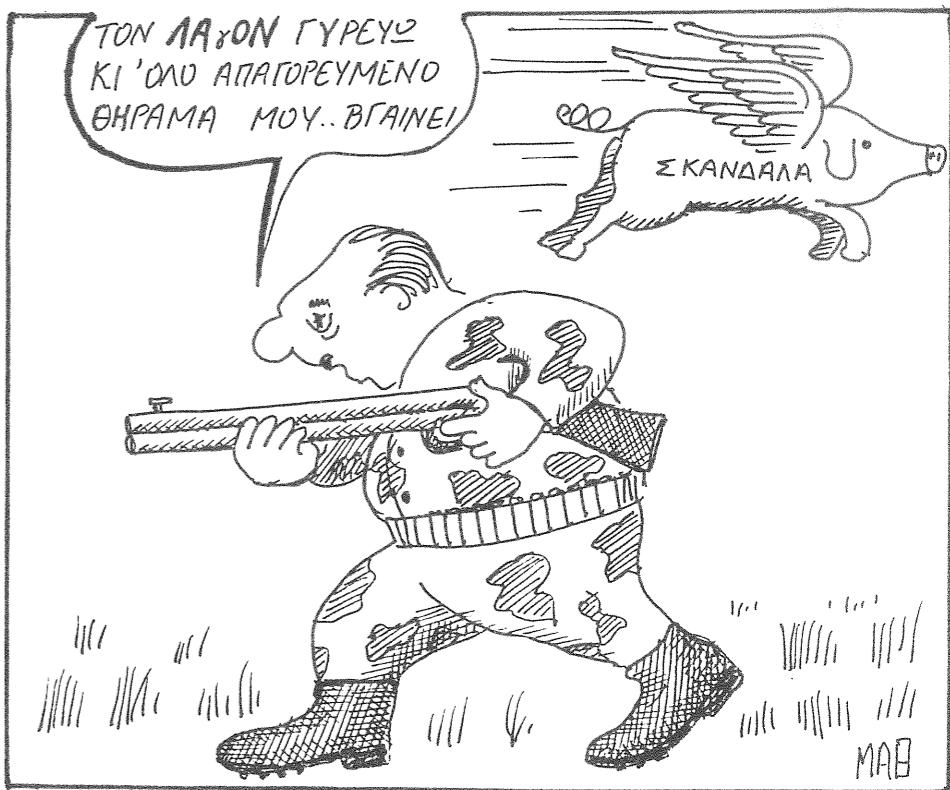
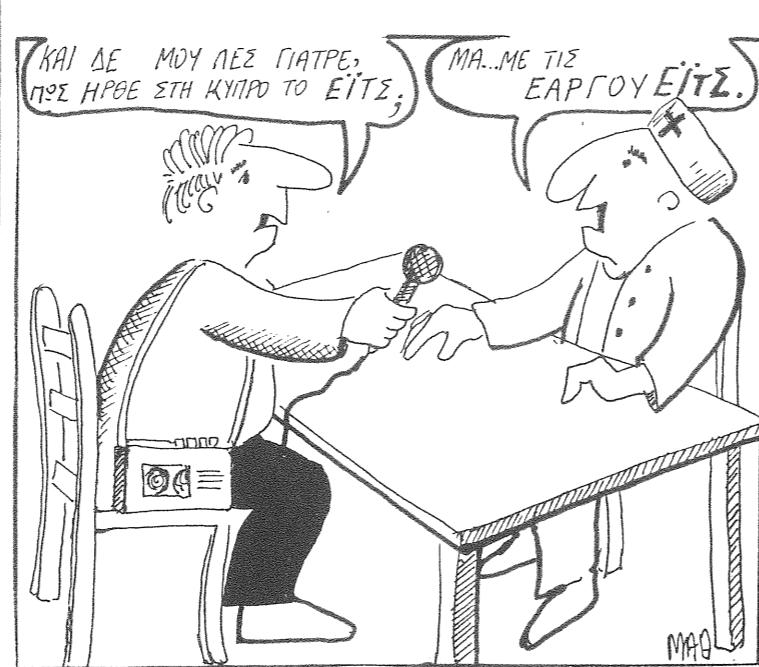
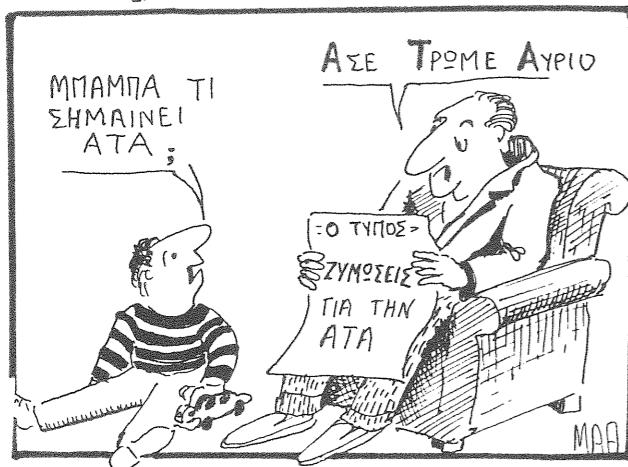
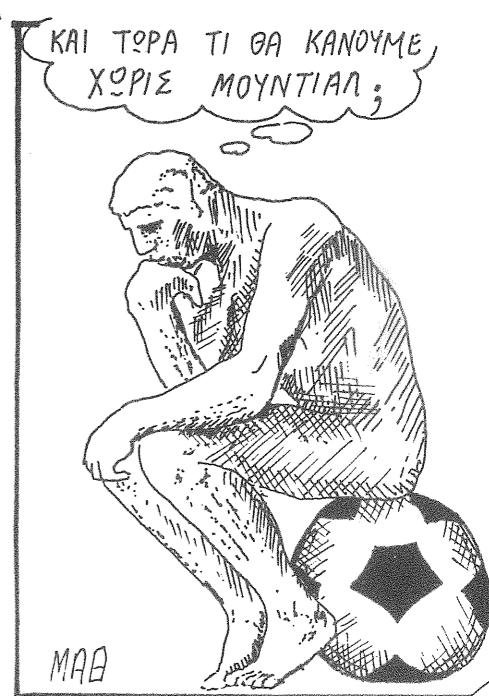
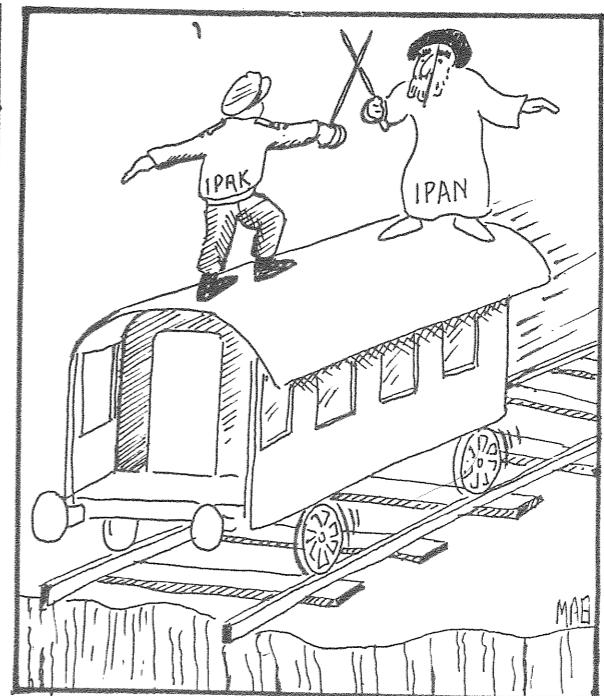
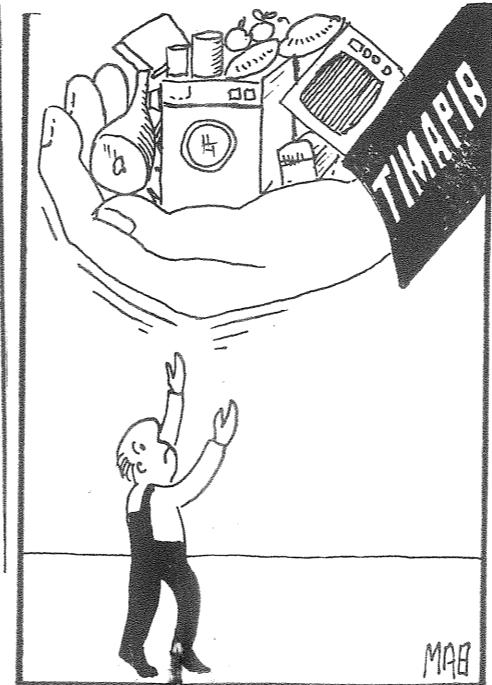
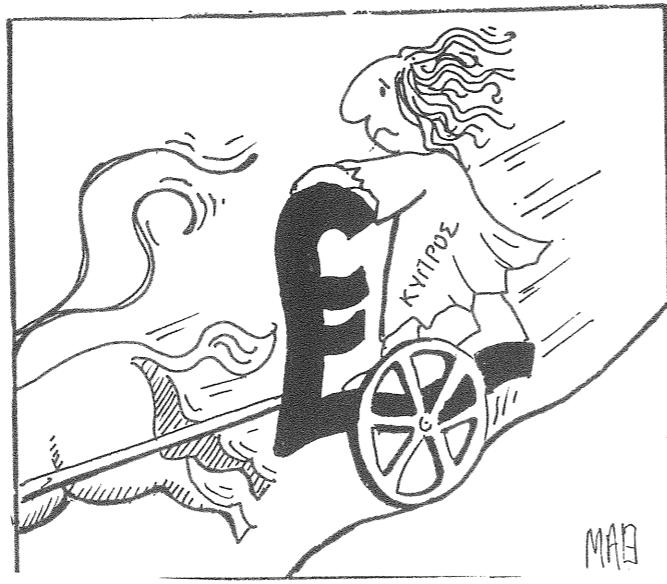
· Γι' αυτό αντέδρασαν και βρήκε ευκαιρία η Τουρκία να ενδιαφέρεται για την Κύπρο.

· Και βλέπουμε σήμερα το ενωτικό κίνημα αντι να φέρει την ένωση έφερε από την κατάσταση.

· Αυτά από τον Κύπριο Πανεπιστημιακό Κυριακό Μαρκίδη για τους παράγοντες που έφεραν την καταστροφή. Η συνέντευξη στηρίχθηκε όπως αναφέραμε και στην αρχή, στο βιβλίο του "The Rise and Fall of the Cyprus Republic".

· Σ' αυτό υπάρχουν και οι αναλύσεις όσων περίληπτικά αναφέρθηκαν στη συνέντευξη.

γκορπατσιώφ προς τους σοβιετικούς συγγραφείς: χρειαζόμαστε τη βοήθεια σας εναντία στη γραφειοκρατία

Τα καθημερινά γεγονότα το ένα πιο τραχύ από το άλλο, δείχνουν πόσο δύσκολη είναι η εφαρμογή της γραμμής του 27ου συνεδρίου (του Κ.Κ.Σ.Ε: ο.σ.). Οι άνθρωποι σους οποίους αναφέρομαι θέτουν τους εαυτούς τους, εξ' ολοκλήρου, εξώ από το σύστημα μας. Είναι αυτοί που προκαλούν τη δυσπιστία που διαπερνά όλους τους θεσμούς μας.

Πάρτε για παράδειγμα την

υπόθεση Τσιαμπάνωφ για την οποία εδώσαμε μια εκδοχή στην ολομέλεια της κεντρικής επιτροπής. (Ο Τσιαμπάνωφ είχε εισαγάγει κάποιες «ενοχλητικές» μεταρρυθμίσεις στο εργοστάσιο του οποίου ήταν διευθυντής. Η τοπική επιτροπή του κόμματος τον έπαισε από τη δουλειά του και τον απόβαλε από το κόμμα χρησιμοποιώντας μια μηχανογραφία). Φανταστείτε ότι αυτοί οι άνθρωποι υπεξαίρεσαν το γράμμα που ο Τσιαμπάνωφ είχε απευθύνει προς το συνέδριο! Να που καταντήσαμε! Είναι ιστορία για θεατρικό έργο έτοιμη κιόλας για τον δραματουργό αλλά αν κάποιος εκεί κάτω την έγραφε θα πρόσθετε ένα ακόμη δράμα διότι κανείς δεν θα τολμούσε να αναλάβει την σκηνοθεσία.

Αλλά παρ' όλα αυτά ένα κίνημα βαθύ και σπουδαίο έχει

Σημειώσεις - που κράτησε κάποιος μεταξύ των παρόντων - από ένα συγκλονιστικό λόγο, που κεκλεισμένων των θυρών εξεφώνησε στις 19 Ιουνίου σε συγκέντρωση περίπου σαράντα σοβιετικών συγγραφέων, ο Μιχαήλ Γκορπατσιώφ. Το κείμενο αυτό μεταφράστηκε από τη γαλλική εφημερίδα «Λιμπερασίον». Παρόλο ότι υπάρχουν κάποιες αμφιβολίες για τη γνησιότητα αυτού του κειμένου το δημοσιεύουμε. Αν είναι γνήσιο μπορεί να θεωρηθεί σαν κείμενο άκρας ιστορικής σημασίας. Υπενθυμίζουμε ότι η ίδια μέθοδος χρησιμοποιήθηκε και από τον Χριστιανό για ανάλογης σημασίας επικοινωνία έξω από τα επίσημα κανάλια. Η «Λιμπερασίον» που διασταύρωσε την πληροφορία για τη γνησιότητα του κειμένου πιστεύει ότι η «διαρροή» σημειώθηκε με τη «συγκατάθεση» του ίδιου του Γκορπατσιώφ.

ήδη γεννηθεί που υπόσχεται μια πάλι εξ' ίσου βαθειά και σπουδαία. Μεταξύ του λαού, που επιθυμεί την αλλαγή και της ηγεσίας παρεμβάλλεται το στρώμα των υπαλλήλων του υπουργικού μηχανισμού και του κόμματος.

Αυτό το στρώμα δεν επιθυμεί οποιεσδήποτε αλλαγές που θα το στερεούσαν από ορισμένα τους οφικία (προνόμια).

Για παράδειγμα το Γκόσπλαν (Υπηρεσία Κεντρικού Οικονομικού Προγραμματισμού): αγνοεί κάθε αρμόδια εξουσία είτε είναι αυτή των γενικών γραμμάτων είτε είναι αυτή των κεντρικών επιτροπών. Οι άνθρωποι του Γκόσπλαν κάνουν ότι θέλουν. Αυτό που απολαμβάνουν περισσότερο στις θέσεις τους,

είναι οι άνθρωποι που έρχονται στα γραφεία τους, να είναι υποχρεωμένοι να εκλιπαρούν τις καλές τους υπηρεσίες (την εύνοια τους), κάποιοι μια αύξηση της χρηματοδότησης κάποιος κάποιο συμπληρωματικό αριθμό εργαλείων. Με έχουν πληροφορήσει ότι σήμερα στους διαδρόμους του Γκόσπλαν, ψυθιρίζεται ότι δεν θα μπορούν να συνεχίζουν να παραγνωρίζουν τη διεύθυνση του κόμματος και θα πρέπει να δεχτούν κάποιες αλλαγές.

Έχουμε πολλούς που επωφελούνται των θέσεων που κατέχουν. Εδώ τίποτα δεν είναι πια επωφελές από μια υπεύθυνη θέση.

Στη βάση της δουλειάς μας στο Πολιτικό Γραφείο έχουμε θέσει δύο αρχές.

υποφέρουν κατά κύριο λόγο από αυτή την κατάρα παρόλον που άρχισε να επεκτείνεται και στους Καυκάσους και τους Μουσουλμάνους.

2) Όλα οφείλουν ν' αρχίσουν από το Κόμμα. Δεν μπορεί πλέον να υπάρχει ηθική των δύο μέτρων και σταθμών. Δεν θα είναι εύκολο.

Ολόκληρη η κοινωνία έχει μπει σε κίνηση, η οικονομία είναι σε πλήρη αταξία και εμείς μόλις που αρχίσαμε να βαδίζουμε. Αυτοί που νομίζουν ότι ένας ή δύο μήνες θα αρκέσουν για να ανοικοδομηθούν όλα είναι αδιόρθωτα αγαθοί. Αυτό το σύστημα οικοδομήθηκε στη διάρκεια χρόνων και η μεταρρύθμιση του απαιτεί τεράστιες προσπάθειες και γιγάντεια δουλειά. Εάν δεν καταφέρουμε να εμπλέξουμε το λαό, άδικα θα έχουμε εργαστεί. Όμως λογαριάζουμε να πεισούμε το λαό.

Η οικονομία είναι σε πλήρη αταξία. Είμαστε πίσω σ' όλες τις παραμέτρους. Σ' εμάς στη Σταυρόπολη το 1969 δεν ξέραμε πού να αποθηκεύσουμε το γάλα, το βούτυρο και το κρέας. Σήμερα όλ' αυτά έχουν εξαφανιστεί. Μεταξύ των εισοδημάτων και της προσφοράς αγαθών η ισορροπία έσπασε.

Έχουμε ξεμάθιει να εργάζομαστε, όπως επίσης έχουμε ξεμάθιει να συνδυάζουμε εργασία και δημοκρατία. Δεν θάναι εύκολο να ξαναμάθουμε. Πολλοί θα σταθούν εμπόδιο. Οι μέθυσοι, οι κλέφτες οι εκμεταλλεύτες αλλά στην πρώτη γραμμή έρχονται οι γραφειοκράτες. Αυτοί οι άνθρωποι δεν θέλουν να χάσουν τα προνόμια τους. Δέχομαι ότι υπήρχαν κάποιες υπερβολές, όμως τα ουσιαστικά προβλήματα βρήκαν τη λύση των αντιθέσεων και οι συζητήσεις έγιναν πράγματα με δημοκρατικό τρόπο. Δέχομαι ότι οι ανθρώποι, οι κλέφτες οι εκμεταλλεύτες και οι γραφειοκράτες. Αυτοί οι άνθρωποι δεν θέλουν να χάσουν τα προνόμια τους. Δέχομαι ότι την ενότητα στην πρώτη γραμμή έρχονται οι άνθρωποι της στρατιάς που αποτελούν οι συγγραφείς.

Ο αλκοολισμός είναι μια εθνική τραγωδία. Ο κόσμος επιθυμεί την εγκαθίδρυση ενός «ξηρού καθεστώτος» αλλά την ίδια στιγμή, στις ουρές μπροστά τα μαγαζιά κυκλοφορούν «αβρότητες» για τον επιπραπέζιο γραμματέα, (secretaire mineral), ανέκδοτα για τον Γκορπατσιώφ και διάφορα σλόγκαν όπως «Κρούτσιεφ, ξύπνα και δώσε μας βότκα». Απειλητικά γράμματα μας απευθύνονται. Άλλα δεν θέλουμε να εγκαταλείψουμε το δρόμο μας. Θα σώσουμε το λαό. Τους Σλαύους που

μάς. Μόνο με τη βοήθεια της κριτικής, της αυτοκριτικής και της διαφάνειας. Χωρίς διαφάνεια δεν μπορεί να υπάρξει κοινωνία. Εδώ επίσης οφείλουμε να μάθουμε. Η ανάγκη της αυτοσανοικοδόμησης ισχύει για όλους, από το Γενικό Γραμματέα μέχρι τον αγωνιστή της βάσης.

Δεν υπάρχει δημοκρατία χωρίς διαφάνεια ταυτόχρονα όμως μια δημοκρατία μη ελεγχόμενη. Θα είναι δύσκολο να συμφωνήσουν αυτοί που φοβούνται «μια ανεξέλεγκτη υπερπρήση της δημοκρατίας» και τους δυσαρεστημένους που εκτιμούν ότι πρόκειται απλά για μια στοιχειώδη και κανονική διακασία.

Όλα μας τα προβλήματα πρέπει να προσεγγιστούν ένα πρόσει και με κάθε προσοχή. Η ανοικοδόμηση προχωρά στην Κεντρική Επιτροπή και στο Υπουργικό Συμβούλιο. Σ' αυτό το τελευταίο όλο το προσωπικό αντικαταστάθηκε πλήρως προσώπου. Αναδιοργανώνουμε το Γκόσπλαν και τους άλλους θεσμούς, όμως δεν μπορείτε να φανταστείτε πόσο άσχημα τα πάρνουν ορισμένοι.

Το ουσιαστικό είναι να «κρατηθεί» η Κεντρική Επιτροπή, διότι ορισμένοι φοβούνται την πορεία που παίρνουν τα πράγματα. Μερικοί σύντροφοι αντιμετωπίσαν σχήμα το συνέδριο των σκηνοθετών. «Είναι ανταρσία» είπαν. Αυτό το συνέδριο θέλησε μόνο να απαντήσει στο πρόβλημα της έλλειψης δημοκρατίας στη λύση των αντιθέσεων και οι συζητήσεις έγιναν πράγματα με δημοκρατικό τρόπο. Δέχομαι ότι οι μέθυσοι, οι κλέφτες οι εκμεταλλεύτες αλλά στην πρώτη γραμμή έρχονται οι γραφειοκράτες. Αυτοί οι άνθρωποι δεν θέλουν να χάσουν τα προνόμια τους. Δέχομαι ότι την ενότητα στην πρώτη γραμμή έρχονται οι άνθρωποι της στρατιάς που αποτελούν οι συγγραφείς.

Θα επιθυμούσα πολύ ο χώρος της διανόησής να δημοκρατικοποιηθεί χωρίς ξεκαθαρίσματα λογαριασμών. Όμως

έχουμε ανησυχητικές πληροφορίες σ' ότι αφορά το ζήτημα. Επιθυμούμε να επιτευχθεί η ενότητα στη βάση μιάς διακήρυξης αρχών.

Θα επιθυμούσα πολύ ο χώρος της διανόησής να δημοκρατικοποιηθεί χωρίς ξεκαθαρίσματα λογαριασμών. Όμως

έχουμε ανησυχητικές πληροφορίες σ' ότι αφορά το ζήτημα. Επιθυμούμε να επιτευχθεί η ενότητα στη βάση μιάς διακήρυξης αρχών.

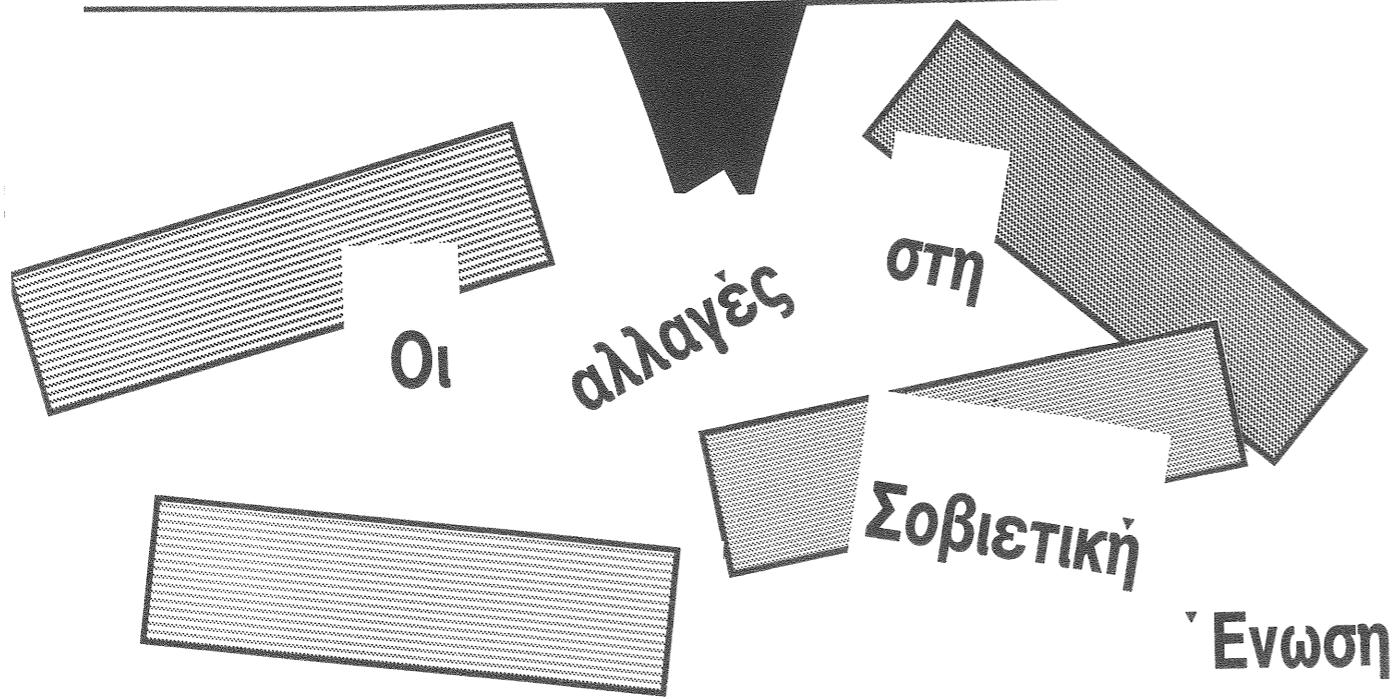
Απειλήσαμε με το παρελθόν θα ξοδεύαμε εκεί όλη μας την ενέργεια. Θα θέταμε τους ανθρώπους, τους μεν ενάντια στους δε, ενώ πρέπει να πάμε μπροστά. Θα ξαναγυρίσουμε στο παρελθόν και θα αποδώσουμε στον καθένα ότι του οφείλεται αλλά προς το παρελθόν θα αρνηθεί τη στροφή προς τα πίσω. Θα πρέπει η διαδικασία αυτή να γίνει ανεπιστρεπτα. Αν δεν το κάνουμε τώρα πότε θα το κάνουμε.

Οι εχθροί μας κατάλαβαν ποιοί είμαστε. Δεν βλέπουν σε μας μια πυρινή απειλή. Δεν θ' αρχίσουν τον πόλεμο.

Ένα μόνο πράγμα τους ανησυχεί. Γνωρίζουν ότι εάν τα καταφέρουμε σ' αναπτύξουμε τη δημοκρατία θα κερδίσουμε. Γι' αυτό είναι που άρχισαν ενάντια μας μια καμπάνια μ' όλα τα μέσα, είναι γι' αυτό που μιλούν για τον μηχανισμό που έστριψε το λαϊκό του Κρούτσιεφ και του μηχανισμό που θα κάνει το ίδιο στην καινούργια γηγενήσια.

Οι εχθροί μας στο Πολιτικό Γραφείο την ενότητα σ

Πού το πάει ο κ. Γκορπατσιώφ;

Ενα πέρασμα του Κωστή Αχνιώπη από την Αθήνα έκανε δυνατή τη συνέντευξη αυτή με το γνωστό από τα άρθρα του στο «Βήμα», το «Άντι», τον «Σχολιαστή» και άλλα έντυπα, Μιχάλη Ράπτη. Η συνέντευξη αυτή βοηθά στο «διάβασμα» του «λόγου του Γκορμπατσώφ προς 40 Σοβιετικούς συγγραφείς», που δημοσιεύμεται σε άλλες σελίδες.

Κ.Α.: Τι αλλαγές γίνονται στη Σοβιετική Ένωση αυτήν την εποχή; Είναι αλλαγές πρός το καλύτερο ή το χειρότερο;

Μ.Ρ.: Με την ανάδειξη και ισχυροποίηση της νέας σοβιετικής ηγεσίας του Μ. Γκορμπατσώφ, επιχειρείται αυτόν των καιρών μια πραγματική «Επανάσταση» από τα πάνω. Η «Επανάσταση» αυτή — όπως επιμένει να την χαρακτηρίζει ο Μ.Γ. — έγινε αναγκαίοτα για να μπορέσει η οικονομία της χώρας, υπερσυγκεντρωμένη και υπεργραφειοκρατικοποιημένη, ν' αποκτήσει κάποια μεγαλύτερη ελαστικότητα, να μπορέσει κάποια ν' αφοριώσει τις καινούργιες παραγωγικές δυνάμεις, ν' αναπτύξει την παραγωγικότητα της. Άλλα οποιαδήποτε Νέα Οικονομική Πολιτική συνεπάγεται αναγκαστικά και αλλαγές στον πολιτικό, κοινωνικό, και εξωτερικό απότομα.

Κ.Α.: Γιατί γίνονται κατά τη γνώμη σας αυτές οι αλλαγές; Υπάρχει μήπως σχέση με την εντεινόμενη κούρσα των εξοπλισμών; Μήπως οι

αλλαγές αυτές σχετίζονται με κάποια εσωτερικά αδιέξοδα και πώς;

Μ.Ρ.: Η πρωταρχική αιτία της Νέας Γενικής Πολιτικής του Μ. Γκορμπατσώφ είναι εσωτερική, όχι εξωτερική.

Η ΕΣΣΔ έχει φτάσει σ' ένα οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό αδιέξοδο, ενώ εξακολουθεί και μπορεί να εξακολουθεί νάνι ισχυρή στον καθαρά πολεμικό τομέα και να ισοφρίζει πρακτικά την ατομική δύναμη των Η.Π.Α.

Κ.Α.: Πώς είναι δυνατόν η ίδια η κορυφή του «γραφειοκρατικού στρώματος (κατά την ίδια την έκφραση του κύριου Γκορμπατσώφ) να πρωθεί αλλαγές;

Μ.Ρ.: Σ' ένα καθεστώς του τύπου της σημερινής ΕΣΣΔ, οι πιέσεις των νέων παραγωγικών δυνάμεων, και οι γενικώτερες κοινωνικές πιέσεις δεν μπορούν να εκδηλωθούν αμέσως άμεσα, αλλά με διαφοροποιη-

σεις και ρήγματα στο διευθυντικό κύκλο της κρατικής και κομματικής γραφειοκρατίας.

Η νέα σοβιετική ηγεσία εκπροσωπεί την πιο ασφαλισμένη πτέρυγα της γραφειοκρατίας αυτής που ύχει βαθειά συνειδητηση της ανάγκης «επαναστατικών» αλλαγών στον οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό, και εξωτερικό τομέα, και θα προσπαθήσει να προχωρήσει αυτές τις αλλαγές «από τα πάνω» και να διατηρήσει τον έλεγχο στις εκρηκτικές τους συνέπειες.

Άλλο ζήτημα αν το κατορθώσει και ως ποιο βαθμό, σε περίπτωση, που δεν αποκλείεται ακόμα καθόλου, διατήρηση του στην εξουσία. Δηλαδή αν δεν ανατραπεί, όπως και ο Χρουτσιώφ, από την συντηρητικώτερη πτέρυγα της γραφειοκρατίας. Σήμερα στην ΕΣΣΔ διεξάγεται αμείλικτη πάλη ανάμεσα σε δύο πτέρυγες της γραφειοκρατίας, πριν η πάλη

γενικευθεί σ' ολόκληρη την σοβιετική κοινωνία.

Κ.Α.: Πώς το νέο αυτό κλίμα στην ΕΣΣΔ είναι δυνατό να σχετίζεται με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και με τα υπόλοιπα Κ.Κ του κόσμου;

Μ.Ρ.: Η πάλη στην ΕΣΣΔ, παρακολουθείται με άκρα συνδιάφερον, ελπίδες αλλά και φόβο από τα διάφορα στελέχη και στρώματα της εξηρημένης γραφειοκρατίας στις Αν. Χώρες, και εκείνες των διαφόρων Κ.Κ.

Οι εξελίξεις στην ΕΣΣΔ τέτοιες ή τέτοιες θάναι μακροπρόθεσμα καθοριστικές τόσο για το καθεστώς στις Αν. Χώρες, όσο και για τα διάφορα Κ.Κ.

Κ.Α.: Πιο συγκεκριμένα, τι πρέπει να περιμένουμε από τα Κ.Κ. της δυτικής Ευρώπης και του Τρίτου κόσμου στην επόμενη περίοδο; Είναι δυνατόν να υπάρξουν αλλαγές στρατηγικής;

Μ.Ρ.: Όπως ανανεούται ριζικά ο διευθυντικός μηχανισμός της Κυβέρνησης του Κόμματος στην ΕΣΣΔ έτσι θα συμβεί και με την παλιά «σταλινική»

φρουρά στις άλλες χώρες. Η θέση της κινδυνεύει, και παντού θ' αρχίσουν ν' ανεβαίνουν οι νεώτεροι «Γκορμπατσιώφοι». Στις Αν. Χώρες θα επιχειρηθεί παντού «Νέα Οικονομική Πολιτική» όπως στην ΕΣΣΔ προσφέρομενή κατ' αρχή στις ιδιαίτερες εθνικές συνθήκες. Στα διάφορα Κ.Κ. θα πρατανεύσει μια πολιτική ευρύτερου, δημοκρατικότερου μετώπου των δυνάμεων που αγωνίζονται κατά των ατομικών όπλων, και του ατομικού πολέμου, και μεγαλύτερη προσέγγιση των Κ.Κ. με τους Σοσιαλιστές και Σοσιαλδημοκράτες, σ' αυτή την βάση.

Νομίζω ότι η νέα σοβιετική ηγεσία, χωρίς να διακόψει ποτέ το διάλογο με τις Η.Π.Α. θα ευνοήσει φιλικότερες σχέσεις με την Ευρώπη, την Κίνα, τον «Τρίτο Κόσμο».

Θα ρίξει πολύ βάρος στην πολιτική της «Ειρήνης» και «Άτομικού Αφοπλισμού» που θα εξακολουθήσει να διακηρύσσει ο Μ. Γκορμπατσώφ, σε συνεργασία με όλες τις ικανές να επηρεασθούν από τέτοια πολιτική δυνάμεις.

Ισως επίσης τα διάφορα Κ.Κ εκμεταλλευθούν ορισμένες θετικές αλλαγές στην ΕΣΣΔ, ένα «δημοκρατικότερο» της πρόσωπο για ν' αυξήσουν τόσο την ανεξαρτησία τους, την σχετική τους δημοκρατικοποίηση όσο και την επιρροή τους. Ισως δηλαδή σταματήσει παντού ο κατήφορος τους, και γίνουν επίσης πιο «συνεργάσιμα» με άλλες δυνάμεις της Αριστεράς.

Κ.Α.: Είναι δυνατόν να συγκριθεί αυτή η περίοδος με την αντιτοχή Κρουτσιώφη; Θεωρείτε ότι ο «λόγος του Μ.Γ. προς τους 40 σοβιετικούς συγγραφείς» είναι ιδιαίτερα αξιόλογος και γιατί;

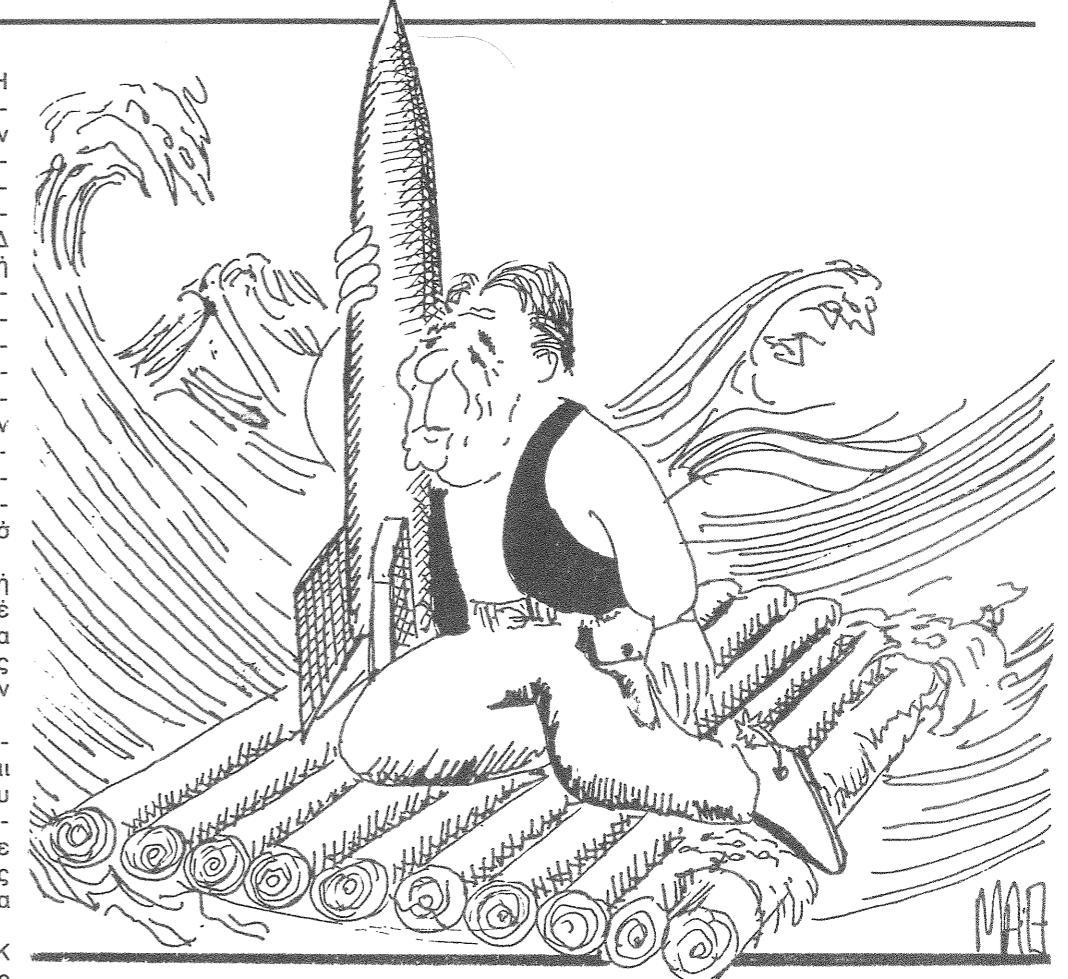
Κ.Α.: Πιο συγκεκριμένα, τι πρέπει να περιμένουμε από την αντιτοχή Κρουτσιώφη; Τι αναμένετε σαν εξέλιξη στους συγγραφείς της Δύσης π.χ. Ελλάδας ή της Γαλλίας που το γνωρίζετε περισσότερο;

Μ.Ρ.: Ο Μ.Γ. διαλέγει τους συγγραφείς και καλλιτέχνες, καθώς και τους διανοούμενους γενικώτερα γιατί ασφαλώς αυτό το στρώμα στην ΕΣΣΔ, αν και σχετικά προνομιούχο, έχει βαθύτερη συνειδητηση της ανάγκης των αλλαγών, και μεγαλύτερη ευαισθησία στις εκφράσεις ελευθερίας, και άλλων δικαιωμάτων. Η επιρροή επίσης του στρώματος αυτού πάνω σ' ολόκληρη την σοβιε-

τική κοινωνία είναι μεγάλη. Η διανόση στη Δύση, ακόμα και στην Ελλάδα είχε αρχίσει να θεωρεί την υπόθεση του σοσιαλισμού και του Μαρξισμού «χαμένη», και την ΕΣΣΔ σαν την χώρα του Γκουλάκ, χωρίς προοπτικές. Είχε αρχίσει να συμβιβάζεται με την δυτική κοινωνία της «Αγοράς» και των «Ελευθεριών». Αν όμως η εικόνα αλλά και η πραγματικότητα της ΕΣΣΔ αρχίσει να αλλάζει επί το «καλύτερο», ο αντίκτυπος παγκόσμια θάναι σημαντικότατος.

Κ.Α.: Γενικά πώς το κίνημα της Δυτικής Ευρώπης μπορεί να παίξει κάποιο ρόλο στην πορεία των πραγμάτων στη Σ. Ένωση αυτή τη περίοδο;

Μ.Ρ.: Τα διάφορα τμήματα του Κόσμου μας βρίσκονται σε άμεση αλληλοεπίδραση. Ότι ισως γίνει στην ΕΣΣΔ επί το «καλύτερο» στα χρόνια και τις δεκαετίες που έρχονται θα επηρεαστεί και από τις ενδεχόμενες θετικές εξελίξεις στην Ευρώπη θάταν έκφραση «χαροκοπιακή πάλη» από όυδεις αντιδραστικές «γραφειοκρατικές κλίκες». Τέτοια αντιμετώπιση θαταν έκφραση «χαροκοπιακή πάλη» από όυδεις αντιδραστικές «γραφειοκρατικές κλίκες».

Πέρα από τις γνωστές ιστορίες λαθρεμπορίου, η Πύλα Πασμέρα, Αγγλοκρατούμενη, αποτελεί το μοναδικό χώρο ομαλής και καθημερινής συμβίωσης Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Με το θέμα αυτό ασχολήθηκε η εφημερίδα «Οζκιουρλούκ» στο 13ο τεύχος της. Συγκεκριμένα στο φύλλο αυτό δημοσιεύονται συνεντεύξεις κατοίκων του χωριού, που πήρε ο Τουρκοκύπριος δημοσιογράφος Τούλκα. Παρακάτω δημοσιεύουμε τη μετάφραση τους. Το Ε/Κ και Τ/Κ πριν από κάθε αρχικό ονόματος σημαίνει την εθνικότητα αυτού που μιλά.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Εδώ και μια ώρα κάθομαι στο καφενείο του μικτού χωριού Πύλα, και βλέπω ότι οι νέοι δεν μιλούν ελληνικά...

Τ/Κ Σ: Σιγά σιγά θα μάθουμε. Οι Τούρκοι που ζουν στο χωριό αυτό, είτε το θέλουν είτε όχι, θα μάθουν ελληνικά.

Τ/Κ Χ: Έχω ένα παιδί, είναι μόλις 9 χρόνων. Αρχισε να μαθαίνει ελληνικά. Μαθαίνει θέλοντας και μη. Αν ζόυσαμε με τους Αγγλούς θα μαθαίναμε Αγγλικά, αν ζόυσαμε με τους Εβραίους, θα μαθαίναμε εβραϊκά. Το παιδί παίζει με τα παιδιά των γειτόνων Ε/Κ. Θα του πω μήπως να μη παίζει και να μη συναναστρέψεται; Τα σπίτια είναι το ένα μέσα στο άλλο.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Η συμβίωση με τους Ε/Κ δεν δημιουργεί προβλήματα ασφάλειας; Αισθανεσθε ότι είσθε ασφαλισμένοι;

Τ/Κ Σ: Για να πω την αλήθεια, τη στιγμή αυτή εργάζομαι σε ένα μπαρ και κερδίζω 100% περισσότερα. Τι είναι, στο βιομηχανικό Χόλντιγκ υπήρχε ασφάλεια. Δεν είναι βέβαιο αν θα χρησιμεύσει σε τίποτε.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Υπάρχει καμία αρχή στην Πύλα που ασχολείται με αστυνομικές υποθέσεις;

Τ/Κ Σ: Εγώ πηγαίνω και εργάζομαι στο Νότο.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Πού, σε ποιά δουλειά;

Τ/Κ Σ: Εργάζομαι στη Λάρνακα. Είμαι μπογιστής, κοντά σ' ένα Ε/Κ μάστορα.

Τ/Κ Α: Εγώ, μέχρι σήμερα εργάζομαι στο Τ/Κ βιομηχανικό Χόλντιγκ. Τώρα μας πέταξαν.

Τ/Κ Β: Κι' εμένα το ίδιο. Έκλεισαν τα εργοστάσια του Χόλντιγκ και μας πέταξαν έξω. Τώρα εργάζομαι κοντά στους Ε/Κ.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Είστε τυχεροί, δεν είναι;

Τ/Κ Β: Σωστά. Οι άλλοι συνάδελφοι που τους πέταξαν έξω δεν είναι τόσο τυχεροί.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Είναι πολλοί οι Τ/Κ της Πύλας που εργάζονται στο Νότο ή κοντά σε Ε/Κ;

Τ/Κ Β: Κι' εγώ εργάζομαι κοντά σε Ε/Κ. Η πλειοψηφία των Τ/Κ εργάζονται κοντά σε Ε/Κ. Επίσης, υπάρχουν Τ/Κ που έχουν μαγαζιά εδώ, και άλλοι που πηγαίνουν και εργάζονται στο Βορρά. Παλαιότερα, επειδή ήταν επικερδής δουλειά, είμασταν βιστοί. Τώρα δεν απόμεινε φωμή και στη δουλειά αυτή, διότι τα κατεψυγμένα αναστάτωσαν την αγορά και στο Νότο.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Σας έδιωξαν από το βιομηχανικό Χόλντιγκ και εργάζεστε τώρα στο Νότο. Είστε υποχρεωμένοι;

Τ/Κ Β: Για να πω την αλήθεια, τη στιγμή αυτή εργάζομαι σε ένα μπαρ και κερδίζω 100% περισσότερα. Τι είναι, στο βιομηχανικό Χόλντιγκ υπήρχε ασφάλεια. Δεν είναι βέβαιο αν θα χρησιμεύσει σε τίποτε.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Υπάρχει καμία αρχή στην Πύλα που ασχολείται με αστυνομικές υποθέσεις;

Τ/Κ Χ: Ασχολείται η Ειρηνευτική Δύναμη. Στο χωριό όμως δεν υπάρχουν προβλήματα. Και αν υπάρχουν, είναι πολύ απλά.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Είχα ακούσει ότι οι δουλειές στην Πύλα είναι μοιρασμένες ανάμεσα σε Τ/Κ και Ε/Κ. Οπως αναφέρετε κι εσείς πριν από λίγο, οι Τ/Κ έχουν καταστήματα, ενώ οι Ε/Κ εστιατόρια και μπαρ.

Τ/Κ Σ: Σωστά. Η δουλειά των εστιατορίων χρειάζεται πείρα. Πρέπει να ξέρεις και τη δουλειά, να είσαι και πολιτικός... Οι Ε/Κ τα έχουν και

οι σχέσεις ελληνοκυπρίων - τουρκοκυπρίων στη πυλα

- Ελληνοκύπριο και Τουρκοκύπριοι στο Πραστείο παραχώρησε το «Παλαιοπωλείο».

Αμμοχώστον, γύρω στο 1878 Τη φωτογραφία μας

τα δύο. Ο λόγος για τον οποίο οι Τ/Κ έχουν περισσότερα καταστήματα είναι ότι φέρνουν από το Βορρά δεύτερης ποιότητας εμπορεύματα, που είναι πιο φημά;

ΤΟΥΛΓΚΑ: Μπορέτε να πείτε ότι δεν γίνονται διακρίσεις ανάμεσα στους Τ/Κ και Ε/Κ;

Τ/Κ Χ: Ασχολείται η Ειρηνευτική Δύναμη. Στο χωριό όμως δεν υπάρχουν προβλήματα. Και αν υπάρχουν, είναι πολύ απλά.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Είχα ακούσει ότι οι δουλειές στην Πύλα είναι μοιρασμένες ανάμεσα σε Τ/Κ και Ε/Κ. Οπως αναφέρετε κι εσείς πριν από λίγο, οι Τ/Κ έχουν καταστήματα, ενώ οι Ε/Κ εστιατόρια και μπαρ.

Τ/Κ Σ: Σωστά. Η δουλειά των εστιατορίων χρειάζεται πείρα. Πρέπει να ξέρεις και τη δουλειά, να είσαι και πολιτικός... Οι Ε/Κ τα έχουν και

στηκε στα δύο, Βόρεια και Νότια και, έτσι, γίνεται συνεχώς πιο δύσκολη η επίλυση του προβλήματος. Όταν κάποιος δεν βλέπει το συγγενή του, δεν αισθάνεται την ανάγκη να είναι μαζί του. Έτσι, όσο περνά ο χρόνος η λύση γίνεται πιο δύσκολη.

Τ/Κ Β: Δεν θέλουμε διχοτόμηση. Θέλουμε να υπάρχει διόδος ανάμεσα στο Βορρά και το Νότο.

Τ/Κ Σ: Κάποτε παιζόυμε μαζί στα καφενεία διάφορα παιγνίδια. Γίνονται ποδοσφαιρικές συναντήσεις. Πάλι, στους γάμους...

Τ/Κ Χ: Στο γάμο μου ήλθαν πολλοί Ε/Κ. Μάζεψα 2 εκατομμύρια Λ.Τ. Χορέψαμε μαζί.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Υπήρξε οποιοδήποτε πρόβλημα μεταξύ σημερινών με τους Ε/Κ;

Τ/Κ Σ: Κανένα. Γιατί να υπάρχει; Είμαστε συγχωριανοί. Δεν υπάρχει λόγος για τη μη συμβίωση κοινοτήτων που βρίσκονται μαζί.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Στα χωριά, όσοι ξέρουν που κατοικεί ο άλλος. Εσείς γνωρίζετε;

Τ/Κ Σ: Γνωρίζουμε. Ποιός, που κατοικεί, που εργάζεται, τι εργασία κάνει. Το

με τους Ε/Κ;

Τ/Κ Σ: Κάποτε παιζόυμε μαζί στα καφενεία διάφορα παιγνίδια. Γίνονται ποδοσφαιρικές συναντήσεις. Πάλι, στους γάμους...

Τ/Κ Β: Στο γάμο μου ήλθαν πολλοί Ε/Κ. Μάζεψα 2 εκατομμύρια Λ.Τ. Χορέψαμε μαζί.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Υπήρξε οποιοδήποτε πρόβλημα μεταξύ σημερινών με τους Ε/Κ;

Τ/Κ Σ: Κανένα. Γιατί να υπάρχει; Είμαστε συγχωριανοί. Δεν υπάρχει λόγος για τη μη συμβίωση κοινοτήτων που βρίσκονται μαζί.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Στα χωριά, όσοι ξέρουν που κατοικεί ο άλλος. Εσείς γνωρίζετε;

Τ/Κ Σ: Γνωρίζουμε. Ποιός, που κατοικεί, που εργάζεται, τι εργασία κάνει. Το

γνωριζουμε. Ζούμε μαζί εδώ και τόσα χρόνια.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Υπήρξε ή υπάρχει οποιοδήποτε πρόβλημα ανάμεσα σ' εσάς και τους Τ/Κ;

Ε/Κ Γ: Ο Σαλήχ δεν ξέρει ότι δεν υπάρχουν προβλήματα ανάμεσά μας; Εφόσον δεν ενακατεύονται άλλοι, δεν θα υπάρχουν προβλήματα.

Ε/Κ Ζ: Οι ξένοι δημιουργούν τα προβλήματα ανάμεσά μας. Οι Ε/Κ και Τ/Κ δεν είναι ξένοι ο ένας προς τον άλλο. Όπως ανέφερα, αν θέλω, τη στιγμή αυτή μπορώ να πάω και να πιώ με το Σαλήχ.

Τ/Κ Ε: Οι ξένοι δημιουργούν τα προβλήματα ανάμεσά μας. Οι Ε/Κ και Τ/Κ δεν είναι ξένοι ο ένας προς τον άλλο. Όπως ανέφερα, αν θέλω, τη στιγμή αυτή μπορώ να πάω και να πιώ με το Σαλήχ.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Πώς βλέπετε τη λύση του Κυπριακού;

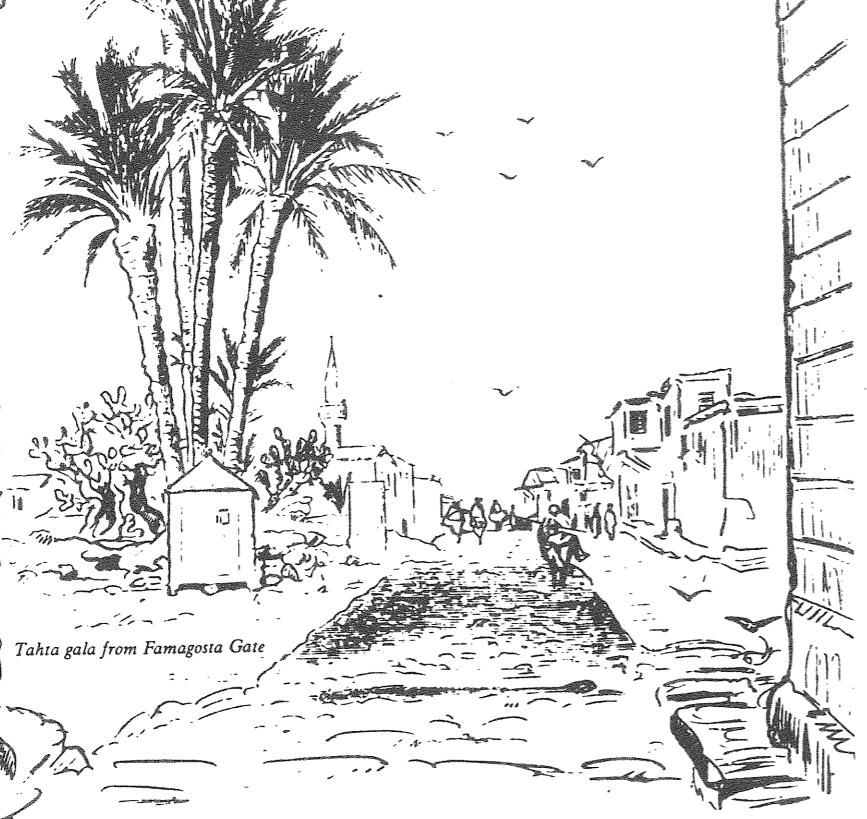
Ε/Κ Γ: Θέλουμε να φύγουν οι Αγγλοί, ήλθαν. Η υπόθεση μεγάλωσε. Άρχισε να σκοτώνεται οι Αγγλοί, διέπραξαν μεγάλυτρα σφάλματα. Η πολιτική τους έγινε αφορμή να έλθει στην Κύπρο η Τουρκία. Αυτοί που έκαναν πραξικόπημα φταίνε περισσότερο από το Γρίβα.

Ε/Κ Ο: Στην αρχή ενεργούσε ορθά. Έσφαλε όμως και αυτός. Αυτοί ούμας που ήλθαν έπειτα από αυτόν, διέπραξαν μεγάλυτρα σφάλματα. Η πολιτική τους έγινε αφορμή να έλθει στην Κύπρο η Τουρκία. Αυτοί που έκαναν πραξικόπημα φταίνε περισσότερο από το Γρίβα.

ΤΟΥΛΓΚΑ: Ποιά η άποψη σας για την Ένωση;

Ε/Κ Ζ: Δεν μας σώζει. Να φύγουν

τα παζάρια της λευκωσίας τον 19ο αιώνα

Περιγραφή από τον Αρχιδούκα της Αυστρίας Λουδοβίκο Σαλβατόρ από επίσκεψή του στην Κύπρο το 1873.

Ελεύθερη μετάφραση από το αγγλικό κείμενο της Ελένης Παπαδημητρίου.

Στη Λευκωσία, όπως σ' όλες τις Τούρκικες πόλεις, τα Παζάρια είναι τα κέντρα της κοινωνικής ζωής. Επεκτείνονται από την πόρτα της Αμμοχώστου μέχρι την Πόρτα της Φάφου, μοιράζοντας έτσι την πόλη στα δύο. Τα μαγαζιά έχουν πόρτες τούρκικο τύπου, που μπορούν να σύρονται πάνω και κάτω. Σε μερικά σημεία των Παζαριών βρίσκουμε μικρά πηγάδια με ξύλινα αλακάτια και λεκάνη για τα ζώα, συχνά κάτω από την ακία γιγανταίας κληματαρίας ή μεγάλα πηλινά πιθάρια, από τα οποία μπορεί ο καθένας να πάρει νερό με μικρά κύπελλα.

Τα Παζάρια της Λευκωσίας είναι συνήθως ανοιχτά, σκεπασμένα απλά με ψάθες και λινά χαλιά μόνο τέσσερα από αυτά έχουν κανονική στέγη.

Υπάρχουν 23 συνολικά παζάρια:

- (1) Βιοτεχνίες.
- (2) Ραφτάρικα.
- (3) Υφασμάτα, χαλιά, δέρματα.
- (4) Ευρωπαϊκά υποδήματα.
- (5) Υποδηματοποιίες.
- (6) Τούρκικα υποδήματα.
- (7) Νήματα.
- (8) Επιπλοποιοί.
- (9) Άμαξες.
- (10) Χάλκινα αντικείμενα.
- (11) Αργυροχ'ια.
- (12) Σιδεράρδες.
- (13) Αγγεία πήλινα.
- (14) Ψωλικών
- (15) Ταβέρνες.
- (16) Λαχανικά και κρέας.
- (17) Ψαριών.
- (18) Γλυκισμάτων

χαλβάς. (19) Γυναικοπάζαρο. (20) Βαμβακιού. (21) Αλεύρου. (22) Σιτάρι και κριθάρι. (23) Μουλάρια.

Σε μερικά από αυτά, τα προϊόντα πωλούνται μόνο την Παρασκευή, που είναι η καθιερωμένη μέρα για το εμπόριο. Τα πέντε τελευταία από τα Παζάρια βρίσκονται σε άλλες τοποθεσίες, που θα μιλήσουμε αργότερα. Όλα τα υπόλοιπα σχηματίζουν τέτοιο διασταύρωμα από μικρούς δρόμους, που με μεγάλη δυσκολία ένας μπορεί να βρει το σωστό δρόμο. Θα κάνουμε μια προσπάθεια να περιγράψουμε τις περιπλανήσεις μας σε αναζήτηση των Παζαριών.

Το πιο μεγάλο και πλατύ είναι το Παζάρι για τα βιομηχανικά προϊόντα. Αν εξαιρέσουμε μερικά μεταξώτα υφάσματα καμαρένα στο νησί, όλα τα άλλα είδη που πουλούνται προέρχονται από το εξωτερικό. Δίπλα από αυτό είναι ένα μικρό (παζάρι), σκεπασμένο με κληματαριά, όπου κατασκευάζονται μπότες για τους χωρικούς. Μπροστά σ' αυτό βρίσκεται το μικρό παζάρι με τους επιπλοποιούς και μετά το οικήμα του Προέδρου του Κύκκου. Απέναντι βρίσκεται το Παζάρι του Κύκκου, με ένα σταυρό και τη χρονολογία 1866. Αυτό το μεγάλο καινούργιο Παζάρι έχει στέγη με οξύκορφες καμάρες, υποστηριγμένες σε κυρονόκρανα με μικρές τρύπες και στεγάζει κυρίως ευπόρους και πλανόδιους γραμματικούς. Στην άλλη πλευρά βρίσκεται το Παζάρι με το γραφείο του Δικαστή της πόλης. Ακολουθούν άλλα μεσοστεγασμένα παζάρια μέχρι να φτάσουμε στους ράφτες, μερικοί από τους οποίους εργάζονται ακόμη και με ραπτομηχανές. Στη συνέχεια είναι το Παζάρι για τα ευρωπαϊκά παπούτσια, με αέτωμα στη στέγη και αρσέρες για το φως. Μετά το Παζάρι για τα βιομηχανικά προϊόντα, στην κατεύθυνση της Πύλης Αμμοχώστου, ερχόμαστε στο Μακρύ Παζάρι, όπου βρίσκομε πρώτα μερικά καταστήματα με ρουμελιώτικες κάπες των ψαράδων, μερικούς ράφτες και πιο πέρα τεχνίτες που κατασκευάζουν τενεκέδενια και χάλκινα πιάτα. Στέγες που πρόσχουν, μερικές φορές καλαμένιες ωάθες, είναι η μόνη προστασία από τον ήλιο. Μετά ερχόμαστε στο Παζάρι των υφασμάτων, όπου άντρες, οι περισσότεροι Τούρκοι, κατασκευάζουν αυτό το αντικείμενο δεξιά και αριστερά. Το Ζαι-Παζάρι ενώνεται με αυτό και ακόμη εκείνο με τα υφάσματα και χαλιά. Λίγο πιο μακριά δερματέμποροι, που επίσης κατεργάζονται τομάρια. Στα δεξιά βρίσκεται ένα καφενείο με ωραίους ξυλόγυπτους παραστατός, τους καλύτερους του είδους τους στη Λευκωσία. Αυτός ο δρόμος με τα Παζάρια έχει κοντά στο τέλος του και μερικά καταστήματα που προμηθεύουν ξυλεία, μαρμάρινες πλάκες και πιθάρια από άσπρη πέτρα και τελειώνει σε μερικά καταστήματα των βαφέων στο μικρό Τζαμί το Μεχμέτ Σεΐτ Τζαμί. Κοντά στην είσοδο του Παζαριού των υφασμάτων βρίσκεται ακόμη ένα, όπου πουλούνται μπότες και δέρματα και συνεχίζεται σε δυο τμήμα-

τα, ένα για φάρμακα και άλλο στα δεξιά για τρόφιμα. Ακολουθώντας αυτό το δρομίσκο ερχόμαστε σε μικρά διαμερίσματα, όπου κατασκευάζονται τούρκικες κουβέρτες και στουπιά με διάφορα μοτίβα σχηματισμένα από τις ραφές τους. Πιο πέρα μπορεί κανείς να προμηθευτεί τούρκικες παντούφλες από καταστήματα που φτάνουν μέχρι την Αγία Σοφία. Συνεχίζοντας το δρόμο μας στην ίδια κατεύθυνση ερχόμαστε στο τμήμα των αργυροχών, απέναντι στο Βαπτιστήριο και πιο πέρα στα μαγαζιά με τα όπλα.

Aν τώρα γυρίσουμε πίσω στο σημείο από όπου ξεκινήσαμε, οδηγούμαστε στο μεγάλο Παζάρι των τροφίμων. Εδώ βλέπουμε κίτρα, ψωμί, κολοκάσι, αγγινάρες των Ιεροσολύμων, καρότα, ραπάνια, γόγγύλια, σταφιδές, φοινίκια, κάστανα, καρύδια, μεγάλα αμύγδαλα, ζαχαρωτά, σπόρους παπαρούνας σκύλου περιπλανώνται εδώ, ιδιαίτερα τα βράδια, όταν διαλέγουν τα έρημα Παζάρι για τα παιγνίδια τους στους σωρούς της ακαθαρσίας και σκόνης, που είναι πεταγμένα από τους κατοίκους των γύρω σηπτών πάνω από τα κατώφλια. Μετά δεν ακούγεται τίποτε εκτός από αυτά τα άθλια ουρλαυχτά, αν κάποιος έχει αρπάξει ένα λερωμένο κόκκαλο, ή ακόμα κάπου-κάπου οι βραχιοί κρωμοί των κορακιών στην κορφή κάπου πηλού δέντρου ή μιναρέ. Εκτός από αυτούς τους απαίσιους θορύβους, η πιο βαθειά σιωπή κυριαρχεί παντού, και μόνο κάπου-κάπου μια γυναίκα ή ένας άντρας ντυμένοι στα άσπρα, με ένα φανάρι γλυπτρά κατά μήκος του τείχους.

Aπό τα άλλα παζάρια — που είναι ξεχωριστά — πρέπει ν' αναφέρουμε το Γυναικοπάζαρο, που είναι ανοιχτό την Παρασκευή και όπου πωλούνται όλα τα είδη κεντημάτων και συναφή ειδή. Οι πωλητές, κυρίως ελληνίδες γυναίκες, είναι μοναδικά φλύαρες, ενώ έχουν απλωμένα τα εμπορεύματά τους στα πόδια, στη γειτονική περιοχή του κυρίως Παζαριού. Εδώ βλέπουμε σαρώνυ μερικά καρπούς και ψαράδια, και χαλβά, που είναι ένα ειδικό είδος σπόρου και λάδι σουσαμιού. Όλα αυτά ζυμώνονται στο καζάνι για μια περίπου ώρα, μετά χύνονται σε επιπέδο τενεκέδενιο πιάτο και μετά από μια ώρα είναι έτοιμος. Η εργασία αυτή διαρκεί περίπου πέντε μέχρι επτά ώρες.

Ένα μικρό Παζάρι για τα κρέας συνδέει το μεγάλο Παζάρι τροφίμων με το Παζάρι των πανδοχείων, που αρχίζει από ένα τύμβο κάτω από ένα ελθόδεντρο. Τούρκικα κουτάλια, ξύλινα ή από κέρατο για το πιλάφι (ρύζι και αρνίσιο κρέας), εξυπέρτηση σε τραπέζια, και λίγο πιο πέρα οι κατασκευαστές κεριών δίνουν ένα διαφορετικό τόνο στη σκηνή.

Σε όλα αυτά τα μέρη το πιο ποικιλόχρωμο πλήθος στον κόσμο τρέχει πάνω και κάτω, ιδιαίτερα πριν το μεσημέρι: Χωρικοί με επιδεικτικά ενδύματα, τούρκισσες καλυμμένες με βέλο, αγόρια με ορθάνοιχτα μάτια. Εδώ συγκρουόμαστε με μαγαζί σαλεπού που βρίσκεται σε αμάξι (ένα είδος τσαγιού που ο κόσμος πίνει τα χειμωνιάτικα πρωινά). Εδώ απέναντι σε πλανώδιους πωλητές λαδιού,

(ζώστρα), μερικά από αυτά βαμβακομέταξα (μισό βαμβάκι), μαντηλάκια από φίνο λινό τσερβέδες για τις τούρκισσες, μερικές φορές πολύ άσχημους με χρωστικά λουλούδια στις γωνιές άτεχνα κεντημένα, που τα χρησιμοποιούν στους τούρκικους γάμους. Σκουφώματα (λωρίδες για να στερεώνουν το φέσι ή το κόκκινο κάλυμμα στο μέτωπο) βαμβακέρες και μεταξωτές κορδέλλες, μερικές άσπρες και μαύρες για διακόσμηση του γυναικείου κεφαλόδεσμου, ασημένιες στηλινές δανδέλλες, που χρησιμοποιούνται ακόμη και σαν μαντήλια τζέπης, τεχνητά λουλούδια από γάζα, μικρές παιδικές κάπες και σκουφάκια καμωμένα από εξωτερικό ύφασμα, σκούφους σε παράξενα σχήματα με θαυμάσια μοτίβα, χειροποίητες βαμβακέρες κάλτσες, πλεχτά πορτοφόλια, ένα γρόσι (περίπου δυόμισι πέννες) το ένα, πλεχτά σακούλια για τον καπνό — μερικά από αυτά είναι χρωματιστά, άλλα καμωμένα από εξωτερικό με χρυσοκλωστή, εξωτερικά γυάλινα βραχιόλια και περιδέραια καμωμένα με χάντρες. Θα βρεις ακόμη πήλινες κανάτες με μιτερό στόμιο, μερικές λεπτοκαμωμένες με δυο χειρολαβές. Ζαχαρωμένα αμύγδαλα, τούρκικα λοκούμια (ραχάτ-λουκούμι), φανταστικά πουλιά και άλλα κατασκευάσματα καμωμένα με χρωματιστή ζάχαρη, τούρτες, ένα κιτρινό γλυκόσιμα καμωμένο με μέλι, μερισιόκοκα, μούρα που ονομάζονται «τριμίσια», που ο κόσμος τα τρώει με ψωμί, φρούτα, μπιζέλια, κάστανα, πορτοκάλια, φοινικιά και σαπούνι.

Σε μικρή πλατεία δίπλα στο Παζάρι του Ιπλίκ Τζαμί, τούρκισσες πουλούν βαμβακέρα ειδή. Λίγο πιο πέρα υπάρχει ένας δρόμος, το «Σοκκάκι του Κλημάτου», με κληματαριά χοντρή όσο το πόδι ενός άντρα που διακλαδώνεται σε όλο το δρόμο. Μπροστά από το Χάνι Κουμαριτζιλλάρ είναι ένα κτήριο, όπου φέρουν για πάληση κριθάρι και άλλα σιτηρά. Το κριθάρι βρίσκεται σε σακκιά. Δίπλα βρίσκονται διάφορα μαγειρεία, που φτάνουν μέχρι τη σιωπή της κριθαρίας. Στη γειτονική περιοχή του κυρ

η «κατερίνα κορναρό»

TOU V. TOVITSETTI

ανδρεα ιακωβου

Hταία από τις όπερες του Ντονιτσέττι που παραστάθηκε κατά την διάρκεια της ζωής του μουσουργού, στις 18.1.1844. Ο πρόλογος του έργου διαδραματίζεται στη Βενετία, ενώ το υπόλοιπο έργο στη Λευκωσία της Κύπρου.

Το πρελούντιο στην όπερα είναι μια βαρκαρόλλα. Επίκειται ο γάμος της Κατερίνας (σοπράνο) με έναν νεαρό Γάλλο υπόπτη, τον Τζεράρντο (τενόρο). Μετά από ένα για τους προσκεκλημένους στο γάμο, ένα σόλο φλάσιο εισάγει στο ερωτικό ντουέτο Κατερίνας-Τζεράρντο. Ξαφνικά εμφανίζεται ο Μοτσενίγκο (Βαθύφωνος) και στέλλει τους προσκεκλημένους μακριά. Ο εγωισμός και η απειλητικότητα του Μοτσενίγκο διαγράφονται έντονα. Αποκαλύπτει ότι ο Λουζινιάνο, βασιλιάς της Κύπρου, ζήτησε την Κατερίνα σε γάμο, και ότι η απόφαση του Συμβουλίου των Δέκα της Βενετίας είναι ότι ο γάμος της Κατερίνας με τον Τζεράρντο πρέπει να αποτραπεί. Ο ίδιος ο πατέρας της Κατερίνας προστάζει τον Τζεράρντο να ξεχάσει την κόρη του. Έχοντας μάθει η Κατερίνα από τον Μοτσενίγκο πως ο Τζεράρντο θα θανατώθει επί τόπου αν εκείνη προσπαθήσει να φύγει μαζί του, η Κατερίνα δεν ξέρει τι να κάνει.

Η επόμενη σκηνή εκτυλίσσεται στο υπνοδωμάτιο της Κατερίνας αργότερα το ίδιο βράδυ. Από τα παράθυρα της ακούγονται οι γονδολιέρδες να τραγουδούν. Στην Κατερίνα έρχεται ένα γράμμα από τον Τζεράρντο που την πληροφορεί ότι αυτός θα γυρίσει για να κλεφτούν. Η Κατερίνα γίνεται όλο και πιο ανυπόμονη.

Στη συνέχεια ο πατέρας της και ο Μοτσενίγκο έρχονται για να της πουν ότι οποιαδήποτε απόπειρα να κλεφτεί μέτων Τζεράρντο θα έχει σαν ακαριαίο επακόλουθο την θανάτωση του αγαπημένου της, γι' αυτό και η Κατερίνα πρέπει να απομακρύνει από κοντά της λέγοντας του ότι πια δεν τον αγαπά.

Έτσι και γίνεται. Αρχίζει η πρώτη πράξη. Η Κατερίνα είναι πια βασιλίσσα της Κύπρου. Μια πλατεία στη Λευκωσία: Σαν πρεσβευτής της Βενετίας στην Κύπρο ο Μοτσενίγκο είναι αποφασισμένος να προλείψει το έδαφος για να γίνει η Κύπρος κτήση της Βενετίας. Μαθαίνει όμως ότι ο Τζεράρντο βρίσκεται στην Κύπρο και οργισμένος αποφαίνεται ότι η θάλασσα είναι ταριχαστό μνήμα για τους πρόδοτες, και αρχίζει την υπόσκαψη του βασιλιά της Κύπρου Λουζινιάνο.

Ο Λουζινιάνο είναι ενήμερος για τη συνωμοσία των Ενετών εναντίον της εξουσίας του, και θλίβεται που η δύστυχη Κατερίνα έχει γίνει ακούσιο όργανο στην Βενετσιάνικη ραδιουργία.

Οι πληρωμένοι δολοφόνοι των Ενετών είναι πανέτοιμοι πα. Ακούγονται ξαφνικά αλαλαγμοί μάχης. Ο Τζεράρντο ακούγεται να φωνάζει για βοήθεια, επεμβαίνει όμως ο Λουζινιάνο και τον σώζει από τους διώκτες του. Ο Τζεράρντο υπόσχεται να προστατεύει τον Λουζινιάνο σαν αδελφό του, ενώ ο Βασιλιάς λυπάται που η Κατερίνα έχει μπλεκτεί σε μια τέτοια ιστορία.

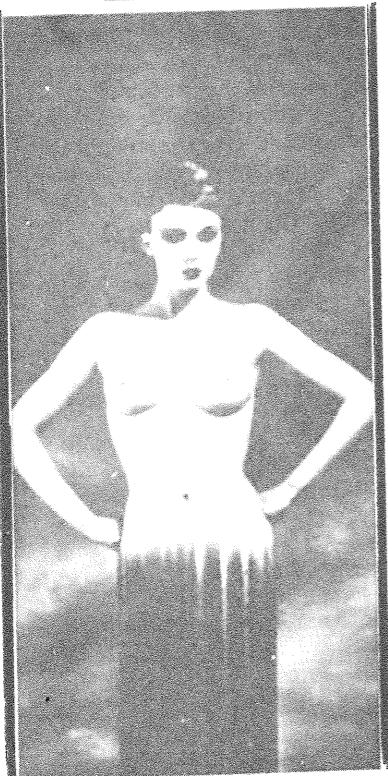
Η δεύτερη σκηνή της πρώτης πράξης ξετυλίγεται στο διαμέρισμα της Βασιλίσσας της Κύπρου στο ανάκτορό της στη Λευκωσία. Μπαίνει ο Λουζινιάνο: είναι τώρα αδύνατος και άφρωστος επειδή του δηλητηριάζουν, κρυφά και μεθοδικά, οι εχθροί του. Της λέει επίσης, ότι ξέρει τον λόγο που είναι πάντα τόσο λυπημένη. Η Κατερίνα δεν μπορεί πα να αντέξει την τραγική μεγαλοψυχία του αντρός της. Σύντομα η Κατερίνα και ο Τζεράρντο συναπαντώνται απρόσμενα. Ο Τζεράρντο της αποκαλύπτει ότι είναι μέλος των Ιπποτών της Ρόδου. Καταλαβαίνουν και οι δύο ότι ο ακατάλυτος έρωτας τους πρέπει, δυστυχώς, να υποταχτεί και να εξιδανικευθεί.

Ο Τζεράρντο αποκαλύπτει ακολούθως, στην Κατερίνα το σχέδιο του Μοτσενίγκο να δηλητηριάσει τον Λουζινιάνο, αλλά ξαφνικά εμφανίζεται ο Πρεσβευτής και συνωμότης Μοτσενίγκο και απειλεί ότι θα καταγγείλει την Κατερίνα σαν μοιχαλίδα καὶ θα την κατηγορήσει ότι αργοσκότωνε με δηλητήριο τον άντρα της. «Ποιος θα σε υπερασπιστεί τότε;» την ρωτά. «Έγω!» λέει ο Λουζινιάνο, καθώς εμφανίζεται.

Η σύντομη δεύτερη, και τελική, πράξη αρχίζει με ένα πρελούδιο που περιγράφει παραστατικά τις μάχες που μαίνονται στους δρόμους της εντός των τοιχών Λευκωσίας, μπροστά από το ανάκτορο, ανάμεσα στους Ενετούς συνωμότες και τους οπαδούς του Λουζινιάνο.

Το φινάλε της όπερας έφτασε σε μας και σε δύο γραφές. Στη αρχική κατακλείδα η Κατερίνα τραγουδά ενώ ο Λουζινιάνο ψυχορραγεί. Στο νέο φινάλε, που τραγουδήθηκε στην Πάρμα τον Φεβράριο του 1845, ο Τζεράρντο πεθαίνει στην μάχη. Και στις δύο παραλλαγές η όπερα τελεώνει με την χήρα Κατερίνα, ολομόναχη να προσπαθεί να κυβερνήσει την αιματοκυλισμένη Κύπρο.

Η όπερα αυτή ήταν παραμελημένη μέχρι τις 28 Μαΐου, 1972 όταν ξαναπαραστάθηκε, μέσα από τόσα χρόνια, στο Σαν Κάρλο με την Leyla Gencer στον επωνυμό ρόλο. Έξι βδομάδες αργότερα η Caballé παρουσίασε την όπερα σε μια συναυλία. Από τότε η όπερα παραστάθηκε στη Βαρκελώνη και στη Νίκαια. ■

ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ

ελενα τουμαζη
ρεμπελίνα

Έχουμε και λέμε: Το κλειδί της πόλης
Το κλειδί του δωματίου
Το κλειδί της καρδιάς
και για σας φίλες μου, το κλειδί του σπιτιού των γυναικών.

Το κλειδί:

* * *

Ένα εργαλείο που ανοίγει. Που επιτρέπει είτε την είσοδο είτε την έξοδο· και ταυτόχρονα εμποδίζει, είτε την είσοδο είτε την έξοδο. Είναι ένας τρόπος που επινόησε ο άνθρωπος για να ορίζει και να ξεχωρίζει τα δικά του. Τους χώρους του. Εξωτερικούς ή εσωτερικούς. Γι' αυτό υπάρχουν και τα μεταφορικά κλειδιά που 'ναι και τα πιο παντοδύναμα.

Το κλειδί:

* * *

μεταφορά του πέους και αυτό, όπως εξ άλλου κάθε πολιτιστικό εργαλείο, μέσο-φορέας-σχήμα.

Είναι το στοιχείο που όταν το αποκτήσει, μπορείς να «μεταφερθείς» μακριά από τη μάνα το οποίον μεταφράζεται μέχρι τώρα, να γίνεις κύριος της, να την εξουσιάσεις. Παίρνοντας και φέρνοντας την όπου θέλεις εσύ. Κάνοντας την κτήμα σου.

Αυτό, στην ιστορία του ανθρώπου, ονομάζεται πολιτισμός. Ανεξαρτησία. Όταν είσαι κύριος κλειδιών. Όταν έχεις τα κλειδιά της πόλης.

Και αποφασίζεις εσύ ποιος θα μπει και ποιος θα βγει, ποιος θα φανεί και ποιος θα αφανιστεί, ποιος θα μιλήσει και ποιος θα μιλήθει.

* * *

Υπάρχει ακόμη το κλειδί που ονειρεύεται να κρατώ σφιχτά στο χέρι όταν με κεραύνωσες με το μίσος σου... αυτό που προσπαθούσα να μη χάσω... και το άλλο κλειδί, που μου ξανάδωσε εκείνη με το βλέμμα της αγάπης της.

Να η πορεία:

Φυλακή: Βλέμμα γενετήσιο: Προβολή: Σχεδιασμα εργαλείου:
Κατασκευή: Χρήση εργαλείου: Έξοδος: Ελευθερία.

* * *

Όταν τώρα κάποιος σου κλέψει τα κλειδιά την ώρα που είσαι κλεισμένος μέσα είναι φανέρω ότι προσπαθεί να σε κρατήσει σε απομόνωση. Φυσικά τέτοιοι κλέφτες είναι αυτοί που συνήθως αγνοούν είτε τα μεταφορικά κλειδιά, είτε το οντως πραγματικό που 'ναι εκείνο της καρδιάς. Αυτό όμως είναι μιά άλλη ιστορία.

Ευχαριστώ

μικρή εισαγωγή στην εννοια της διαφοράς

(Απάντηση στον προβληματισμό
Εθνισμός-διεθνισμός/Γυναίκα)

Προ-φέρω τη φραση: Είμαι γυναίκα
(φράζω, συνφράζω, φραγμα, όριο,
λέγω, διαλέγω, διαλέγομαι)

Είμαι γυναίκα

την προφέρω ελληνικά

Μία άλλη γυναίκα μπορεί να την προφέρει τούρκικα

Την ίδια ακριβώς φράση

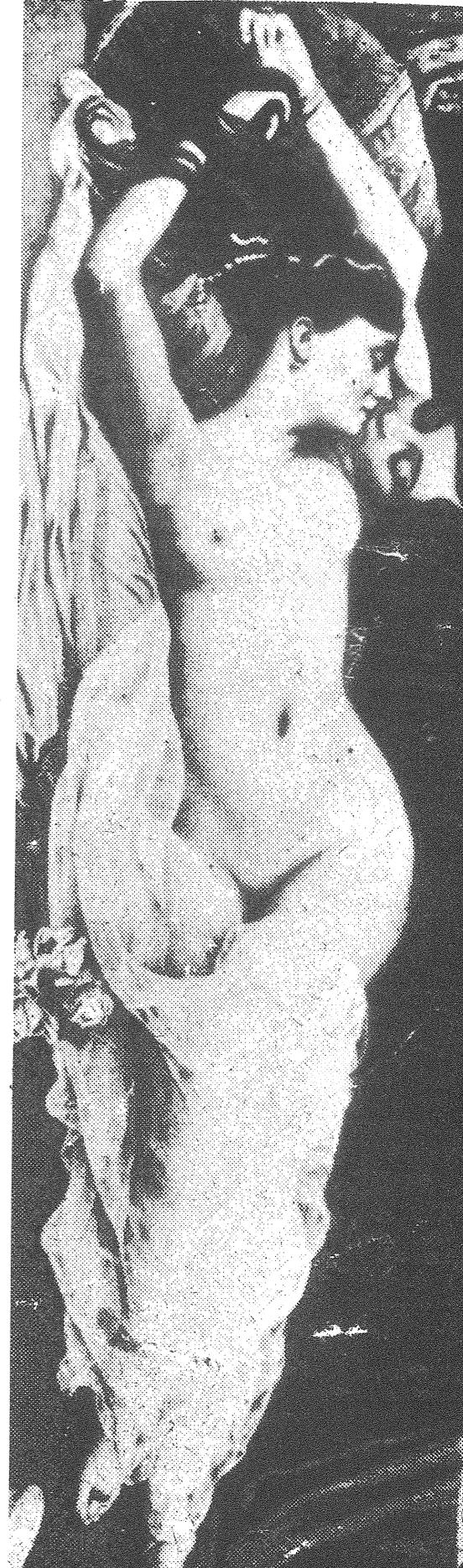
Και αυτό, σα βίωμα σαν αισθηση, σαν νόηση, θα 'ναι ταυτόσημο με την ελληνική φράση. Θα 'ναι ένα σώμα που δηλώνει με λέξεις τη συνείδηση της ύπαρξης του, της σεξουαλικότητας του.

Μία και αυτό που διαφοροποιεί τα σώματα είναι το φύλο, όπως η γλώσσα είναι αυτό που διαφοροποιεί τους πολιτισμούς, τα φύλα ή τις φυλές.

'Ετσι μια Τούρκα γυναίκα, είναι γυναίκα.

Και η τούρκικη γλώσσα ααφαλώς, σε κάποιο στάδιο πολιτιστικής ωρίμανσης, θα μπορεί να την οδηγήσει σ' ένα τέτοιο επίπεδο γνώσης, ώστε να γίνει φανερή στον εαυτό της... (Δεν είναι;)

Ανακάλυψα ότι στη γλώσσα μας το πρώτο όνομα της ειρήνης είναι το όνομα Αστερία.

μικρα σχιζοφρενικά διηγήματα

Κύκλος αιμάτινος. Δώδεκα γέννες. Η Αφροδίτη άφησε απογόνους που δεν ξεκολούν εύκολα απ' το κρεβάτι. Το σπίτι δίπλα απ' την Αγία Παρασκευή. Κανείς δεν έχει περπατήσει ακόμη την σκάλα απ' την αυλή με το άγιασμα. Μικρός άκουγα πώς βγάζει στο σπίτι της γιαγιάς στην έξω βρύση. Μεγάλος πια στους εφτά αει-Γιώγηδες.

Μετά την πρώτη γέννα ο θάνατος. Κι έτσι ανάμεσα στην τρέλλα αυτή και τον έρωτα η μάνα μου έβλεπε τα βράδια το εικόνισμα να μπαίνει απ' το παραθύρι και μέσα απ' τον τοίχο να κάθεται στην μουριά της αυλής με την μεγάλη άσπρη βούρνα από μάρμαρο ακουμπισμένη στο κορμό της.

Η μουσική μίασμα και ξόρκι. Γυμνός παίζοντας βιολί στη πίσω πόρτα και περπατώντας μέχρι τη μουριά ο πατέρας μου τραγουδούσε το ώρα καλή...

Η ιστορία αυτή για βράδια μέχρι που φύγανε για την πόλη. Το σπίτι είναι της παναγιάς. Τελικά έγινε Supermarket.

ρους αγκάθια θυμάρι και μυρωδιά από λιβάνι. Μόλις έσκυψε το κεφάλι είδε την πρώτη πόρτα. Πέντε τρύπες. Δύο στα δεξιά δύο στην αριστερά και μια από πάνω. Έβγαλε απ' την ταύτη του το σκοινί και κρέμασε το κεφάλι πάνω απ' τη πόρτα. Σε λίγο έπαιζε φυσαρμόνικα και μασούλαγε φυστικία.

* * *

Τριάντα πέντε χρόνια τόσα μέτρησε μικριά απ' την πατρίδα. Διάλεξε την άνοιξη να γυρίσει. Εμπορική αμαξοστοιχεία Σόφια-Κουλάτα-Στρυμώνας-Θεσσαλονίκη-Αθήνα. Το βαγόνι μόνο στις ράγες περιμένει με τις ώρες την συνάντηση από Αλεξανδρούπολη. Βροχή. Οι ράγες γυαλίζουν και χάνονται στο σκοτάδι. Βγάζει από ένα πλαστικό σακουλάκι ένα και μοναδικό γράμμα. Κάποιο όνομα στα πολωνέζικα ευοϊσμός Θεσσαλονίκη Crecja. Έφυγα το 49... κάτι περισσότερο από τριανταπέντε. Όλες οι λέξεις μπερδεμένες μνήμες και ήχος. Μια πατρίδα που την κουβαλά μα και που δεν θυμάται τίποτα. Της δίνω ένα πεντακοσάρικό για ταξι. Την βλέπω απ' το βαγόνι που στέκεται με μια μόνο βαλίτσα.

Η έξοδος από κει δεξιά.

Παίξοδος. Για που. Σταματώ. Δεν λέω τίποτα. Τη βλέπω μονάχα να φεύγει.

Εκεί λίγο πιο κάτω απ' τον Στρυμώνα. Στη Β' θέση. Καθότανε με μια μεγάλη μαντήλα στο κεφάλι της.

Θα δω πρώτα άλλος λέει αυτό άλλος το άλλο αν δεν δω με τα μάτια μου δεν πιστεύω... φωβάμαι.

Στο καλό γιαγιά. Δες με τα μάτια σου όπως βλέπουμε όλοι. Είναι σίγουρο πώς δεν θα σε ξαναβρήνω να μου πεις τι είδες και τι άκουσες. Εμείς πάντως λίγα βλέπουμε κι ακούμε ακόμα πιο λίγα.

Αυτό ακριβώς είναι η Ελλάδα γιαγιά. Αυτή η ερημιά του Στρυφώνα τα άδεια βαγόνια η βροχή που ομορφαίνει το σταθμό. Η σιωπή. Η ελληνική σημαία. Η στολή και το καππέλο του σταθμάρχη. Το λαθραριό κρέας που έφερε ο υπαλλήλος του ΟΣΕ από τη Βουλγαρία μαζί με το τυρί.

- Με συγχωρείτε θα πάρω το αεροπλάνο και θα φύγω. Μια σταγόνα αίμα είσταξε στο άσπρο της φόρεμα. Τρόμαξε απ' τον ήχο της σταγόνας στο ρουχό. Από εκείνη τη στιγμή δεν του ξαναμίλησε.

Γύρισε στον καθρέφτη το κεφάλι.

Αρχισε να κλείνει και το άλλο του μάτι.

Αρχισε να τρέχει. Ανάμεσα σε φαντά-

ρους αγκάθια θυμάρι και μυρωδιά από λιβάνι. Μόλις έσκυψε το κεφάλι είδε την πρώτη πόρτα. Πέντε τρύπες. Δύο στα δεξιά δύο στην αριστερά και μια από πάνω. Έβγαλε απ' την ταύτη του το σκοινί και κρέμασε το κεφάλι πάνω απ' τη πόρτα. Σε λίγο έπαιζε φυσαρμόνικα και μασούλαγε φυστικία.

Τι περιμένεις να δεις γιαγιά. Εκεί

την τελευταία πυροσβεστική συνέχισης καβάλα στο ποδήλατο. Οι ήχοι απ' την μπάντα έφτασαν κι' όλας στ' αυτά του. Ήταν έτοιμος να περάσει μπροστά από την εξέδρα των επισήμων. Εκεί στο τσακ, όμως δεν πρόλαβε. Μετά από κάθη παρέλαση τρέχει ο κόσμος να σφίξει το χέρι του προέδρου. Δεν πρόλαβε - χάθηκε μέσα στο πλήθος. Κι ειδεί και την μαύρη μερσεντές να φεύγει μακριά. Ήθελε να δει τον πρόεδρο.

* * *

Η μεγάλη κηδεία περνούσε μπροστά απ' τον άγνωστο στρατιώτη. Ο κόσμος μονάχα απ' την μια πλευρά, μονάχα πλάτες. Δεν πήγαινε άλλο. Η Αφροδίτη ξαπλωμένη στο φέρετρο με το σάβανο ανάμεσα στα δόντια της. Μπροστά ο Παύλος, ένα άσπρο μαξιλάρι με τα στέφανα. Η πύλη. Πέντε σκαλιά κι' η εισόδος. Ο καντηλανάφτης ανέμιζε το κλειδί στο χέρι. Η μάνα μου δεν μπήκε. Μονάχα οι παπάδες οι δύο. Ο ένας στα υπέρ. Χρώμα σταθερό κι ο άλλος, μαύρο μέχρι λίγο πιο κάτω απ' τους ώμους κι' ύστερα κόκκινο. Ανέβηκε το πρώτο σκαλι. «Θέλω ν' αλλάξω το πετσί μου δεν αντέχω πια». Ο άλλος με τα μάύρα δεν μιλαγε. Φτάσανε στην αυλή. Ο μαντρότοιχος με μούχλα και κίτρινες μαργαρίτες. «Ανοιξε τα δύο του πόδια και στάθηκε. Διπλά ακριβώς στη γη ένα κομμάτι σκοινί. Ανοιξε το ράσο κι' άρχισαν να τρέχουν απ' το κορμί του χιλιάδες ντομάτες.

Στις μια, μια «καβασάκι» πεντακοσάρια. Άρχισε να βρέχει. Έβγαλε το κεφάλι απ' το πέτρινο παράθυρο το σχοινί πάντα στο ποτάμι. Δώδεκα και είκοσι πέρασε μια σαύρα. Δεν είδε.

Περίμενε την γόνδολα. Τίποτα. Δύο και δέκα και έντεκα και δώδεκα στα δεκατρία πήδησε. Ήταν ο αριθμός που έπαιρνε πάντα όταν άφηνε το πάλτο της στο Βεστιάριο του μεγάλου ζενοδοχείου.

Την άλλη μέρα στις 6+20 την βρήκανε πάνω στη μηχανή κάπου στην εθνική οδό μ' ένα δερμάτινο μπουφάν και τη βροχή να στάζει απ' τα μαλλιά της.

Διπλώσε τα δύο δάχτυλα στη πιο λεπτή χορδή της κιθάρας κι άρχισε να περπατά προς τα κάτω - όπως κάνουμε σ' ένα τραπέζι τα ποδαράκια ενός παιδιού. Εμένα πάντα μου θυμίζει ξυλοπάπουτσα. Ήρθε στο μυαλό του η σαρανταποδάρούσα του Λούνα Πάρκ και άρχισε να τρέχει σαν τρελλός πάνω στη τεντωμένη χορδή. FAMITONIO ΣΟΛ HMITONIO λα HMITONIO μέχρι που έφτασε πάνω απ' τη μεγάλη τρύπα. Κοίταξε για μια στιγμή μέσα φώναξε τ' όνομα του κι' άκουσε τον αντίλαο της φωνής του. Τέντωσε τα πόδια του. Μια περιεργή κίνηση του κεφαλιού του έδειχνε όλη αυτή την επιθυμία για ζωή. Πήδηξε μέσα. Ήταν η τελευταία φορά που τον είδα.

Διπλώσε τα δύο δάχτυλα στη πιο λεπτή χορδή της κιθάρας κι άρχισε να περπατά προς τα κάτω - όπως κάνουμε σ' ένα τραπέζι τα ποδαράκια ενός παιδιού. Εμένα πάντα μου θυμίζει ξυλοπάπουτσα. Ήρθε στο μυαλό του η σαρανταποδάρούσα του Λούνα Πάρκ και άρχισε να τρέχει σαν τρελλός πάνω στη τεντωμένη χορδή. FAMITONIO ΣΟΛ HMITONIO λα HMITONIO μέχρι που έφτασε πάνω απ' τη μεγάλη τρύπα. Κοίταξε για μια στιγμή μέσα φώναξε τ' όνομα του κι' άκουσε τον αντίλαο της φωνής του. Τέντωσε τα πόδια του. Μια περιεργή κίνηση του κεφαλιού του έδειχνε όλη αυτή την επιθυμία για ζωή. Πήδηξε μέσα. Ήταν η τελευταία φορά που τον είδα.

Διπλώσε τα δύο δάχτυλα στη πιο λεπτή χορδή της κιθάρας κι άρχισε να περπατά προς τα κάτω - όπως κάνουμε σ' ένα τραπέζι τα ποδαράκια ενός παιδιού. Εμένα πάντα μου θυμίζει ξυλοπάπουτσα. Ήρθε στο μυαλό του η σαρανταποδάρούσα του Λούνα Πάρκ και άρχισε να τρέχει σαν τρελλός πάνω στη τεντωμένη χορδή. FAMITONIO ΣΟΛ HMITONIO λα HMITONIO μέχρι που έφτασε πάνω απ' τη μεγάλη τρύπα. Κοίταξε για μια στιγμή μέσα φώναξε τ' όνομα του κι' άκουσε τον αντίλαο της φωνής του. Τέντωσε τα πόδια του. Μια περιεργή κίνηση του κεφαλιού του έδειχνε όλη αυτή την επιθυμία για ζωή. Πήδηξε μέσα. Ήταν η τελευταία φορά που τον είδα.

Διπλώσε τα δύο δάχτυλα στη πιο λεπτή χορδή της κιθάρας κι άρχισε να περπατά προς τα κάτω - όπως κάνουμε σ' ένα τραπέζι τα ποδαράκια ενός παιδιού. Εμένα πάντα μου θυμίζει ξυλοπάπουτσα. Ήρθε στο μυαλό του η σαρανταποδάρούσα του Λούνα Πάρκ και άρχισε να τρέχει σαν τρελλός πάνω στη τεντωμένη χορδή. FAMITONIO ΣΟΛ HMITONIO λα HMITONIO μέχρι που έφτασε πάνω απ' τη μεγάλη τρύπα. Κοίταξε για μια στιγμή μέσα φώναξε τ' όνομα του κι' άκουσε τον αντίλαο της φωνής του. Τέντωσε τα πόδια του. Μια περιεργή κίνηση του κεφαλιού του έδειχνε όλη αυτή την επιθυμία για ζωή. Πήδηξε μέσα. Ήταν η τελευταία φορά που τον είδα.

Διπλώσε τα δύο δάχτυλα στη πιο λεπτή χορδή της κιθάρας κι άρχισε να περπατά προς τα κάτω - όπως κάνουμε σ' ένα τραπέζι τα ποδαράκια ενός παιδιού. Εμένα πάντα μου θυμίζει ξυλοπάπουτσα. Ήρθε στο μυαλό του η σαρανταποδάρούσα του Λούνα Πάρκ και άρχισε να τρέχει σαν τρελλός πάνω στη τεντωμένη χορδή. FAMITONIO ΣΟΛ HMITONIO λα HMITONIO μέχρι που έφτασε πάνω απ' τη μεγάλη τρύπα. Κοίταξε για μια στιγμή μέσα φώναξε τ' όνομα του κι' άκουσε τον αντίλαο της φωνής του. Τέντωσε τα πόδια του. Μια περιεργή κίνηση του κεφαλιού του έδειχνε όλη αυτή την επιθυμία για ζωή. Πήδηξε μέσα. Ήταν η τελευταία φορά που τον είδα.

Διπλώσε τα δύο δάχτυλα στη πιο λεπτή χορδή της κιθάρας κι άρχισε να

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ

Γαλαξίας

βδ 2/2

(*La Voie Lactée*) των Luis Bunuel και Jean Claude Carrière. Γαλλία 1969. Με τους Paul Frankeur, Laurent Terzieff, Michel Piccoli, Pierre Clementi. Έγχρωμη 101'. Η ταινία έχει ως θέμα τον χριστιανισμό, και το αναπτύσσει μέσα από τρία επίπεδα. α) Σκηνές από τη ζωή του Χριστού. β) Σκηνές από την ιστορία της Χριστιανικής Εκκλησίας και των αιρέσεων. γ) Σκηνές αύρων με συζητήσεις για τις αιρέσεις. Άξονας της είναι το οδοιπορικό δύο αλτήνων που πηγαίνουν προσκύνημα και που περνούν συγκέντρως από το παρόν στο παρελθόν τη μετακινούνται στην ιστορία αλλάζοντας απλώς φορεσιές. Την ίδια ανατροπή υφίστανται και οι χώροι, ενώ διάφορα θαυμάτα γίνονται μπροστά στη θεάτρη με εμφανίσεις και εξαφανίσεις προσώπων. Το καταλυτικό χώμαρο του πάντα επαναστάτη και δηλωμένου άθεου Λουίς Μπουνουέλ, η σουρεαλιστική και αιχμηρή ματιά του πάνω στη θρησκεία οδήγουν στο συμπέρασμα πως ο άνθρωπος δεν έχει ανάγκη από θάυματα, μιθών ή στυλούτες αλλά πως «ο άνθρωπος είναι η μοίρα του ανθρώπου».

Το χρώμα του ροδιού

βδ 23/2

(*Nras Gouyne*) του Sergio Parajanov. ΕΣΣΔ 1969. Με τους Solino Chiarelli, M. Alekhanian. Έγχρωμη 73'. «Αριστούργηματικό οπτικό πόνιμα» έχει χαρακτηριστεί αυτή η ταινία του Αρμενίου Σεργκέι Παραζάνοφ, που δεν έχει ιστορία μιθό. Σε πρώτο επίπεδο είναι αιρέσμένη στον ερωτικό Αρμένιο τραγουδόποιο Άρουβην Σαγιανίν, που δολοφονήθηκε από Πέροες επιδρομείς το 1795. Ο Παραζάνοφ δεν εξιστορεί την περιπέτεια του

Καθρέφτης

βδ 9/2

(*Zerkalo*) του Andrei Tarkovsky. ΕΣΣΔ 1975. Με τους Margarita Terechova, Oleg Yankovski, Larissa Tarkovskaya. Έγχρωμη 105'. Λυρική αυτοβιογραφία, ύμνος στη μπέρα σύζυγο, στη γη-μπέρα, αυτό το έργο που για αρκετό καιρό ήταν «απαγορευμένο για εξαγωγή» είναι μια ταινία που ασχολείται με τη μάταιη ανάζητη της πρεμιάς στην καρδιές σε μια «αϊνώνια Ρωσία», όπου η ιστορία υποβιβάστηκε σε μια κατάσταση φυγής, θαύματος. Ο ήρωας, που είναι ο ίδιος ο Ταρκοφός ανακαλεί εικόνες από τα παδικά του χρόνια, σημαδεύειντας από την εγκατάλειψη του πατέρα και την αναμονή της μάνας, κατάσταση που διώνει και σαν ενήλικος εγκαταλείποντας με τη σειρά τη γυναίκα και τα παιδιά τους. Οι δύο γυναίκες, μάνα και αιζήνος ταυτίζονται στο μασάλ του κι οιδιός μέσα από το γιο του δριάκει τα αγόρια που ήταν καποτε, όταν η όμορφη μπέρα άπλωνται τα μαλλιά της σ' ένα κάδο νερού για να λουστεί.

Μια μέρα ένας έρωτας

βδ 16/2

(*One from the heart*) του Francis Ford Coppola. ΗΠΑ 1982. Με τους Frederic Forrest, Teri Carr, Nastasia Kinski. Έγχρωμη 97'. «Ένα νεαρό ζευγάρι που ζει στο Λας Βέγκας χωρίζει ώστερα από πέντε χρόνια. Ο καβένας γυρεύει νέους εραστές μέσα στο πλήθος που πανηγυρίζει για την εθνική επετείο της 4ης Ιουλίου. Εκείνη δέλει την περιπέτεια και τον ρομαντισμό, που πιστεύει ότι μπορεί να τα δρει σ' ένα ταξίδι στην ηγετική Μπόρα Μπόρα. Ακολουθεί ένα γκαρόνι που πιστεύει πως είναι τραγουδιστής. Εκείνος ποι προσγειώνεται και πεζός θέλει να αγοράσει το σπίτι στο οποίο ζουν και μπλέκεται σε μια περιπέτεια με μια γυναίκα του ταΐρου. Στο τέλος όμως όλα διορθώνονται και το ζευγάρι ξαναδίνει. Ο Κόπολα στήνει αυτή την απλή ιστορία για να μιλήσει και να κριτικάρει μ' ένα τρόπο συναρπαστικό και μαγευτικό την ίδια την αμερικανική κοινωνία και τους ανθρώπους της».

Μια μέρα ένας έρωτας

ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΕΙΣ

ΚΑΦΕ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ Η ΠΙΑΤΣΑ

(νότια της πράσινης γραμμής στη πλατεία της λαϊκής γειτονιάς Σερβίρουμε)

- Όλα τα ειδή σχαρος φαγητά του φουρνου σαλάτες φρούτα διαφόρων ειδών, και ολα τα ποτά Τιμές πραγματικής λαϊκής γειτονιάς

ΛΑΪΚΗ ΓΙΤΟΝΙΑ

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΡΚΩΤΗΣ

Στοά Θεοδουλίδη (δίπλα από παλιό δημαρχείο) τηλ. 465329 465085

- Το πρώτο γραφείο μεταφορών της Λευκωσίας με την ανάλογη πείρα, γρήγορη εξυπηρέτηση ήται ζαμπής τιμές

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

M + G Περικλέους Πειραιώς - 19 τηλ. 475996-7

Μεταφέρω, κουβαλώ ότι θέλετε - που μιτών ως μάλο, 'Αψε σβήσε.

Φκιερώνω τζai βόθρους.

Εστιατοριο μαθαίος

δίπλα από τη Φανερωμένη
και τη Τζαμούδα

- Ανοιγόμενη στις 4.00 το πρωί και κλείνομενη στις 17.00 μ.μ.
- Σερβίρουμε όλων των ειδών σούπες και προγεύματα από το πρωί και όλα τα ειδή κυπριακών φαγητών στη διάρκεια της ημέρας.
- Τραπεζάκια έξω στην πλατεία σύλλα.

Αγγειοπλαστείο Αγγειοπωλείο

Γ. Κοντού στη Λαϊκή γειτονιά, τηλ. 456977.

- Όλα τα προϊόντα μας κατασκεύζονται από μας.
- Μια αντιπροσωπική συλλογή της κυπριακής αγγειοπλαστικής η οποία ενσωματώνει πνεύμα έρευνας και ανανέωσης με σεβασμό της παράδοσης.

ΜΑΕΙΡΚΟ ΠΩΡΓΟΣ ΛΑΚΗΣ

Πειραιώς 10 τηλ. 476420

Απεναντί που το πιαρκί του παλιού δημαρχείου

Μαειρκό για όσους βασιτούν τζai για όσους έβασαντον

Ότι φαι πεθυμά ο καθένας

ΠΑΙΝΗΣ ΛΕΟΝΤΙΑΔΗΣ

Λίθαρας 52-54 Τηλ. 450762

- Ταπέλλες και τέντες κάθε είδους.

- Μεταξοτυπία σπέσαλ.

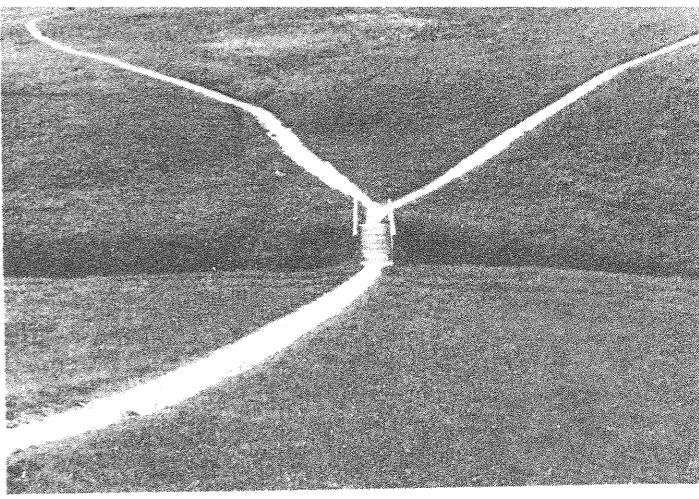
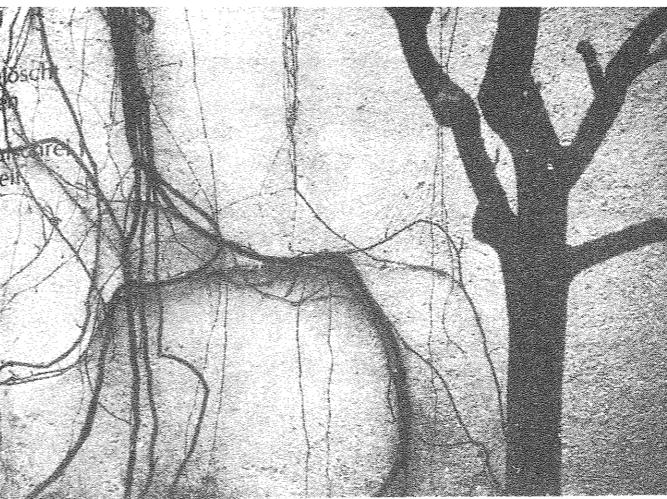
- Το γοργόν και χάριν έχει κι όποιος βιάζεται σκοντάφτει.

Εργαστήρι Χαλκογραφίας και Προυντζογραφίας

Τρικούπη - 33 τελέφωνο 461348

Οι για να χουμιστούμε μπορεί τζai νάχουμε τη μεγαλύτερη συλλογή χαλκογραφημάτων τζai προυντζογραφημάτων του παζαρκού Τζai σχεδόν σύλλα

καμνουμεν τα εμείς Μπόρετε θέμα νη μας δήτε .ιι δουλεύουμε 'Αμαν έσιετε ώρα ελάτε να πιουμε καφέ Τζai να κουβεγκάσουμε

ΕΝΟΤΗΤΑ

· Ήλιος
πέτρα γη
χιόνι αγάπη
θάνατος.

Τέλος

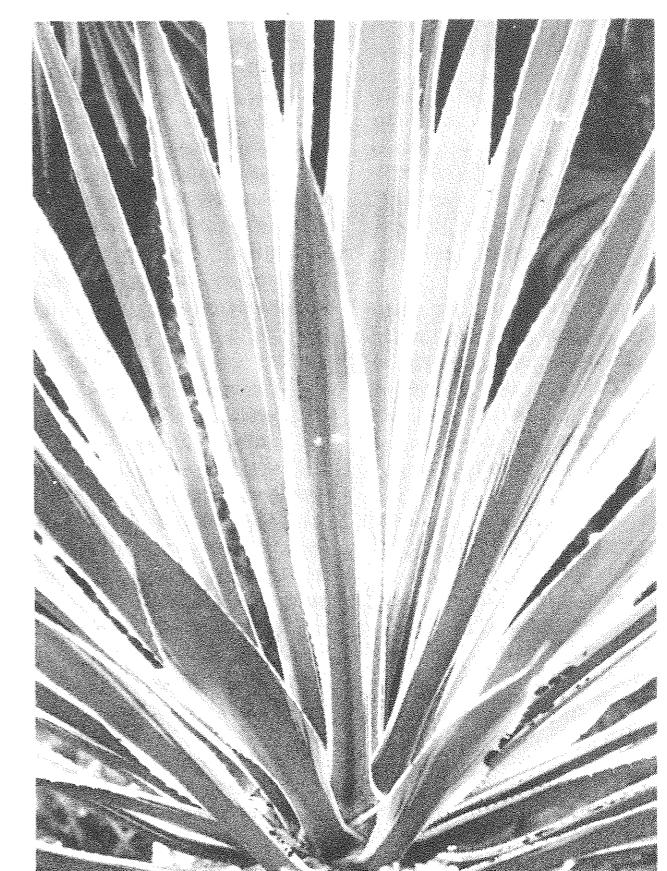
Νa, η ζωή
έτοι τελειώνει
σε άσπρους χώρους
μονάχη, μέσ' το φόβο
και μεις
δεν είμαστε τίποτ' άλλο
από κομματιασμένες εικόνες.

πετερ παουλ βιπλιγκερ για καθε ποιημα μια φωτογραφια

ΤΕΛΟΣ

ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Οι μέρες χαμένες στο πράσινο χαλκοκόκκινο το σπίτι σκούρο δίχως ονειρό ο ύπνος.

ΘΕΑΤΡΟ ΓΚΟΛΙ

γραφει και επικελειται ο βαρναβας κυριακης

μια διαλεκτική με πολλά προσωπεία που δια-
πρασίνεια μέστρα περιμένει να τρυγήσει για
να φέρει πισώ τον κορμό που χαβάκε και ανε-
πανορθώτα συνέχεια χανουμέ

«'Ωροι πέπληγματι καιρίαν πληγήν ἔσω».

Αισχύλου «Αγαμέμνων»

«κραυγή του αγαμεμνών» της μαρουλλας αβραλμίδον

Αυτά τα λόγια που ξεστόμισε ο Αγαμέλι μνων την στιγμή της δολοφονίας του απότην Κλυταιμνήστρα ήταν ο εμπνευστήριος λίθος του έργου που αυτό τον μήνα ανεβαίνει από τον Θ.Ο.Κ. σε σκηνοθεσία Γιάννη Βεάκη και σκηνικά κροτούμια Αντοέα Χαραλάμπους.

Μας λέει η Μαρούλλα...

«Όταν για πρώτη φορά διάβασα το ποίημα «Ημιχρόδιο» του Παντελή Μηχανικού στάθηκα για πολλή ώρα στο στήχο: «Άγγελε σκληρέ, μάτωσε, μάτωσέ μου τα σπλάγχνα»

Αυτός ο στίχος αποτέλεσε και τον πυρήνα του θεατρικού μου έργου «Σκληρός Αγγελος» που βραβεύτηκε στον περιουσινό διαγωνισμό του ΘΟΚ. Μετά από την δυνατή συγκίνηση τον συγκλονισμό θα μπορούσα να πω, που μου προκάλεσε το ποίημα, ξεπήδησαν οι ηρώες μου με τα προβλήματα και τις αγωνίες τους, τις χαρές και τις λύπες τους.

το παιγνίδι του «δολοφονου»

Όπως υποσχεθήκαμε στο τεύχος 17 του θεατροσκοπίου σήμερα σας παραθέτουμε το δεύτερο από τα παιγνίδια που, έγιναν, κατά την διάρκεια, του σεμιναρίου των δύο Ανατολικογερμανών που διοργάνωσε η ΕΗΚ (Ευρωπαϊκοί Κυπριών Ηθοποιών).

Βρισκόμαστε — μια ομάδα 10-12 ανθρώπων — σ' έναν εγκλωβισμένο χώρο όπως φυλακή για παράδειγμα. Όλα τα άτομα πάσχουν από μοναξιά και έλλειψη συντροφικότητας: ο καθένας λειτουργεί από μόνος του. Ολοι της ομάδας αυτής κλείνουν τα μάτια και ο «διαιτητής» του παιγνιδιού κυκλοφορεί ανάμεσά τους και τέλος ακουμπάει κάποιον με το χέρι του. Αυτός πια είναι ο ανάμεσά τους είναι «οολόφονος» και από στιγμή σε στιγμή μπορεί και να σκοτωθούν. Ο «δολοφόνος» χωρίς, να τραβά την προσοχή πρέπει να κυκλοφορεί και να «κοκτώνει» δρόπτει αυτός θελήσει. Όταν λοιπόν ο «δολοφόνος» κλείσει τα μάτια του σε κάποιον, αυτός ο κάποιος πρέπει να κάνει άλλα δέκα-δεκαπέντε βήματα μέσα στον χώρο και να πέσει, βγάζοντας μια κραυγή θανάτου. Σε περιπτώση που κάποιος υποψιαστεί ποιος εί

γητής, πρόσφυγας από την Κερύνεια με την οικογένειά του: την γριά μάνα του, την γεροντοκόρη αδερφή του και την γυναίκα του. Ο καθένας φέρνει μαζί του και το δικό του προσωπικό δράμα. Ο καθηγητής και η γυναίκα του ζουν με τον καῦμό του μοναδικού τους παιδιού που σκοτώθηκε στην εισβολή, η γηρά μάνα του με την ανάμνηση της παλιάς καλής ζωής και η αδερφή, με το κρυφό ανομολόγητο πάθος της. Την βαρεία απιστόσφαιρα έρχεται ν' απαλύνει μια ομάδα νεαρών παιδιών που ετοιμάζονται ν' ανεβάσουν για την λήξη της σχολικής χρονιάς τον Αγαμέμνωνα του Αισχύλου με την βοήθεια του καθηγητή. Το βαρύ κλίμα όμως της τραγωδίας αρχίζει να επιτρέπεται και τα ίδια τα παιδιά. Αισθάνονται ότι παίρνουν μέρος σε μια τραγική πράξη που είχε αρχίσει από πολλά χρόνια εδώ στην τραυματισμένη πατρίδα μας με ήρωες τους καθημερινούς ανθρώπους... Και τα απομικά δράματα των ηρώων ομίγουν με το δράμα των τραγικών ηρώων ως τη στιγμή που επέρχεται —·αν επέρχεται —·η σωτηρία κάθαρση».

ναι ο «δολοφόνος» τότε τον υποδυκνείει με το δάκτυλο λέγοντας «εσύ είσαι ο δολοφόνος». Αν έχει δίκαιος ο «δολοφόνος» το παραδέχεται και το παιγνίδι τελειώνει. Αν όμως έχει άδικο τότε ο δυκνεόμενος λέει «λάθος έκανες» και τότε αυτό σημαίνει θάνατο γι' αυτόν που υπόδειξε λάθος. Βγάζει κραυγή και πέφτει.

Το παιγνίδι συνεχίζεται μέχρι που ο «δολοφόνος» σκοτώνει όλους η μέχρι που ο «δολοφόνος» αποκαλύπτει.

· Οπως μας ελέχθει άτομα που πάσχουν από καρδιά μ' οποιαδήποτε άλλη αρρώστεια απαγορεύεται να παίξουν αυτό το παιγνίδι. Οι λόγοι βέβαια είναι ευνόητοι. Φαντάζεσθε — αν το παιγνίδι παιχτεί σοβαρά — σε τι εγκεφαλική υπερδιέγερση και σε τι ψυχική ανάστατωση μπορεί να φτάσει το άτομο εφ' όσον έχουμε να κάνουμε με την ζωή ή τον θάνατο.

Με αφορμή τη συνεχιζόμενη σε χαμηλότερους τόνους συζήτηση, για την «Ιστορία της Νεώτερης Κυπριακής Λογοτεχνίας», αναδημοσιεύουμε το κείμενο του Γιάννη Λεύκη «Πώς πρέπει να μελετηθεί η Νεότερη Κυπριακή Λογοτεχνία» που γράφτηκε το 1935 και δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Κυπριακά Γράμματα» (αρ. 21-24 ημερο-

μηνία 15 Ιούλη - 1 Σεπτ. 1935). Αργότερα εκδόθηκε σε μπροσσούρα το 1966. Πέρα από το ότι ανασύρουμε στην επιφάνεια ένα σημαντικό κείμενο του Γ. Λεύκη και της εποχής εκείνης, έχουμε την πεποιθηση ότι το κείμενο αυτό μπορεί να συνεισφέρει στη κριτική που γίνεται στο βιβλίο του Κλείτου Ιωαννίδη, προτείνοντας ένα τρόπο προσεγγισής του θέματος διαφορετικό (αντίθετο κατά τη γνώμη μας) τόσο στη συγγραφή της «Ιστορίας» όσο δύναται και στις πιο πολλές «κριτικές» που δημοσιεύτηκαν.

Παρά τον όρο «Κυπριακή λογοτεχνία» και ο Γ. Λεύκης και ο Κλείτος Ιωαννίδης δεν ασχολούνται με την Τουρκοκυπριακή λογοτεχνία

πως πρεπει να μελετηθει η νεωτερη κυπριοτικη λογοτεχνια

γιαννη λευκτη

Είνε ή νεότερη Κυπριότικη λογοτεχνία «παιοτικά καὶ ποσιτικά» τέτια ποὺ νὰ μᾶς ίκανοποιεῖ; Γύρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτὸῦ ἔγινε τελευταῖα μιὰ μεγάλη συζήτηση στὶς Κυπριότικες ἐφημερίδες, κ' εἴτανε ἀρκετοὶ τὴν γνώμην τους. Τὸ θέμα δῆμος δὲ ξεδιαλύθηκε ὅσο κι' ὅπως ἔπρεπε, γιατὶ δοι μπήκανε στὴ συζήτηση περιοριστήκανεν ν' ἀναφέροντεν δύναματα μονάχα χωρὶς κανένα ξέτασμα τῆς ζωῆς καὶ τῆς κατάστασης τοῦ τόπου. Χωρὶς δῆμος τὸ ξέτασμα αὐτὸῦ δὲ μπορεῖ νὰ δοθεῖ σωστὴ ἀπάντηση στὸ φύτημα, ποὺ θᾶσπρεπε καλίτερα να διατυπωθεῖ ἔτσι:- θὰ μποροῦσε ἡ λογοτεχνίκη μας παραγωγὴν νὰ ήτανε καλίτερη κάτω ἀπὸ τὶς συνθῆκες ποὺ ἔξησε κατεῖ δό τόπος καὶ θὰ μποροῦσε τὸ σημερινὸν ἀνθίσμα (ποὺ δὲ τὸ ἀρνηθῆκε κανένας ἀπὸ τὸν συζητητές) νὰ ἔλθει νωρίτερο κάτω ἀπ' τὶς τέτιες συνθῆκες; Γιατὶ γιὰ νὰ κρίνει κανέναν ἡ λογοτεχνίκη παραγωγὴν τοῦ νησιοῦ μας είνε «παιοτικά καὶ ποσιτικά» μικῷ ἡ μεγάλῃ, πρέπει νάχει κάπιο μέτρο σύγκρισης. Καὶ τὸ μέτρο αὐτὸῦ θὰ μᾶς τὸ δόσουνε οἱ συνθῆκες ποὺ μέσα σ' αὐτὲς βλάστησε κι' ἀναπτύχθηκε τὸ λογοτεχνικό μας δέντρο. Σέργοντας αὐτές θὰ μποροῦμε νὰ συγκρίνουμε τὴν λογοτεχνίκη μας παραγωγὴν μ' ἑκείνην ἄλλων τόπων που ζοῦνε κάτω ἀπ' τὶς ἵδες συνθῆκες, κ' ἡ σύγκριση αὐτὴ θα μᾶς δόσει εὔκολα τὴν ἀπάντηση στὸ φύτημά μας.

'Η τέχνη γενικά κ' ή λογοτεχνία μερικότερα, δὲν είναι κάτι ασχέτο μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ κατάσταση. Είναι ἀναπόσπαστο κομάτι τους. Είναι συνέπια κι' ἀποτέλεσμα τους. Κι' δοσ κι' ἀν αὐτῇ φαίνεται σὰν κάτι ἀτομικό, ἔχει τις φύσεις της στὴ γενικὴ κοινωνικὴ κατάσταση μιᾶς ἐποχῆς, ἐνὸς τόπου κι' ἐνὸς λαοῦ. Είναι μ' ἄλλα λόγια ἔνα κοινωνικά φαινόμενο, μ' δρισμένες κοινωνικὲς αἰτίες ποὺ ἐπιδροῦνται ἀπάνω στὸν ἀτομικὸ παράγοντα, καὶ σὰν τέτια, πρέπει νίκησται σὲ στενή σχέση μὲ τὴ γενικὴ κοινωνικὴ διάρθρωση, κι' δηλαδὴ σὰν κάτι ἔξεχωριστὸ καὶ ἔστρων. Μόνο μ' αὐτὸ τὸ τούπο ξετάζοντας τὴν τέχνην ἐνὸς ἀνθρώπου, ἐνὸς λαοῦ, οὐ

μιᾶς ἐποχῆς, μπροστινεις να καταλάβουμε τὴν ἀξία της και το περιεχόμενο της και νὰ κρίνουμε τοὺς λαοὺς ή τὰ πρόσωπα ποὺ τὴν δημιουργήσανε χωρὶς φόβο νὰ τοὺς ἀδικήσουμε.

Σέρουμε τόρα πιά, άπο τη μελέτη τῶν ἀρχαίων καὶ νεότερων κοινωνιῶν, πώς ή τέχνη ἀνθίζει σ' ἐποχὲς ποὺ μιὰ διμάδια ἀνθρώπων, μιὰ φυλῆ, μιὰ πόλη ή ἔνα ζήντος, κατορθώνουνε μέσα ἀπὸ τὴ ρευστότητα τῆς καθημερινῆς π' ἀέννωνες ἔξελιξης νὰ δημιουργήσουνε οἰκονομικοὺς καὶ κοινωνικοὺς δρους στερεότερους. Δηλαδὴ νὰ κατασταλάξουνε σὲ μιὰ σχετικὰ σταθερότερη κατάσταση οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν σχέσεων. 'Η σχετικὴ αὐτὴ σταθερότητα, ποὺ σημαίνει πάντα καλίτερους βιοτικοὺς δρους καὶ συνεπούμενα πρόσθιο, εὐμάρεια, τεχνικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξη (δὲν ἐνδιαφέρει τὸ θέμα μας ἂν τὴν εἰκάσια αὐτὴ τὴν οἰκειοποιεῖται μιὰ τάξη μόνο), δίνει τὴν εὐκαιρία στὸν συναισθηματικὸ καὶ ψυχικὸ κόσμο τοῦ ἀτόμου ποὺ πλάθεται μέσα στὸ ιπτοσυνέδοτο τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὶς ἀπειρες ἐντύπωσες, συγκίνησες, παρόρμησες, ἢ τόνγρουστες πού τοῦ προσκαλεῖ ἢ τοῦ ἐπιβάλλει ὁ ἔξωτεροικὸς κόσμος κ' ἡ κοινωνία, νὰ περιμαζευτεῖ, νὰ συγκεντρωθεῖ καὶ νὰ ἔχωτερικευτεῖ σὲ καλιτεχνικὲς φόρμες. 'Απὸ τὴν ἄλλη, ἡ κοινωνία (κ' ἐννοοῦμε φυσικὰ τὸ πιὸ ἔξελιγμένο καὶ τὸ πιὸ ὄντικά ἀντετο μέρος της) ζόντας σὲ μιὰ σχετικὴν εὐμάρεια ποὺ ἀνεση, νιόθει τὴν ἀνάγκη μᾶς καλιτεχνικῆς διακόσμησης τῆς ζωῆς, καὶ ἀπ' αὐτὸ γενιέται τὸ ἐνδιαφέρο γιὰ τὴν τέχνη, ἡ ἐνθάρρυνση τῆς κ' ἡ προστασία τῆς, ποὺ εἶνε ἔνας ἀκόμα ευνοϊκὸς δρόος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς.

Κάτω ἀπὸ τέτιους δρους ἀνθίσει καὶ ἀνθίζει ἡ τέχνη σ' ὅλες τὶς κοινωνίες ἀπὸ τίς πιὸ ἀρχέγονες ὡς τὶς πιὸ νεότερες. Σὲ μιὰ τέτια σχετικὴ σταθεροποίηση τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν σχέσεων μὲ τὴ συνεπούμενη πρόοδο καὶ ὄλικὴν εὐημάρεια χρωστᾶμε δῆλα τ' ἀνθίσματα τῆς τέχνης ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια ὡς σήμερα, μὲ τὶς ἀναλογίες του βέβαια τὸ καθένα. "Οταν ἡ σχετικὴ αὐτὴ σταθεροποίηση χαλαρό-

γιαννη λευκη: πως πρεπει να μελετηθει η νεώτερη κυπριοτικη λογοτεχνια

θήκε ή ρευστοποιήθηκε, ή δύναμη της καλιτεχνικής παραγωγής ξέπεσε ή αφανίστηκε. Κ' είνε έκπληξηκό νὰ σκέφτεται κανένας ότι θίστερα ἀπὸ πνευματικά ἀνθίσματα ποὺ μᾶς δόσανε ἔργα μεγάλης δύναμης, δύποτε οἱ «βρόνασοι» τῶν σπήλαιων τῆς Ἀλταφίδας, «οἱ ρυτοφόροι» κι' οἱ «γαλάζιες κυρίες» τοῦ παλατιοῦ τῆς Κνωσοῦ, τὰ σκαλίσματα τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενώνα, τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων τραγικῶν αὐλπ., ὁ κόσμος ξανάπεσε σὲ πνευματικό σκοτάδι βαθίτατο, γιατὶ οἱ οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς σχέσεις τῶν λαῶν ποὺ φτιάχανε τὰ ἔργα αὐτὰ δὲν ἦταν πιὰ οἱ ἴδιες: Αὐτὸ μᾶς δείχνει μὲ τὸν πιὸ πειστικὸν τρόπο πόσο τεράστια είνε ή ἐπίδραση τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν σχέσεων πάνω στὴν τέχνη καὶ πόσο στενὰ δεμένη είνε ή τέχνη κάθε ἐποχῆς, κάθε λαοῦ καὶ κάθε ἀτόμου μὲ τοὺς οἰκονομικοὺς καὶ κοινωνικοὺς δρους ποὺ ἰσχύουνε στὴν ὁρισμένη χρονικὴ περίοδο ποὺ γενιέται ή τέχνη αὐτῆ.

Έξαρση σ' αυτό δε μπορούσε βέβαια νά κάμει ή Κύπρος. Καὶ δὲν ἔχει παρὰ νά φένουμε μιὰ ματιὰ στὴν κοινωνικὴν κατάσταση τοῦ τόπου τῶν τελευταίων χρόνων, γιὰ νὰ καταλάβουμε γιατὶ ἡ λογοτεχνικὴ μας παραγωγὴ δε μποροῦσε νά είνε διαφορετικὴ ἢ αὐτὴν ποὺ είνε. Φυσικὰ μιλόντας γιὰ νεότερη λογοτεχνικὴ παραγωγὴ ἐννοοῦμε τὴν παραγωγὴ ἀπὸ τὴν ἐγγλέζικη μεταπολίτεψη (1878) καὶ δῶθε, δηλαδὴ ἀπὸ τότες ποὺ ἀρχίζει κ' ἡ νεότερη πολιτική μας ίστορια. Κατὰ τὴ γνώμη μου ἡ νεότερη λογοτεχνικὴ παραγωγὴ μας πρέπει νά χωριστεῖ σὲ τρεῖς περιόδους, τὴ μιὰ ἀπὸ τὰ 1878 ώς γύρω στὰ 1900, τὴν ἄλλη ἀπὸ τὰ 1900 ώς τὸν Εὑρωπαϊκὸ Πόλεμο καὶ τὴν τρίτη ἀπὸ τὸν Εὑρωπαϊκὸ Πόλεμο ώς τόρα (1935).

Καὶ τόρα ἂς ξετάσονμε μιὰ-μιὰ κι' ὅσο μπορεῖ πιὸ σύντομα τὶς περίοδες αὐτές.

ΠΙΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 1878—1900.

'Η Κύπρος ἔχει περάσει ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Τουρκιᾶς στὰ χέρια τῆς Ἀγγλίας. Τὸ πέρασμα αὐτὸν ἀπὸ ἕνα κράτος ὅπι-σθιοδρομικὸν σ' ἔνα πιὸ πολιτισμένο καὶ πιὸ φιλελεύθερο δὲ μποροῦσε παρὰ νὰ ἐπιδράσῃ ἀπάνω στὶς οἰκονομικὲς καὶ κοι-νωνικὲς συνθήκες τοῦ τόπου. 'Η ἐπίδραση δημοσίας αὐτὴ ἦταν ἀργή, γιατὶ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἀγγλίας γιὰ τὴν ἐσωτερι-κὴ κατάσταση τοῦ τόπου δὲν ἦταν μεγάλο κ' ἡ πνευματικὴ κατάσταση τοῦ λαοῦ ἦταν τέτια ποὺ δὲν ἦταν εὔκολο ἀπὸ τὴν μιὰ μέρος στὴν ὅλην νὰ γίνουνται σημαντικὲς ἀλλαγές. 'Ο τόπος στὰ πρῶτα αὐτὰ χρόνια ἦταν βουλιαγμένος στὴν πιὸ μεγάλη ἀμάθια κι' ἀδηλότητα, κληρονομιὰ ἀπ' τὴν μακρόχρο-νη σκλαβιὰ στοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ντόπιους κοτζαμπάση-δες. ·Σκολιὰ κ' ἐφιμερίδες ποὺ ἦταν σχεδὸν ἀγνωστες προτίτερα, μόλις τόρο ἀρχίσανε νὰ φαίνουνται. 'Η ἐπικοι-νωνία μὲ τὸν ἔξω κόσμο ἦταν ἀγγὶ κι' ἀραιή. 'Η ἀστικὴ ζωὴ ἦταν σχεδὸν ἀνύπαρχη. 'Η ζωὴ ἦταν περιορισμένη στὰ χωριά καὶ στοὺς κάμπους δῆπου ὃ μικροῦδιοχτήτης χωρι-κὸς ζοῦσε τὴν ἄνθια καὶ περιορισμένη ζωὴ του χρησιμοποιόν-τας γιὰ τὶς δουλιές του ὅλα τὰ ζωντανὰ ποὺ ἦταν μαζεμένα κάτω ἀπὸ τὴ στέγη του. Οἱ νέοι ποὺ μπορούσανε νὰ πάνε ἔξω γιὰ σπουδὴ ἦταν πολὺ λίγοι καὶ φυσικὰ αὐτοὶ ποὺ γυρί-ζανε πίσω γιὰ νὰ φέρουντε λίγο φῶς στὸν τόπο τους ἦταν ἀκόμα λιγότεροι. Οἱ ξένοι ἐπιστήμονες καὶ δάσκαλοι ποὺ ἔχονταν στὴν Κύπρο γιὰ νὰ φέρουντε τὰ φῶτα τους ἦταν κι' αὐτοὶ πολὺ λίγοι, γιατὶ κ' οἱ ἀνάγκες ἦταν ἀνάλογες. Κα-κοὶ πυραυλικὲς μέρμη. Κανένας πυραυλικὸς μέρμη... 'Η

μόνη πνευματική τροφή ποὺ ἔφτανε στὸν τόπο ἥτανε τὰ τους γούδια τοῦ Παράσχον καὶ τὰ ποιήματα ἢ οἱ τραγῳδίες τῶν καθαρευοντιάνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων τῆς Ἀθήνας, ποὺ φέρονται μαζί τους οἱ φοιτητὲς γυρίζοντας ἀπὸ τῆς σπουδῆς τους.

Κάτω ἀπὸ τέτιες συνθῆκες ἡ πνευματικὴ κίνησις κ' ἡ τενευματικὴ παραγωγὴ τοῦ τόπου δὲ μποροῦσε παρὰ νῦ ητανε ἵναλογη. Σκόρπια ποιήματα, μερικές ποιητικές συλλογές καὶ ιδρύματα στὴν καθαρεύουσα ἥ στὴν «καθηματικέντινη» τῆς τότε ἐποχῆς μ' ἔρωτικὸ καὶ πατριοτικὸ περιεχόμενο, ποὺ ἀν- δὲν ἔχουνε παρὰ μέτρια ἥ καὶ καμιὰν ἀξία μᾶς εἰνε ὅμως πολίτιμα γιατὶ δείχνουνε πῶς κάτω ἀπὸ τὶς τόσο δύσκολες αὐτές συνθῆκες τὸ Κυπριώτικο πνεῦμα ἔδοσε ὅτι τὸ ἐπιτρέ- πανε οἱ συνθῆκες κ' ἡ γλώσσα νὰ δόσει. Τονίζω τὴν λέ- ἔναντι τῆς ἀπό την πατριαρχικὴν πολιτικὴν παραγωγὴν.

Εξ γλώσσα, γιατί έχει μεγάλη σημασία στη δημιουργία λογοτεχνίας ή υπαρξη ένδος ζωντ. καν' κ' ενλύγιστου ἐκφραστικού μέσουν. Δυστυχῶς ή καθαρεύουσα κάθε ὄπλο παρὰ τέτιο ητανε κι' δπως ἔφαγε ἔνα σωρὸ ταλέντα στὴν Ἑλλάδα, δὲ μποροῦσε παρὰ νὰ κάνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τοὺς δικούς μας ποὺ ἀναγκαστικὰ τὴ χρησιμοποιήσανε. Πόση ἐπιδραση είχε πάνω στὰ ταλέντα ή καθαρεύουσα φαίνεται ἀπὸ τοὺς ἄθλιους στίχους ποὺ ἔγραψε σ' αὐτὴν ὁ Μορεάς ὅταν πρωτόγραψε Ἑλληνικά. 'Ακόμα δὲ κχτιητότερα φαίνεται ἀπὸ τοὺς ἀψυχούς κι' ἀνούσιους στίχους ποὺ γράψανε σ' αὐτὴν οἱ δικοί μας Βασ. Μιχαηλίδης καὶ Δ. Θ. Λιπέρης. Κι' ὅμως κι' οἱ διό τους ητανε μεγάλα ταλέντα καὶ μεγάλοι ποιητὲς δπως τὸ δείξανε ἀργότερα. Κ' εἶνε νὰ τρέμει κανένας μὲ τὴ σκέψη διτὶ κι' οἱ διό τους θὰ μπορούσανε νὰ χαθοῦνε, δπως χάθηκε στὴν Ἑλλάδα ἔνας κολοσσός σὰν τὸ Βεροναδάκη, ἀν ή δύναμη τῆς ἀντίδρασῆς τους δὲν ητανε τόσο μεγάλη ὥστε νὰ βροῦνε κ' οἱ διὸ διέξodo στὴν Κυπριότικη ντοπιολαμιά. Εντυχῶς νίκησε ή ἀξία τους καὶ τὸ ποιητικό τους αἰσθητήριο κι' ἀγκαλιάσανε κ' οἱ διὸ τὴ γλώσσα τοῦ τόπου γιὰ νὰ μᾶς δόσουνε στὰ ὑστερινότερα τους χρόνια ἀληθινὰ ἀγιστουργήματα.

Γιατί ίδιας ό Βασίλης Μιχαηλίδης κι' διπέρης γράφει στήν Κυπριότικη; «Η απάντηση έρχεται μόνη της. Γιατί ήτανε ή μόνη ζωντανή γλώσσα πού μπορούσανε τότες να χρησιμοποιήσουνε. Καὶ λέω ή μόνη, γιατί τὸ γλώσσικὸ ξῆτημα δὲν είχεν ἀκόμα ἀνάψει κ' ή «δημοτικὴ» ποὺ μόλις ζωχισε νὰ δειλοφαίνεται στήν Ἐλλάδα μὲ τὸ «Ταξίδι» τοῦ Ψυχάρη καὶ τὰ πρῶτα τραγούδια τοῦ Παλαμᾶ καὶ τῶν λίγων τότες δημοτικιστῶν, δὲν ήτανε ἀκόμα γνωστὴ στήν Κύπρο. Δὲν εἶνε λοιπὸν τυχαῖο πού διαβάλλεται ο Βασίλης Μιχαηλίδης κι' διπέρης γράφει στήν Κυπριότικη, ὅπως θως θὰ φαντάζουνται μερικοί. Τοὺς τὸ ἐπέβαλε ή κατάσταση κ' ή ἀνάγκη νὰ ἔχωτερικευτοῦνε. Τοὺς τὸ ἐπέβαλε αὐτὸ πού ή ἐπιστήμη τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν φαινόμενων ὁνομάζει «Ιστορικὴ στιγμὴ». Σήμερα κανένας Κυπριότης ποιητής, ὅσο μεγάλος κι' δυστιγμένος κι' ἀνεπιτυχούστης, δὲ θὰ μπορέσει νὰ γράψει στήν Κυπριότικη τραγούδια ισάξια τοῦ Βασίλη Μιχαηλίδη καὶ τοῦ Διπέρητη, γιατί η ιστορικὴ στιγμὴ ἔχει ἀλλάξει. Σήμερα η μόρφωση κ' οἱ νέες συνθήκες τῆς ζωῆς μᾶς ξεμαραδίουνε ζηλού καὶ πιὸ πολὺ ἀπό τὴν Κυπριότικη ντοπιολαλία καὶ μᾶς φέρουντες σιμότερα στήν Πανελλήνια δημοτικὴ γλώσσα.

(Στήν πρώτην αυτή περίοδο ἀνήκουντε ο Θεμιστοκλῆς Θεοχαρίδης, ο Ὄνούφριος Ἰασωνίδης, ο Θρασύβουλος Ρώπας, ο Γουστανός Λαφρόν, ο Θεόδωρος Κωνσταντινίδης, ο Γεώργιος Σταυρίδης, ο Μ. Βαρλαάμ, ο Λ. Θ. Κωνσταντινίδης, ή Πολυζένη Λοΐζιάς, ο Γεώργιος Φραγκούδης, ο

γιαννη λευκη: πως πρεπει να μελετηθει η νεώτερη κυπριοτικη λογοτεχνια

Ι'εώργιος Διαγκουόσης, κι' ό Βασίλης Μιχαηλίδης κι' ό Λιπέοτης της ποώτης ἐποχῆς). *

* Τὰ δύνωματα ποὺ ἀραιδιάζω κ' ἐδῶ καὶ πιὸ κάπια δὲν εἶναι βαλ-
μένα οὔτε μὲ σειρὴ ἄξιας, οὔτε μὲ σειρὴ ἡλικίας. Μπαίνωντε
μονάχα γιὰ νὰ φανεῖ ποιοὶ γράψανε στὴν κάθε περιόδο, ἀσχε-
τα μὲ τὸ πολὺ ἥγιο τῆς δουλιᾶς τους κι' ἀσχετα μὲ τὴν ἄξια
τους. Μπορεῖ μάλιστα νὰ ὑπάρχουνε κι' ἄλλα δύνωματα ποὺ
θὰ τρέπετε ν' ἀναφερθοῦντε καὶ ποὺ δὲν τ' ἀναφέρω ὅχι ἀπὸ πρό-
θεστο μᾶς γιατὶ τὰ ἔξεγη νὴ δὲν ἔτυχε νὰ τὰ ἔξεγη. Σκοπός
μου κιόλας δὲν εἶναι νὰ κάνων κατάλογο τῶν Κυπριωτῶν λο-
γοτεχνῶν οὔτε ν' ἀναλύσω τὸ ἔργο τους γιὰ νὰ δόσω τὸ μέ-
τρο τῆς ἄξιας τους. Απὸ πλέον νὰ γίνει καὶ θὰ γίνει μᾶ-
μερα, ἀπὸ κανέναν ποὺ θὰ ἔχει τὸν καιρὸ ποὺ χρειάζεται γιὰ
μᾶ τέτια δουλιά. 'Εγώ περιοδίζουμενοι μονάχα νὰ δέξουμενοι μ'
ἀδρές γραμμὲς τὴ σχέση τῆς νεότερης Κυπριότικης λογοτε-
χνίας μὲ τοὺς κοινωνικοὺς κ' οἰκονομικοὺς δρόσους τοῦ τόπου
στὴν ίδιαν ἐποχή, θέμα βασικὸ γιὰ μᾶ πλατείηρη μελέτη τῆς
λογοτεχνίας μας, ποὺ δὲ μπορεῖ πιστὰ νὰ γίνει ἀγνὰ ἢ γρή-
γορα.

ДЕТТЕРН ПЕРИОДО 1900—1914.

'Ο τόπος ἀρχισε σιγά σιγά νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀμάθια.
Τὰ σκολιὰ πλήθαίνουνε, οἱ ἑφημερίδες γίνουνται περισσότερες. Ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸν ἔξω κόσμο γίνεται πυκνότερη. Οἱ ξένοι ἐπιστήμονες καὶ δάσκαλοι ποὺ ἔχουνται τόσα στὸν τόπο προσωρινὰ ἡ γιὰ μεγάλο διάστημα είνε κι' αὐτὸι περισσότεροι, γιατὶ κ' οἱ ἀνάγκες εἰναι μεγαλίτερες. Ἡ ξωὴ ἀρχίζει νὰ μετατοπίζεται ἀπὸ τὰ χωρὰ σ' ἀστικὰ κέντρα. Οἱ νέες ἀνάγκες ποὺ δημιουργοῦνται, ἡ δίψα γιὰ τὴ μάθηση κ' ἡ σχετικὴ εὐμάρεια τῆς δημιουργούμενης κάτω ἀπὸ τὶς νέες συνθῆκες ἀστικῆς τάξης, σπρόχουνε δῆλο καὶ περισσότερους νέους στὸ ἔξωτερικὸ γιὰ σπουδές. Τὸ Ἀρχιεπισκοπικὸ Ζήτημα, ποὺ δὲ μελετήθηκε ἀκόμα δσο κι' δπως ἔπρεπε καὶ ποὺ στὸ βάθιος του δὲν ἦταν παρὰ μιὰ πάλη ἀνάμεσα στὰ προοδευτικὰ στοιχεῖα ποὺ σπρογμένα ἀπὸ τὶς νέες ἀνάγκες καὶ τοὺς νέους ὄρους ζωῆς ἀνεβαίνανε δλοένα στὴν ἐπιφάνια καὶ τὰ καθυστερημένα στοιχεῖα ποὺ μαντορούμένα σ' δτι τοὺς ἄφισε ἡ παράδοση, ἡ ἀμάθια κ' ἡ ἐκμετάλεψη πολλῶν αἰώνων δὲν ἐννοούσανε ν' ἀφίσουνε εὔκολα τὴ θέση τους, ἦταν ἔνα κίνημα πρὸς τὰ ἐμπρὸς ποὺ τάραξε τὰ λιμνιασμένα νερὰ κ' ἔκανε τὸν τόπο νὰ ἔντυνησε ἀπὸ τὴ βαθιὰ καὶ μακροχρόνια νάρκη του. Ἡ ἐποχὴ εἶνε τόρα εὐνοϊκότερη γιὰ μιὰ πνευματικὴ καλιέργεια. Περισσότεροι μορφομένοι. Περισσότερα βιβλία. Καλίτερες ἰδέες. Κι' δπως ἦταν φυσικὸ οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς ἰδέες αὐτὲς ἔρχουνταν ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα γιὰ γεωγραφικούς, φυλετικούς καὶ γλωσσικούς λόγους. Ἡ νεότερη Ἑλληνικὴ λογοτεχνία ἀρχίζει νὰ τραβάει τὴ μορφομένη νεολαία. Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ποὺ ἀναστατώνει τὴν Ἐλλάδα γίνεται καὶ στὴν Κύπρο ἡ σημαία τῶν πρωτοπόρων μιᾶς πνευματικῆς ἀναγένησης. Ἡ βδομαδιάτικη «Ἀλήθεια» τοῦ Φραγκούδη ἀνίγει τὶς στῆλες της σ' δλους τοὺς δημοτικούς στές καὶ σ' δλα τὰ ζωντανὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου καὶ γίνεται ἀπορίης γιὰ τὴν ἀναγένησην αὐτῆς.

Κάτω από τέτιες συνθήκες ήτανε έπομενο πώς ή πνευματική παραγωγή τού τόπου θάρχιζε να ξεφεύγει σιγά-σιγά όποιος από τούς δραματισμούς και τις σχολαστικότητες των πρώτων χρόνων και θάπτερον στροφή πρός καθαρότερες πηγές. Ο άνθρωποι που γράφουνε είνε τόρα περισσότεροι και τάξης έργων τους έχουνε περισσότερη ζωή κι' άλληθεια από τα έργα των προηγούμενων τους. Ή επίδραση θμώς της καθαρεύουσας ήτανε άπομα πολλή μεγάλη κ' ένας κάπιος δισταγμὸς δικιολογίας γημένος από τό γεγονός ότι και στήν Ελλάδα, πού οι δραματικές εννοϊκότεροι, ή δημοτική δὲν είχεν έπικρατήσει, έκαναν

τους νιτωπίους οιμοτικιστές νά γράφουνε καὶ τίς διὸ γλώσσες κατὰ τὴν περίσταση. Αὐτὸς τὸ ζύγιασμα ἀνάμεσα στὶς διὸ γλώσσες ποὺ εἶνε τὸ χαραχτηριστικὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, μιᾶς ἐποχῆς μεταβατικῆς, ἥτανε σὰ φρένο στὴ λογοτεχνική παραγωγῆ. Γιατὶ δύο εἴχανε τὴν ἴκανότητα νά γράφουνε παραδέρνανε ἀνάμεσα στὶς διὸ γλώσσες κι' ἐνῶ νιόθανε πᾶς ἡ μιᾶς ἥτανε ἀνίκανη νά ντύσει μὲ ζωντανὰ ἐκφραστικὰ σχῆματα τὰ πλάσματα τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς τους, ἀιὸ τὴν ἄλλη δὲν τολμιούσανε νά δοθοῦνε σύνψυχα στὴν ἄλλη. Αὐτὸς δ ὁ δισταγμὸς ποὺ ἔκθετε τὰ φτερὰ δύον μπορούσανε κάτι νά δημιουργήσουνε ἥτανε πολὶ φυσικός καὶ τὸ βρίσκουμε σ' ὅλες τὶς μεταβατικὲς περιόδες δὲν τῶν φιλολογῶν κι' δὲν τῶν κοινωνιῶν. Σ' αὐτὲς τὶς μεταβατικὲς περιόδες τὸ πνεῦμα φάγκνοντας νά βρεῖ τὸ δρόμο του καθυστερεῖ μέσα στὰ χαλάσματα τῶν ξεπερασμένων καταστάσεων.

(Στή δεύτερη αυτή περίοδο άνήκουντε ο Βασίλης και ο Λι-
πέροτης της δεύτερης έποχης, ο Εγγένιος Ζήνωνας, ο
Μενέλαος Φραγκούδης, ο Ν. Κλ. Λανίτης, ο Νίκος Χα-
τζηγαβριήλ, ο Γιάννης Περόδιος, ο Γιάννης Διανέλλος,
ο Στυλιανός Θεοχαρίδης, ο Γεώργιος Μαρκίδης, ο Νί-
κος 'Αντωνιάδης κι' ο Σύμων Μενάρδος).

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 1914 ΩΣ ΤΟΡΑ (1935)

'Η ἔξιλιξη πον συνεχίζότανέ ῆρεμα καὶ σιγά, πέροι τό-
ρα γοργότερο ρυθμό. 'Ο Εὐδωπαῖκός πόλεμος ποὺ ἀναστά-
τοσε τὸν κόσμο κι' ἔβαλε δλοὺς τοὺς λαοὺς μέσα στὸ Ἰδιο κα-
ζάνι, δὲ μιτροῦσε ν' ἀφίσει ἀνέγγιχτη τὴν Κύπρο. 'Ο σί-
φουνας ποὺ φύσηξε πῆρε μέσα στὸ κλῶστροι του καὶ τὸ μικρὸ
νησάκι ποὺ ζοῦσε σὰν ἀπομονομένο καὶ ἔχασμένο ἀπ' τὸν
ἄλλον κόσμο. 'Η Κύπρος μοιάζει τόρα σὰν ἔνα μικρὸ παιδί¹
ποὺ εἶνε ἀναγκασμένο νὰ κάνει μεγάλες δρασκελίες γιὰ νὰ
μπορεῖ ν' ἀκλονθᾶ τῇ συντροφιὰ τῶν μεγάλων. Κάτω ἀπὸ
τὴν ἀμειλιχτὴ πίεση τῶν ἔξιτερικῶν γεγονότων ἡ Κυπριακὴ²
πραγματικότητα παίρνει δῆλο καὶ περιστέρο τὴν ἀστικὴ φόρ-
μα μὲ δῆλα τὰ συνεπούμενά της. Μέσα σὲ λίγα χρόνια βρι-
σκόμαστε ἀπὸ τὸ μιουλάρι στὸ αὐτοκίνητο, ἀπὸ τὸ μονοπάτι
στὸν πλατί κι' ἀσφαλτοστρομένο δρόμο, ἀπὸ τὸ μικροῦδιοχή-
τη στὸ μεγαλοστό, ἀπὸ τὴν μοιρολατρικὴ ἐγκαρδέρηση, στὴ
συνειδητὴ διμαδικὴ προσπάθια, σχεδὸ χωρὶς κανένα διάμεσο.
Τὸ μικρὸ μακρινὸ χωρὶς εἶνε τόρα πολὶ κοντὰ στὶς πολιτεῖες
κι' οἱ πολιτεῖες πολὶ κοντὰ στὸν ἔξω κόσμο. Οἱ κοινωνιὲς
κι' οἰκονομιὲς συνθῆκες τοῦ τόπου διαμορφώνουνται ἀνάλο-
γα μὲ τὴ νέαν κατάσταση. Οἱ μικρὲς πολιτεῖες τοῦ νησιοῦ
ποὺ δὲ διαφέραντε ἀπὸ μεγάλα χωριά, γίνονται τόρα σοβαρὰ
ἀστικὰ κέντρα μὲ ζωὴ καὶ κίνηση. Τὸ ἐμπόριο διαφορᾶς με-
γαλόνει. 'Η ἑστερικὴ κι' ἔξιτερικὴ συγκοινωνία πυκνόνει.
'Η ἐπικοινωνία μὲ τὸν ἔξω κόσμο εἶνε συχνότερη καὶ πιὸ ἀ-
μεση. Τὰ ὑλικὰ μέσα εἶνε κι' αὐτὰ ἀφθονότερα (ὅπως ἔγρα-
ψα καὶ προτίτερα δὲν ἐνδιαφέρει τὸ θέμα μας ἢ τὰ οἰκειο-

ποιεῖται μιὰ τάξη μόνο). Τὰ σκολιά πληθαίνουνε. Τὸ βιβλίο κι' ἡ ἐφημερίδα γίνουνται ἀνάγκη. Οἱ φοιτητὲς πηγανοέρχουνται κατὰ ἑκατοντάδες στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Εὐρώπη γιὰ σπουδὲς φέροντας μαζί τους παλιές καὶ νέες ἰδέες καὶ κάπιον ἀέρα μεγάλης ζωῆς. Οἱ ξένοι ἐπιστήμονες καὶ δάσκαλοι ποὺ ἔρχονται τόρα δὲν εἶνε μονάχα περισσότερα (κυρίως στὰ πρῶτα χρόνια τῆς περίοδος αὐτῆς ποὺ οἱ Κυπριότες ἐπιστήμονες καὶ δάσκαλοι δὲν ἐπαρκούσανε στὶς ξαφνικὲς ἀνάγκες ποὺ δημιουργηθήκανε) μιὰ εἶνε καὶ πιὸ μορφομένοι καὶ πιὸ νεοτεριστὲς ἀπὸ τοὺς ποπηγούμενους καὶ φυ-

γιαννη λευκη: πως πρεπει να μελετηθει η νεώτερη κυπριοτικη λογοτεχνια

σικά ή έπιδρασή τους άπάνω στη νεολαία μεγαλίτερη.

Κάτω από τέτιες συνθήκες ήταν' έπόμενο πώς κ' ή πνευματική κίνηση θάτανε ζωηρότερη κ' ή πνευματική παραγωγή πλουσιότερη. Ή καθαρεύουσα έχει πιά καταδικαστεῖ παρ' όλες τις προσπάθειες τῶν ἀντιδραστικῶν (Μεταξακιά στή Λάρνακα καὶ στή Λεμεσό). Ο ἄγνωνας γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς ζωντανῆς γλώσσας ποὺ τὸ συνέχιζεν ή παλαίμαχη «Ἀληθεία» μὲ πρωτοπαλήραφο τόρα τὸ Γάγκο Ἡλιάδη (Φαέθοντα) κ' ή νιόβγαλτή «Ἡχὼ τῆς Κύπρου» μὲ τὸ Μελῆ Νικολαΐδη καὶ τὸ Σάβα Χρίστη, ή μεγαλίτερη καὶ καλίτερη γνωριμιὰ τῶν διανοούμενων μας μὲ τὴν νεότερην Ἑλληνικὴ φιλολογία, κ' ή ἔνδοση στὴ δημοτικὴ περιοδικῶν κ' ἐφημερίδων δπως ή «Μοῦσα», ή «Μέλισσα», ή «Φιλολογικὴ Σελίδα τῆς Σάμπιγγος», ή «Ἄθηγή», δ «Πυρός», δ «Νέος Ἀνθρωπος», ή «Φιλολογικὴ Σελίδα τοῦ Παρατηρητῆς», τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα», κάνουνε τὴν νέα φιλολογικὴ γενιὰ ν' ἀγαπήσει φανατικὰ τὴν δημοτική, πρόμα ποὺ βοήθησε πολὶ στὸ πνευματικὸ ἄνθισμα τῶν τελευταίων χρόνων. Οἱ νέοι Κυπριότες λογοτέχνες μ' ἀξιέπαινη ἐπιμονὴ δουλεύουν γιὰ τὸ ἄνθισμα αὐτό, ἀλλοὶ ζόντας διαρκῶς στὴν Κύπρο καὶ ἀλλοὶ βιοπαλεύοντας σὲ ξένους τόπους. Σ' ἐφημερίδες, σὲ περιοδικὰ καὶ σὲ βιβλία κ' ἐδῶ καὶ στὸ ἔξωτεροκά, κάνει τὴν ἐμφάνιση τῆς μιὰ ἀξιόλογη λογοτεχνικὴ ἐργασία, ποὺ εἶναι σὲ φόρμα καὶ περιεχόμενο στὸ ἵντος τῶν περιστάσεων. Όλα τὰ θέματα καὶ ὅλες οἱ ἰδέες ποὺ συγκινοῦνε καὶ ταράζουνε τὴν ψυχὴ τοῦ νεότερου ἀνθρώπου βρίσκουνε ἔκφραστη μέσα στὴ νεότερη αὐτὴ Κυπριότικη λογοτεχνία ποὺ ἔνα σημαντικὸ μέρος τῆς τιμᾶ τοὺς δημιουργούς της καὶ τὸν τόπο μας.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη βέβαια νὰ ξηγήσω δτι γράφοντας πώς οι συνθήκες σ' αὐτὴ τὴν περίοδο εἶναι ἐνοϊκότερες ἐννοῶ τις γενικὲς συνθήκες τοῦ τόπου συγκρίνοντας τες μ' ἐκεῖνες τῆς πρώτης καὶ τῆς δεύτερης περίοδος κι' ὅχι τὶς ἴδιαιτερες συνθήκες ποὺ ήσανε καὶ ζοῦνε οἱ λογοτέχνες μας καὶ ποὺ κάθε ἀλλοὶ παρὰ εὐνοϊκὲς τοὺς ἥτανε, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸ πώς οἱ περιστέροι περάσανε καὶ περνᾶνε μιὰ πολὶ δύσκολη ζωή.

(Στὴν τοίτην αὐτὴ περίοδο ἀνήκουνε ὁ Δ. Δημητριάδης, ὁ Γιάγκος Ἡλιάδης, ὁ Πάνος Φασούλιωτης, ὁ Ζ. Ρωσίδης, ὁ Γλ. Ἀλιθέρης, ὁ Μελῆς Νικολαΐδης, ὁ Λ. Παυλίδης, ὁ Παῦλος Βαλδασερίδης, ὁ Παῦλος Κριναῖος, ὁ Τεῦχος Ἀνθίας, ὁ Ἀντώνης Ἰντιάνος, ὁ Γιάννης Λεύκης, ὁ Μήλιος Χουρμούζιος, ὁ Νίκος Νικολαΐδης, ὁ Γιάννης Σταυρινὸς Οἰκονομίδης, ὁ Θρασ. Αὐτόνομος, ὁ Σάβας Χρίστης, ὁ Χριστ. Χριστ., ὁ Λώρος Φαντάζης, ὁ Πάνος Ταλιαδῶρος, ὁ Χ. Παπαχρυσοστόμου, ὁ Νίκος Κρανιδιώτης, ὁ Μῆτσος Μαραγκός, ὁ Ξάνθος Λυσιώτης, ὁ Λουκῆς Ἀκρίτας, ὁ Πυθαγόρας Δρουσιώτης, ὁ Πάνος Παπαδόπουλος, ὁ Ἀντώνης Φαρμακίδης, ὁ Λιπέρης τῆς τελευταίας περίοδος κ.ά.

* * *

Καὶ τόδα ποὺ γνωρίσαμε μέσα σὲ ποιὲς συνθήκες ἀναπτύχθηκε ή νεότερη Κυπριότικη λογοτεχνία μποροῦμε ν' ἀπαντήσουμε ἀσφαλτα στὰ διὸ ωτήματα μας τῆς ἀρχῆς. Θὰ μποροῦσε ή νεότερη Κυπριότικη λογοτεχνία νὰ ἥτανε καλίτερη κάτω ἀπὸ τὶς συνθήκες ποὺ ἔζησε καὶ ζεῖ ὅ τόπος; Χωρὶς ὅλο ὅχι. Θὰ μποροῦσε τὸ σημερινὸ «ἄνθισμα» νὰ ἔλθει νωρίτερα; Ἀσφαλῶς ὅχι. Εἶναι δμως ή νεότερη μας λογοτεχνία «ποιοτικὰ καὶ ποσοτικὰ» τέτια ποὺ νὰ μᾶς ἱκανοποιεῖ; Καὶ σ' αὐτὸ θάλεγα ὅχι, ἀν ἥτανε νὰ τὴν παραβάλομε μὲ τὴν

λογοτεχνία πιὸ μεγάλων καὶ πιὸ προχωρημένων τόπων. "Αν λάβουμε δμως ὑπόψη τὴ μικρότητα τοῦ τόπου καὶ τὶς οἰκονομικές, κοινωνικές καὶ πολιτικές συνθήκες ποὺ ἔζησε καὶ ζεῖ, θὰ βροῦμε πώς ή λογοτεχνία μας δὲν εἶναι λιγότερη σὲ ποσότητα μὰ οὕτε κατώτερη σὲ ποιότητα ἀπὸ τὴ λογοτεχνία ἀλλων τόπων ποὺ ζήσανε καὶ ζοῦνε κάτω ἀπὸ τὶς ἔδιες ή παραπλήσιες συνθήκες. Μιὰ τέτια σύγκριση μάλιστα θὰ μᾶς ἔγινε καὶ καλίτερους ὅχι μονάχα ἀπὸ πολλὰ νησιά μὰ κι' ἀπὸ πολλές ἐπαρχίες ποὺ βρίσκουνται πιὸ σιμά στὰ μεγάλα πνευματικὰ κέντρα. Καὶ γράφοντας αὐτὰ δὲν ἐννοῶ βέβαια νησιὰ κ' ἐπαρχίες τῆς Ἑλλάδας μόνο.

'Αντὶ λοιπὸ νὰ γκρινιάζουμε καὶ νὰ περιφρονάμε τοὺς λογοτέχνες μας, θάπτεπε καλίτερο νὰ κυτάξουμε μὲ περισότερη στοργή καὶ μὲ λιγότερη διάθεση ἐπίκρισης τὸ ἔργο τους ποὺ δταν μελετηθεῖ μέσα στὴν ἐποχὴ του καὶ τὶς συνθήκες ποὺ τὸ γενήσανε, θὰ βρεθεῖ πώς δὲν εἶναι ἀξιοκαταφρόνητο. Κι' ἀν δὲν εἶναι ἐκπληρητικὸ καὶ τεράστιο, δπως ἵσως θὰ τὸ θέλλανε μερικοί, ἀσφαλῶς δὲ φταίνε γι' αὐτὸ οἱ κακόμοιοι λογοτέχνες μας ποὺ δόσανε δτὶ τὸν ἐπέτρεπε νὰ δόσουνε ή μικρότητα τοῦ τόπου, ή ἐποχὴ τους, ή περιγυριά τους, τὰ ἐκφραστικὰ μέσα ποὺ εἶχανε στὴ διάθεσή τους κ' ή αἰσθητικὴ καὶ κοινωνικὴ τους ἀντίληψη, ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ διαφέρουνε μὲ τὴν ἐποχὴ, τὸν τόπο καὶ τὶς οἰκονομικοκοινωνικές συνθήκες.

"Οσο γιὰ ἐκεῖνο ποὺ γράφτηκε δτι δσοι Κυπριότες γράψανε ἔξι ώ ἀπὸ τὴν Κύπρο δὲν πρέπει νὰ λογαριάζουνται γιὰ δικοί μας, δὲ βρίσκω πώς εἶναι σωστό. Βέβαια δλοι αὐτοὶ πήρανε κάτι ἀπὸ τοὺς ξένους τόπους ποὺ ζήσανε ή ζοῦνε, κ' ἀσφαλῶς δλοι τους δὲ ήτανε δτι εἶναι ἀν μένανε διαρκῶς στὴν Κύπρο καὶ ζόντανε τὴ στενὴ καὶ πειριοδιμένη ζωὴ της. "Ομως τὸ ταλέντο τους ἀνήκει στὴν Κύπρο. Οἱ ξένοι τόποι μὲ τὶς εὐνοϊκότερες συνθήκες τοὺς δόσανε θέματα κ' δρεξῆ γιὰ περισότερη καὶ καλίτερη δουλιὰ κ' ἔχουνε κ' οἱ τόποι αὐτοὶ δικαίωμα ἀπάνω στὸ ἔργο τους, δπως ἔχουμε κ' ἐμεῖς δικαίωμα ἀπάνω στὸ ἔργο τοῦ Εὐγένιου Ζήνωνα, τοῦ Μενάρδου κ' ὅλων ποὺ δὲν εἶναι γενημένοι Κυπριότες καὶ ποὺ γράψανε στὴν Κύπρο. "Ομως μεγαλίτερο δικαίωμα έχει δ τόπος ποὺ τὸν γένησε. Κι' δπως τὸ ἔργο τοῦ Ἰμπάνιεθ ἀνήκει στὴν Ἰσπανία κ' ἀς γράφτηκε στὴν ἔξορία του, κ' δπως τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ Γκόρκι ἀνήκουνε στὴ Ρωσία κ' ἀς γραφτήκανε στὴν Ἰταλία, ἔτσι καὶ τὰ ἔργα τῶν δικῶν μας ποὺ γραφτήκανε ἔξω ἀπὸ τὴν Κύπρο ἀνήκουνε σ' ἐμᾶς. Γιατὶ δ τόπος ποὺ γενιέται ξνας καλίτεχνης εἰν' ἐκεῖνος ποὺ βάζει πάντα τὴ σφραγίδα του στὴ ψυχοσύνθεση του. Δὲ μπορεῖς νὰ γίνεις καλίτεχνης σ' ἐναν ξένον τόπο, δσο εὐνοϊκές κ' ἀν δοῦ εἶναι οἱ συνθήκες ἀν δὲν είσαι γενημένος καλίτεχνης στὸν τόπο σου. Τὸ πράμα δτάτανε κάπως διαφορετικὸ ἀν δλοι αὐτοὶ γράφανε συστηματικὰ σὲ μιὰ ὅποιαδήποτε ξένη γλώσσα, δπως λ.χ. δ Μορέας, δ Οόνκο Φόσκολο, ή δ Λευκάδιο Χήρων, γιατὶ γιὰ νὰ γράψεις σὲ μιὰ ξένη γλώσσα καὶ νὰ γράψεις συστηματικὰ καὶ καλά, πρέπει νὰ ζυμοθεῖς μὲ τὸ λαό ποὺ μιλάει τὴ γλώσσαν αὐτὴ καὶ νὰ πάρεις κάτι ἀπὸ τὴ νοοτροπία του, ποὺ θὰ πεῖ νὰ γίνεις σὰ δικός του. Τίποτα τέτιο δμως δὲν ἔγινε μὲ κανέναν Κυπριότη λογοτέχνη, ἔχτὸς ἀπ' τὸ Βαλδασερίδη, ποὺ γράφει κάποτες Γαλλικά καὶ ποὺ ἐγὼ τὸν ἀναφέρω ἐδῶ γιὰ τὸ Ἑλληνικό του ἔργο μονόχα.